

Programmi „Valdkondliku teadus- ja arendustegevuse tugevdamine (RITA)“ mõju- ja tulemuslikkuse analüüs

RITA4: TAI poliitika seire

Lõpparuanne

CIVITTA EESTI AS

2022

Uuringut rahastas SA Eesti Teadusagentuur Euroopa Regionaalarengu Fondist toetatava programmi RITA tegevuse 4 „TAI poliitikaseire“ raames.

Uuringu teostas Civitta Eesti AS.

Viitamine: Rökk, R. M., Viks-Binsol, P., Bachmann, M. (2022). Programmi „Valdkondliku teadus-ja arendustegevuse tugevdamine (RITA)“ mõju- ja tulemuslikkuse analüüs. Tallinn: Civitta Eesti AS

Uuringu tegijad tänavad Eesti Teadusagentuuri esindajaid Liina Eeki ja Loone Vilumaad, Haridus- ja Teadusministeeriumi esindajat Kairi Värvi ning kõiki uuringu raames intervjuueeritud inimesi pühendatud aja eest.

RITA on Euroopa Regionaalarengu Fondist toetatav programm, mille eesmärk on suurendada riigi rolli teaduse strateegilisel suunamisel ning teadus- ja arendusasutuste võimekust ühiskondlikult oluliste uuringute tegemisel.

Programmi kaudu rahastab SA Eesti Teadusagentuur Eesti riigi vajadustest lähtuvaid sotsiaalmajanduslike eesmärkidega rakendus-uuringuid. RITA tegevus 4: „Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni (TAI) poliitika seire“ eesmärk on jälgida TAI poliitika elluviimist ja anda soovitusi uute poliitikate kujundamiseks.

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
1. RITA tegevus 1 – Riigi strateegilised uuringud	5
1.1. RITA tegevus 1 uuringute protsess	5
1.2. RITA tegevus 1 uuringute tulemuste rakendamine	12
2. RITA tegevus 2 – Poliitikakujundamise uuringud	14
2.1. RITA tegevus 2 uuringute protsess	14
2.2. RITA tegevus 2 uuringute tulemuste rakendamine	17
3. RITA tegevus 3 – Teadusnõunike ametikohtade toetamine ministeeriumites	19
3.1. Teadusnõuniku tööülesanded	20
3.2. Teadusnõuniku positsioon ja roll.....	21
3.3. TA tegevuste koordineerimine ja koostöö	22
3.4. Teadusnõunike võrgustik.....	24
4. RITA tegevus 4 – TAI poliitika seire uuringud	25
4.1. RITA tegevuse 4 uuringute protsess	25
4.2. RITA tegevuse 4 uuringute tulemuste rakendamine	28
5. Projektide tulemuslikkust mõjutavad tegurid	29
6. Hinnang programmi tulemuslikkusele ja soovitusel	31
Soovitused.....	33
7. Summary	38
Lisa 1. Intervjuukavad	45
Eesti Teadusagentuuri, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Teadus- ja arendusnõukoja ning kantslerite intervjuukava	45
Praeguste ja endiste teadusnõunike ja nende otseste juhtide intervjuukava.....	50
Ministeeriumites uuringute tellijate intervjuukava	56
Uuringute läbiviijate intervjuukava	59
Lisa 2. Intervjuudes osalenud.....	62
Eesti Teadusagentuuri, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Teadus- ja arendusnõukoja töötajad ning kantslerid	62
Praegused ning endised teadusnõunikud ja nende otsesed juhid	63
Uuringute tellijad ministeeriumites.....	64
Uuringute läbiviijad	65
LISA 3. Väljavõtted teadusnõunike vastustest küsimusele „Palun kirjelda milline on olnud teie suurim töövõit teadusnõunikuna töötades. Mida peate enda suurimaks kordaminekuks sel ametikohal?“	66
LISA 4. Väljavõtted teadusnõunike vastustest küsimusele „Palun nimeta kolm konkreetset asja, milles on RITA programmi mõju kõige rohkem avaldanud?“	67

Sissejuhatus

„Valdkondliku teadus- ja arendustegevuse tugevdamine” (RITA) on Euroopa Regionaalarengu Fondist rahastatav programm, mille eesmärgiks on suurendada riigi rolli teaduse strateegilisel suunamisel ning teadus- ja arendusasutuste võimekust ühiskondlikult oluliste uuringute läbiviimisel.¹ Programmi rakendusasutus on Haridus- ja Teadusministeerium, rakendusüksuseks on Riigi Tugiteenuste Keskus ning toetavate tegevuste elluviija Sihtasutus Eesti Teadusagentuur (edaspidi ETAg). RITA programm jaguneb seitsmeks tegevuseks, millest iga tegevusel on oma eesmärk.

RITA programmi keskseks osaks on uuringute tellimine ja läbiviimine teaduspõhiseks poliitikakujundamiseks. RITA programmi raames on algatatud ligikaudu 130 uuringut. Uuringuid on tellinud kõik ministeeriumid, Riigikantselei ja ETAg. Uuringute teostajateks on Eesti ülikoolid, teadus- ja arendusasutused (edaspidi TA asutused) ning uuringu- ja konsultatsioonifirmad.

Käesoleva analüüsi eesmärk on RITA programmi mõjude ja tulemuslikkuse hindamine, keskendudes RITA tegevustele: 1. riigi strateegilised uuringud, 2. poliitikakujundamise uuringud, 3. teadusnõunike tegevuse toetamine ja 4. TAI poliitika seire uuringud. Analüüsi tulemused pakuvad sisendit järgmise programmiperioodi planeerimiseks.

Analüüsi tulemusel vastatakse järgnevatele alaeesmärkidele:

- 1) RITA programmi eesmärkide täitmise hindamine, sh uuringute tellimise otstarbekuse ning läbi viimise protsessi tõhususe analüüsimine;
- 2) hinnangu andmine RITA uuringute mõjule teaduspõhise poliitika kujundamisel ning RITA tulemuste rakendamise ulatusele;
- 3) teadusnõunike toetamise ja nende tegevuse mõju hindamine.

Uuringu eesmärk õigustas kvalitatiivset lähene-mist. Andmekogumiseks kasutati poolstruktu-reeritud individuaal- ja grüpiintervjuusid. Doku-mendianalüüsi tulemused kirjeldavad RITA tege-vuste eesmärki, disaini ja seniseid tulemusi ning olid aluseks intervjuude kavade ja valimite koos-tamisel. Dokumendianalüüsi alusmaterjalidena kasutati RITA programmi toetuse andmise tingi-musi, ETAg-i RITA programmi veebilehe informatsiooni, ETAg-i poolt esitatud projektide statistikat ja

JOONIS 1. RITA PROGRAMMI RAKENDUSASUTUS, RA-KENDUSÜKSUS JA PARTNERID

¹ „Valdkondliku teadus- ja arendustegevuse tugevdamine” (RITA) toetuse andmise tingimused. [<link>](#)

2019. aasta oktoobris ETAg-i poolt ministeeriumites läbiviidud teadusnõunike tagasiside küsimustiku analüüsi tulemusi ja teadusnõunike poolt ETAg-ile varem esitatud tegevuste vahe- ja lõpparuandeid.

Intervjuudesse kaasati kõik RITA tegevuste 1, 2 ja 4 uuringuprojektide rakendamise ja elluviimisega seotud osapooled ning RITA tegevus 3 praeguseid teadusnõunikke, nende otseseid juhte ja endiseid teadusnõunikke. Kõikide sihtgruppide intervjueerimiseks valmistati ette eraldi intervjuukavad lähtuvalt nende rollist ja seotusest RITA programmiga. Intervjueeritud osapoolte nimekiri ja intervjuukavad on esitatud vastavalt lisas 1 ja lisas 2.

Käesolevas lõpparuandes on esitatud mõjuanalüüsi tulemused, mis põhinevad dokumendianalüüsil ja sihtgruppidega peetud intervjuudest saadud tulemuste analüüsil. Mõjuanalüüsi tulemused on esitatud kuue peatüki lõikes. Esimene kuni neljas peatükk keskenduvad vastavalt RITA tegevuste 1, 2, 3 ja 4 rakendamise kirjeldamisele, kusjuures analüüsitakse tegevuste tugevusi ja kitsaskohti ning hinnatakse uuringute tulemuste rakendamist. Viiendas peatükis analüüsitakse RITA tegevuste 1, 2 ja 4 tulemuslikkust mõjutavaid ühiseid tegureid. Viimases peatükis on antud kokkuvõttev hinnang RITA programme ja ettepanekud uue programmi kavandamiseks.

1. RITA tegevus 1 – Riigi strateegilised uuringud

RITA tegevus 1 (edaspidi RITA1) raames viiakse läbi sotsiaalmajanduslike eesmärkidega interdistsiplinaarseid rakendusuuringu, mis lähtuvad Eesti riigi vajadustest. RITA1 uuringute lähteülesanded ja eesmärgid tulenevad ministeeriumite arengukavades ja/või tööplaanides määratud strateegilistest huvidest ning vajadustest.

RITA1 tegevusele on seatud järgnevate eesmärkide saavutamine:

- 1) suureneb riiklike ja sotsiaalmajanduslike eesmärkidega rakendusuuringu maht, riik on rakenduslike uuringute ja arendustööde tark tellija ja uuringutulemuste kasutaja;
- 2) sotsiaalmajanduslikel eesmärkidel tehtavate rakendusuuringu tellimine on viidud süstemaatilistele alustele ning ministeeriumite roll TAI prioriteetide määratlemisel on suurenenud;
- 3) teadusasutused on motiveeritud rakendusuuringuteks ja tulemuslikuks koostööks valitsusasutustega.

2022. aasta jaanuari seisuga on RITA1 raames rahastatud 20 mahukat uuringut, millest lõpetatud on üheksa uuringut. Esimesed uuringud lõpetati 2020. aasta veebruaris ning viimased on plaanis lõpetada 2022. aasta juunis. Ühe uuringu keskmiseks pikkuseks on 2 – 3 aastat.² RITA1 uuringute algatamiseks on läbi viidud kolm taotlusvooru. Neist esimesed kaks toimusid plaanipäraselt, viimane taotlusvoor viidi läbi erakorraliselt, COVID-19 mõjude uurimise ja pandeemiast põhjustatud kriisi lahendamise seotud uuringute rahastamiseks. RITA1 uuringute rahastamisel puudub ministeeriumitel omaosaluse kohustus.³ Ühe uuringu maksumus on üldjuhul seni jäänud 500 000 – 1 500 000 euro vahele.

1.1. RITA tegevus 1 uuringute protsess

RITA1 protsessi on kaasatud ETAg, ministeeriumid, Teadus- ja Arendusnõukogu (edaspidi TAN) ning teadus- ja arendusasutustest ja partneritest koosnevad konsortsiumid. RITA1 projektide läbiviimiseks

² RITA1 Projektid. [<link>](#)

³ Intervjuu RITA programmi juhiga

moodustatakse konsortsium, mis koosneb vähemalt kahest erineva avaliku TA asutuse või eraõigusliku asutuse või ülikooli vähemalt kahe erineva TA alamvaldkonna uurimisrühmast.⁴

RITA1 uuringute protsess algab ideekorjega, milleks ETAg-i RITA programmijuht saadab teadusnõunikele teate, et ministeeriumid saavad alustada uuringute ideede väljapakkumisega. Uuringute ideede väljapakkumisel saavad osaleda kõik ministeeriumid.

RITA1 uuringute ideede valikul on ministeeriumite praktika valdavalt sarnane sõltudes kolmest aspektist: ministeeriumi olemasolevad uuringuvajadused, ministeeriumisisene ideekorje tulemusel kogutud teemad ja ministeeriumite ülene koostöö.

1. **Ministeeriumi olemasolevad uuringuvajadused.** Teemade valiku juures lähtutakse oma ministeeriumi uuringuvajadustest. Ministeeriumite uuringuvajadused kaardistatakse valdavalt korra aastas, kui hakatakse planeerima järgmise aasta tegevusplaani ja eelarvet. Uuringuteemade sisu tuleb peamiselt ministeeriumi sisuosakondadest ja/või allasutustest. RITA1 taotlusvooru avamisel vaatavad ministeeriumid oma uuringuplaanid üle ning hindavad, kas selles on RITA1 tegevuse alla sobivaid teemasid. Peamiselt on selle hindajaks ministeeriumi teadusnõunik, kelle ülesandeks jääb ka ETAg-ile ideepaberite esitamine.
2. **Ministeeriumisisene ideekorje.** Lisaks teavitab tavaliselt teadusnõunik RITA1 ideekorjest ministeeriumi sisuosakondi, et koguda täiendavaid ja RITA1 tegevuse eesmärkidega spetsiifilisemalt haakuvaid uuringuvajadusi. Näiteks toodi, et ministeeriumisisese ideekorje käigus võivad selguda olulised teemad, mis on küll juba pikalt uurimist vajanud, kuid mille jaoks ei ole seni rahastust leitud. See on eriti aktuaalne mahukate ja/või valdkonnaüleste teemade puhul, mille korraldamiseks ministeeriumite enda eelarvetest on keeruline katet leida. Samuti teemad, mida varasemalt pole Eesti kontekstis uuritud.
3. **Ministeeriumite ülene koostöö.** Ministeeriumi esindajate sõnul on RITA1 hea võimalus uurida laiemaid, interdistsiplinaarseid ja valdkonnaülesteid teemasid, mis puudutavad mitut ministeeriumit. Sellised teemad jõuavad muidu harva lauale, kuna ministeeriumitel endil puuduvad piisavad rahalised ja ajalised ressursid nende algatamiseks. Ministeeriumite üleste teemade valik võib sündida nii RITA1 ideekorje eelselt (ühised teemad juba varasemalt teada) või ideekorje käigus. Sarnaste teemade ning koostöö tegemise initsiaatoriks võib olla nii teemaomanikust ministeerium kui ETAg, kes on erinevatelt ministeeriumitelt saanud sarnased ideed konsolideerinud ning suunab sarnaste teemadega ministeeriume koostööle.

Ministeeriumite RITA1 ideede valikute praktikates esineb mõningasi erinevusi sõltuvalt ministeeriumi sisestest protsessidest ja varasematest kompetentsidest. Näiteks mõnes ministeeriumis on uuringuvajaduste kaardistamine süstemaatilisem ning ollakse aktiivsemad ideede esitamisel ja teiste ministeeriumitega koostöö tegemisel. RITA1 teemade esitamisel on aktiivsemad ministeeriumid need, kellel on varasemalt tugevam uuringute läbiviimise kompetents ministeeriumi sees või allasutustes (nt Maaeluministeerium, kellel on oma teadusosakond või Sotsiaalministeerium, kelle allasutuseks on teadus- ja arendusasutus Tervise Arengu Instituut jne). RITA1 teemade valikut mõjutab ka ministeeriumi teadusnõuniku roll, koostöö sisuosakondadega ja varasemad oskused uuringuideede sõnastamisel ja põhjendamisel.

⁴ Valdkondliku teadus- ja arendustegevuse tugevdamine" (RITA) toetuse andmise tingimused [<link>](#)

Ministeeriumite siseselt valitud RITA1 uuringuideed esitab hindamiseks ETAg-ile valdavalt teadusnõunik. ETAg töötab ministeeriumite esitatud ideepaberid läbi ja annab esmase tagasiside keskendudes peamiselt kahele aspektile⁵:

- 1) kas idee esitamine lähteülesande dokumendina on piisavalt küps ja läbimõeldud ning täidab RITA1 eesmärgid ja kriteeriumeid. Kui ideel on potentsiaali, tehakse vajadusel ETAg-i poolse ettepanekud ideepaberi täiendamiseks, et sellest kujuneks välja RITA1 tegevuse nõuetele vastav lähteülesanne;
- 2) kas idee pakub ministeeriumite vahelisi kokkupuutekohti, võimaldab teemaside omavahelist konsolideerimist või klasterdamist. Sarnaste ideede korral teeb ETAg ministeeriumitele ettepaneku uuringu tellimisel koostööd teha.

RITA1 uuringuteemade valikul annab soovitusi TAN, kelle ülesandeks on muuhulgas rahvusliku teadus- ja arendus- ning innovatsioonisüsteemi arengu suunamine.⁶ TAN annab ETAg-ile täiendatud ideepaberite põhjal tagasisidet, kas valitud teemad vastavad Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegiale 2014–2020 „Teadmistepõhine Eesti” (edaspidi TAI strateegia). ETAg otsustab TAN-i seatud prioriteetsuse järjekorra alusel, mitme uuringuteema kohta on neil ressursse arvestades võimalik konkursse avada. Prioriteetsuse järjekorda ETAg peale TAN-i soovitusi enam ei muuda.

RITA1 tegevuse raames on toimunud kolm taotlusvoor, mis on olnud üsna erinevad. Neist esimesed kaks olid ette planeeritud ja viimane toimus erakorraliselt, seoses COVID-19 levikuga kaasnenud kriisi ja erakorralise olukorra jaoks lahenduste leidmisega, kasutades selleks teadus- ja arendustegevust. RITA programmi juhi sõnul on taotlusvoorude lõikes märgata arengut ministeeriumite vahelise koostöö osas. Esimese voo käigus vajasisid ideed palju ETAg-i poolset suunamist ideede konsolideerimisel ja ministeeriumite koostööle suunamisel. Viimase voo käigus esitasid ministeeriumid juba ühiselt kirja pandud ideed.

Lõpliku RITA1 teemade valiku otsuse järgselt korraldab ETAg ETIS-e keskkonnas avaliku konkursi uuringu teostaja leidmiseks.⁷ Konkursi korraldamise käigus toimub hindamispaneelide kokkupanek, suhtlus ministeeriumitega, uuringuettepanekute hindamine, hindamisprotokollide koostamine ja lepingute sõlmimine. Konkursi võitnud konsortsiumiga sõlmib lepingu ETAg.

Protsessi viimases etapis toimub uuringu läbiviimine ja valmimisel tulemuste avalikustamine. Nendes tegevustes on peamiselt kaasatud ETAg, uurimisteemaga seotud ministeeriumid ja uuringu teostajate rollis olevad konsortsiumid.

RITA1 projektide juhtimiseks moodustatakse juhtkomisjon. ETAg-i rolliks on juhtkomisjoni administratiivne juhtimine, sh komisjoni kokku kutsumine ja korraldus, tähtaegade jälgimine, tehtud töö tingimustele vastamise jälgimine, väljamaksete tegemine jm. Ministeeriumi esindajate ülesandeks on tagasisidestada tehtud töö sisulist poolt ning tagada uuringu tulemuste rakendamine. Konsortsiumi juhi rolliks on juhtida konsortsiumi tööd.

⁵ Intervjuu RITA programmi juhiga

⁶ Vabariigi Valitsuse koduleht [<link>](#)

⁷ Valdondliku teadus- ja arendustegevuse tugevdamine” (RITA) toetuse andmise tingimused [<link>](#)

Projekti progressi jälgimiseks toimuvad kvartaalsed juhtkomisjoni koosolekud, mille eesmärgiks on vaadata üle seni tehtud töö tulemused, anda tagasisidet ning arutleda võimalike tekkinud küsimuste üle. Juhtkomisjoni kuuluvad esindajad nii tellija (ETAg ning uurimisteemaga seotud ministeerium/-id) kui teostaja (konsortsiumi) poolelt. Sellist vastutuse jaotust ning projekti juhtimise ülesehitust peetakse üldjuhul hästitoimivaks järgmistel põhjustel:

- juhtkomisjoni koosolekud on olulised, kuna aitavad osapooltel üksteisest paremini aru saada ja seeläbi paremini kindlustada, et uuring liiguks õiges suunas ja tulemused vastaksid tellija ootustele;
- juhtkomisjoni formaat võimaldab kaasata kõik seotud osapoolte esindajad, st lisaks konsortsiumi juhile ka tööpakettide juhid, uurimisteemaga seotud ministeeriumite ja allasutuste esindajad jne, et neil oleks võimalus infoväljas püsida;
- lisaks juhtkomisjoni koosolekutele on osades projektides tihedama suhtluse eesmärgil välja töötatud teisi kommunikatsioonivorme (nt arutelud väiksemates gruppides, online suhtluskanalite kasutamine vmt) nii tellija kui teostaja kui konsortsiumi liikmete vahel, mis aitavad vahetada operatiivsemat infot ning lahendada jooksvaid probleeme kiiremini.

Hoolimata toimivast juhtimisstruktuurist esines osades projektides siiski teatud probleeme, mis tulenesid üksikutest asjaoludest. Näiteks tekkis probleeme isikute tasandil, inimeste pideva vahetumise tõttu, koostööpartnerite erimeelsustes või võimetuses koostööd teha, COVID-19 tõttu videosillale üleminekus vmt juhtumid, mis pärsivad omavahelist avatud ja sujuvat kommunikatsiooni. Selliste olukordade tekkimist peetakse ettearvamatuks, mistõttu struktuuriliste muudatusettepanekute järele vajadust ei näha. Olukordi on võimalik mõnevõrra ennetada ja lahendada läbi tugevama projektijuhtimise järgmiselt:

- kõigi osapoolte võimalikult varajane projekti kaasamine;
- koostööpartnerite ootuste ja tegevusplaanide põhjalikum ühtlustamine (nt põhjaliku avakohetumise tulemusel, kus räägitakse läbi erinevate osapoolte ootused, võimalused ja tegevusplaanid);
- võimalusel silmast-silma kohtumiste korraldamine, et soodustada edasist suhtlust;
- projektijuhtimiseks piisava eelarvelise ja ajalise ressursi eraldamine ning selle tegelik kasutamine;
- projektile selle keerukusest ja eripäradest lähtuva kompetentsidega projektijuhi valimine.

Konsortsiumite sisese koostöö edukus on projektide lõikes erinev sõltudes konsortsiumi juhi pädevusest ning juhtimiseks kasutatud ajalisest ressursist. Intervjuude põhjal saab järeldada, et edukama koostöö tagab osapoolte varasem koostöökogemus. Mitmed ülikoolide esindajad tõid näiteid, kus nad olid esimesel korral RITA1 projekti juhtimise korraldusega rahulolematud, kuid teisel korral (osaliselt) sama konsortsiumi koosseisus RITA1 projektis osalemine oli juba palju sujuvam.

Enamjaolt osalesid ministeeriumite esindajad RITA1 projektide juhtimisprotsessis (juhtkomisjonide koosolekutel osalemine, väljundite vastuvõtmine ning tagasisidestamine jne) enda põhitöö kõrvalt, kuid ei osatud õigesti arvestada sellele kuluva tegeliku suure ajakuluga. Sarnaseid olukordi on esinenud ka uuringute teostajate osas, kus teostajad ei pühenda RITA projektile samaväärselt palju aega, kui nad ise pakkumuses on vajalikuks pidanud ja välja lubanud. Antud juhtudel tegeletakse RITA projektiga

pigem teiste töökohustuste kõrvalt, mille tulemusel kannatab uuringu tellija ja teostaja või konsortiumi liikmete vaheline koostöö ja projekti tulemuste kvaliteet.

„Probleem on, et ei ole nähtud ette RITA programmis projektijuhi rolli, püütakse teha enda põhitöö kõrvalt, aga see nii ei tööta. /.../ projektijuhi puudulikus avaldus meie projektis ka töö tegija poole pealt. Seal teevad nad ka RITA projekte enda põhitöö kõrvalt. Õppimisfaasis tuleb asi veidi poolikult välja. Oleme õppinud selles protsessis, aga kooliraha on selliselt makstes kallid.“ – ministeeriumi esindaja

PROTSESSI TUGEVUSED

ETAg-i tugi ministeeriumite esitatud uuringute ideede tagasisidestamisel ja uuringute tehnilisel koordineerimisel parandab lähteülesannete kvaliteeti ning leevendab ministeeriumite koormust. Ministeeriumites hinnatakse kõrgelt ETag-i tuge, mis aitab kvaliteetse lähteülesande väljatöötamisel. Samuti väärtustatakse ETag-i panust uuringute tehnilisel koordineerimisel, sealjuures teostaja leidmiseks korraldatud konkursi korraldamisel, lepingute sõlmimisel ning täitmise tehnilise jälgimise juures. Ministeeriumites ei ole nende tegevuste jaoks piisavalt ressursse, mistõttu ETag-i tugi leevendab oluliselt ministeeriumi koormust.

„RITA 1 puhul ilmselt juba puhtalt see asjaolu, et kogu lepingu, rahastuse ja korralduse jälgimisega tegeleb ETag, siis see on väga suur tugi. Et asi saab uuritud ilma, et me peaks liigselt bürokraatiaga kokku puutuma.“ – ministeeriumi esindaja

RITA1 protsess tõstab uuringute lähteülesannete koostamise ja läbiviimise kompetentsi ministeeriumites. RITA1 lähteülesannete kirjutamine on mahukas töö, mis sunnib ministeeriume oma uuringuvajadusi ja lähteülesandeid põhjalikumalt läbi mõtlema ning tihedamat koostööd tegema. Selle tulemuseks on üldjuhul kvaliteetsem lähteülesanne. Projektide teostamise käigus saavad asutused hea kogemuse teadusuuringute planeerimise ning läbiviimise protsessist, mida arvesse võtta järgnevate uuringute planeerimisel. Mitmed teadusnõunikud, kes osalesid RITA1 lähteülesande koostamises nentisid, et see kogemus on aidanud neil ka hiljem RITA2 ja muude ministeeriumi tellitavate lähteülesannete kvaliteeti parandada.

Vaatamata RITA1 uuringute suurele mahule ja pikale perioodile on nende läbiviimine osapoolte hinnangul oodatust vähem bürokraatlik ning piisavalt paindlik. Eriti paindlikuks pidasid nii ministeeriumid kui TA asutused COVID-19 majandusmõjude uuringut⁸, mille ülesehitus on teistega võrreldes mõnevõrra erinev. Projektides jäeti lähteülesandesse enam paindlikkust uurimisküsimuste sõnastuse ja rõhuasutuste osas, seejuures oli võimalik uuringu käigus uuringu eesmärgi ning uurimisküsimusi muuta.

Juhtkomisjonide koosolekud aitavad projekti käiku paremini juhtida ning kvaliteeti tagada. Juhtkomisjoni koosolekuid võimaldavad osapoolte hinnangul olla projektiga kursis ning kaasa rääkida otsuste tegemisel. Vahetut ja vajaduse põhist kommunikatsiooni peetakse tulemusliku koostöö ja edu võtmeks, mistõttu võiks juhtkomisjoni või väiksemas koosseisus kohtumised toimuda tihedamini kui kord

⁸ Tartu Ülikool, Praxis, CentAR (2021). “COVID-19 seotud majandusmõjude ning nende pehmendamiseks mõeldud poliitikameetmete tõhususe hindamine”. [<link>](#)

kvartalis. Ministeeriumite ja TA asutuste hinnangul tuleks kohtumiste regulaarsus jätta projekti tingimustes lahtiseks ning kohtumised ja infovahetuse kord kokku leppida tulenevalt projekti eripäradest ja vajadusest.

PROTSESSI KITSASKOHAD

RITA1 tegevust nähakse kui lisavõimalust valdkondlike rakendusuuringute rahastamiseks. Kuigi RITA1 eesmärk on soodustada riiklike ja sotsiaalmajanduslike eesmärkidega rakendusuuringute läbiviimist, siis on ministeeriumid proovinud välja pakkuda ideid, mis on küll ministeeriumi seisukohast olulised, kuid ei haaku RITA1 tegevuse eesmärkidega. Teisisõnu, RITA programmi nähakse ministeeriumides tihti lisarahastusallikana, mille abil proovitakse läbi viia pikalt ootel olnud teemasid, mis on ministeeriumi jaoks küll olulised, kuid mida pole seni enda vahenditest suudetud läbi viia. See leidis kinnitust intervjuudes ministeeriumite esindajatega, kelle sõnul proovitakse eeskätt leida rahastust olemasolevate probleemide uurimiseks ja lahendamiseks.

RITA1 uuringuteemade valiku põhjused on jäänud ministeeriumite jaoks ebaselgeks ja läbipaistmatuks. Ministeeriumid ei näe mitmete TAN-i tehtud valikute osas selgeid seoseid valdkondlike strateegiliste suundadega, teaduslikult põhjendatud hinnangutega või lähteülesande kvaliteediga. Nii TAN-i esindaja kui enamike ministeeriumite esindajad leidsid, et TAN-i liikmetel ei ole piisavalt teaduslikku kompetentsi, et lähteülesannetele anda teaduslikult põhjendatud hinnangut ning TAN-i roll teemade valiku protsessis tuleks üle vaadata. Lisaks on teadusnõunikud välja toonud, et konkreetsete ministrite kuulumine TAN-i paneb teised ministeeriumid ebavõrdsesse olukorda ning TAN-i liikmete tugev seotus loodusteadustega seab loodusteaduste valdkonna uuringud eelisseisu.

RITA1 teemade sujuvat valikut varjutab valitsusasutuste ning teadusasutuste huvide ja vajaduste lahknevus. Ministeeriumi esindajate silmis on RITA1 üheks oluliseks kitsaskohaks keeruline ühisosa leidmine ministeeriumite ja teadlaste vahel. RITA1 puhul on nende hinnangul esiplaanil pigem teadlaste huvid, mitte riigi strateegiliste uuringuvajaduste katmine. Ministeeriumite esindajad on arvamusel, et teadlased on eelkõige huvitatud teadustöö tegemisest, RITA1 teemasid sobitatakse juba käimasoleva teadustööga, mistõttu uuringute tulemused jäävad ministeeriumite jaoks liiga teoreetiliseks või rahvusvahelise teaduskirjanduse põhiseks. Ministeeriumite ootuseks on tulemused, mis põhineksid Eesti praktikal ning oleksid selgelt Eesti kontekstis ka rakendatavad. Kirjeldatud probleemi tunnetavad ka teadusnõunikud, kellest mitmed tõid esile vajaduse, et ministeeriumid peaksid teadusasutustele regulaarselt tutvustama enda pikaajalisi strateegilisi poliitikasuundi ja vajadusi ning teadusasutused vastupidi enda teadustööde suundi. Sellise infovahetuse kaudu tekiks võimalus tegevussuundi paremini ühtlustada ning lisandväärtusena paraneks koostöö.

TA asutuste intervjuude põhjal osaletakse RITA1 uuringutes nii seetõttu, et uuringu teema ühtib TA asutuse käimasoleva teadustööga kui ka lihtsalt ollakse valmis läbi viima sellise valdkonna uuringut, mida riik parasjagu vajab. TA asutuste esindajad tõid positiivsena välja olukordi, kus neid on kaasatud juba teema täpsema sõnastamise ja uuringu fookuse seadmisel, mis aitab tagada, et uuring on ka praktikas reaalselt tehtav (nt vajalikud andmed on olemas või need on võimalik koguda).

Teemade valikul põhjenduste kommunikatsioon ja tagasiside lähteülesande kirjutanud ministeeriumitele on puudulik. Teadusnõunikud tõid välja läbipaistmatust RITA1 uuringuteemade valiku kohta

tehtud otsuste kommunikeerimisel, kus TAN-i poolt ideepaberitele antud hinnangu tagamaad on ministeeriumi esindajatele jäänud selgusetuks või ebapiisavalt põhjendatuks. Ka RITA programmi juht on välja toonud, et RITA1 teemade valikuprotsess on kaasa toonud pahameelt nende hulgas, kelle teemad valituks pole osutunud kuna otsuse põhjused on jäänud ebaselgeks või neid pole kommunikeeritud.

Vähene konkurents pakkujate hulgas mõjutab pakkumiste kvaliteeti. Lähtuvalt RITA1 interdistsiplinaarsetest uurimisprobleemidest, teemade keerukusest ning mahukusest on uuringute teostamiseks vaja laiapõhjaliste teadmiste ja kogemustega läbiviijaid. Selleks, et lähteülesannete tingimustele vastata, koonduvad teadusasutused pakkumise tegemiseks üheks suureks konsortsiumiks, millele pole Eesti tingimustes sageli konkurente, kuna sobivate spetsialistide ring on kitsas. Eelteadmine, et teisi pakkujaid ei ole või neid saab olla vaid üks, võib konsortsiumi pakkumuse kvaliteedile negatiivset mõju omada. RITA programmi juht ja ministeeriumite esindajad tõid välja, et on esinenud juhtumeid, kus teadlased on pakkumisi ja projektide sisu suunanud enda käimasoleva teadustöö suunas, mis see ei pruugi olla täiel määral kooskõlas ministeeriumi vajadustega. Ka TA asutused kinnitasid, et RITA1 uuringute meeskonnad saavad olla väga spetsiifilised ning hankel osalemise edu võti peitub selles, et kiirelt kaasata enda meeskonda Eestist kõige sobilikum kompetents ning seeläbi võimalik konkurents elimineerida. Konkurentsi tekitamiseks tuleks suurendada välisekspertide kaasamise praktikat. Välisekspertide osalemine projektides võib tuua ka uudset ja täiendavat teadmust või töömeetodeid Eesti ülikoolide meeskondadesse. Kuigi seda praktikat on üksikutes projektides juba kasutatud, võiks selle võimaluse kasutamist varasemaga võrreldes enam soodustada.

Meeskonnale seatud kriteeriumid võivad kaasa tuua pakkumistega manipuleerimise ning seada piirangud prima konsortsiumi koostamisel. Nii ministeeriumite esindajad kui uuringuid teostanud erasektori esindajad tõid välja, et kohati on RITA1 tingimused mõnevõrra piiravad ning võivad oma eesmärgile vastu töötada. Tingimused võivad soosida ülikooli olukorras, kus tegelikkuses võib parem kompetents olla hoopis erasektoris. Märgitakse, et hanke pakkumiste hindamiskriteeriumid keskenduvad liigselt meeskonnaliikmete „kraadidele ja paberitele“ kui varasemate sisuliste kogemuste ja asjakohase meetoodika hindamisele. Samal ajal võivad pakkujad sellist hanke tingimust ära kasutada, nt kõrgete punktide saamiseks näidata pakkumises enda meeskonnas väga kõrgelt kvalifitseeritud teadlast, kuigi tegelikkuses see inimene projektis osaleda (vähemalt pakkumises näidatud mahus) ei kavatse.

TA asutused tõdesid, et kuigi ülikoolid tunnevad end omavahel konkurentidena, siis RITA1 hanke tingimustele vastavate meeskondade moodustamine ülikoolide üleselt on üldiselt lihtne. Selle peamiseks põhjuseks on asjaolu, et kuna teadustöö rahastamise võimalused on piiratud, siis RITA1 laadsed projektid on piisvalt suured, mille pinnalt teadlased saavad edasi arendada enda uurimisteemasid, koguda alusandmeid, millega hiljem RITA projekti väliselt tööd jätkata või avaldada tulemustest teadusartikleid. Siiski toodi üksikuid näiteid olukordadest, kus kõrgema akadeemilise kraadiga või suurema erialaste kogemustega teadlased osalesid realselt projektis planeeritust väiksema mahuga, kuna nad on tavaliselt väga hõivatud ja nõutud paralleelselt mitmetes teadustöödes.

Lähteülesannete koostamisel ja hanketele esitatud pakkumiste hindamisel on oluline sisuline valdkonna tundmine. Eelkõige TA asutused tõid esile, et nii lähteülesannete koostamisel kui pakkumiste hindamisel on oluline, et selles osaleksid valdkonda sisuliselt tundvad eksperdid ja teadlased. Kuna tavaliselt osalevad vastavate teadmistega teadlased pakkuja meeskonnas, siis oleks asjakohane kaasata täiendavat kompetentsi välisriikide ülikoolidest või erasektorst.

RITA1 projektide juhtimisstruktuuris on üksikudel juhtudel osapoolte rollid ja vastutus jäänud ebaselgeks. Enamik intervjueeritud osapooltest on RITA1 juhtimisstruktuuri kiitnud (vt eelnevat alapeatükki Protsessi tugevused), kuid üksikute ministeeriumi esindajate sõnul on jäänud nende jaoks rollide jaotus juhtkomisjonis ebaselgeks. Näidetena toodud projektide põhjal võib juhtimisstruktuur tunduda ebaselge nendele osapooltele, kes on projektiga hiljem liitunud. TA asutused tõid üksikuid näiteid, kus juhtkomisjonis osalejate arv on nii suur, et vaatamata pikale projektile ei saa nad ka projekti lõpuks teada, kes mis asutust esindab ja miks ta komisjoni koostumisel osaleb. Tõdeti, et nende näidete puhul on kujunenud juhtkomisjonide koosolekutel välja konkreetsed võtmeisikud, kes infot vahetavad ja otsuseid teevad, ülejäänud on pigem kuulaja rollis.

Valdkonnaülest projektide puhul on projektide sisuline juhtimine ja soovitud tulemuste saavutamine keerulisem juhul kui ministeeriumite huvid omavahel ei haaku. RITA1 projektid soodustavad kompromisside leidmist, kuid enamike ministeeriumite esindajad tõid välja, et vahel tuleb valdkonnaülest ja mitut ministeeriumit kaasavate projektide puhul teha niivõrd palju kompromisse, et uuringu algne vajadus või fookus võib selle tulemusel jääda rahuldamata. Kuna valdkonnaülest projektide puhul võtab üks ministeeriumitest juhtministeeriumi rolli, võivad paratamatult projektis hakata domineerima selle ministeeriumi huvid. Ka mõned uuringute läbiviijad tõid näiteid, kus erinevad ministeeriumid on uuringu lähteülesandesse kirjutanud enda huvidest tulenevad teemad, kuid töö läbiviimisel on selgelt näha, et need omavahel ei haaku ega moodusta tervikut (ehk neid on võimalik analüüsida eraldiseisvalt). Sellisel juhul kaldub tulemustes fookus selle ministeeriumi teemadele, kes ise on kogu projektis olnud aktiivsem.

RITA1 projektid on tihti väga suured ja ajamahukad. Üheks ministeeriumi esindajate ja uuringute täitjate poolt olulisemaks RITA1 kitsaskohaks on peetud nende pikka kestvust ja suurest teemade mahust tulenevat kohmakust. Mitmed osapooled on viidanud, et projekti vältel võib uuringuvajadus muutuda või sootuks kaduda, kuid tulenevalt lepingust ja tingimustest tuleb projektiga siiski kokkulepitud mahus jätkata. Teiseks probleemiks on pikkade projektide puhul inimeste liikumine ja meeskonnaliikmete vahetumine, mis võib omakorda varasemalt hästitoiminud koostööle negatiivselt mõjuda.

Uuringute tulemused jäävad vahel liigselt teoreetiliseks, mistõttu ei ole neid võimalik alati rakendada. Ministeeriumite esindajad viitasid, et uuringu tulemused saadakse küll kätte, kuid need jäävad mõnikord liiga teoreetiliseks või vajavad edasisi jätkutegevusi (nt edasisi uuringuid, teooria rakendamist vmt). Ka teadusnõunikud tõid mitmeid näiteid, kus RITA1 projekti lõpptulemuste üleandmine on veninud, kuna tulemused ei ole ministeeriumi hinnangul piisavalt rakenduslikud. See tuleneb tõenäoliselt teadlaste vähesest kogemusest poliitiliste rakendusuringute ja soovitude väljatöötamisel.

1.2. RITA tegevus 1 uuringute tulemuste rakendamine

RITA1 uuringute puhul on tegemist riigi strateegilisi teemasid puudutavate ja ressursimahukate projektidega, seega on oluline analüüsida, kuivõrd tulemuslikuks erinevad osapooled läbiviidud uuringuid peavad ning mil määral ja kuidas on uuringu tulemusi reaalselt rakendatud.

Mõjuanalüüsi raames intervjueeritud ministeeriumite esindajad olid seotud 16 ja uuringute teostajate esindajad 10 erineva RITA1 projektiga (sh kattuvaid projekte, millega olid seotud nii intervjueeritud ministeeriumi esindaja kui teostaja esindaja oli seitse). Intervjuudes osalejad pidasid 16 projektist ootuspäraselt tulemuslikuks 50% (8 projekti), osaliselt tulemuslikuks kuskil 25% (4 projekti) ning pigem

mitte tulemuslikuks umbes 12% (2 projekti). Kaks viimast projekti olid intervjuude läbiviimise käigus veel pooleliolevad uuringud, mis tõttu neile antud hinnangud põhinevad vahetulemustel. Kahele projektile jätsid intervjuueeritavad hinnangu andmata, kuna nad polnud otseselt teadlikult tulemuste kasutamisest.

Täielikult tulemuslikuks peeti neid RITA1 projekte, mille tulemusi on olnud võimalik reaalselt kasutada erinevate poliitikate kujundamiseks, nt uute strateegiaplaanide koostamisel, riikliku arengukava koostamisel, määruste väljatöötamisel jne. RITA projektide rakendamine jääbki valdavalt uute teadmiste ning sisendi loomise põhiseks, mida kasutatakse riigi poliitikat laiemalt suunavates dokumentides. Toodi positiivseid näiteid, kus uuringu käigus kogutud andmeid või loodud tööriista on kasutatud hoopis teise valdkonna täiendaval analüüsimisel ministeeriumi siseselt. Ministeeriumite esindajad selgitasid, et poliitikakujundamisel on ka loomulik, et uuringu tulemusi kasutatakse alles mitme kuu või isegi aastate möödumisel (mitte vahetult peale uuringu valmimist) olenevalt valitsuse poliitikast või valitud prioriteesetest suundadest.

Osaliselt tulemuslikuks peeti projekte, mille tulemuste praktikas rakendamiseks on vaja jätkutegevusi. Näidetena toodi jätku-uuringute vajadust, mis omakorda vajab lisarahastust; töö käigus välja töötatud mudelid vajavad edasi arendamist; välja töötatud lahendused on riigisektori jaoks liiga kallid. Siinjuures tuleb märkida, et kuigi otse ministeeriumitele suunatud riiklike tugimeetmeid jätku-uuringute jaoks ei ole olnud, siis oli teadusasutustel võimalik erinevate jätku-uuringute ja tegevuste jaoks vahendeid taotleda, nt ETAg-i NUTIKAS või ResTA meetmete kaudu. Positiivse lahendusena toodi intervjuude käigus välja RITA2 tegevuse rahastust, mille kaudu oli võimalus RITA1 uuringute tulemusi vajadusel täiendada. TA asutused lisasid, et nende hinnangul on osaliselt tulemuste ootuspärast rakendamist pärssinud poliitiline tahe või COVID-19 olukorra tekkimisega ei ole teema enam ministeeriumi prioriteet. Avaldati lootust, et olukorra stabiliseerumisega pöördub ministeerium uuritud teema juurde tagasi ning uuringu tulemused on jätkuvalt kasutatavad.

Pigem mitte tulemuslikuks pidasid ministeeriumite esindajad uuringuid, mille käigus kogutud sisendi või teadmiste puhul **ei ole selgunud midagi uut** (nt põhineb paljuski varasemal teaduskirjandusel või kinnitab juba olemasolevaid teadmisi) või on need **jäänud liiga teoreetilisteks**. Samal ajal ministeeriumid ootavad enam Eesti poliitilises kontekstis rakendust võimaldavaid soovitusi. Olukorra põhjuseks võib pidada madalat teadlikkust mõlemalt poolelt selle osas, kuidas teine osapool töötab. Ministeeriumite esindajad tunnevad, et teadlastel puudub täpsem arusaam sellest, millised poliitikasoovitused on tegelikkuses rakendatavad. Teisest küljest võib poliitikutel ja ametnikel olla madal teadlikkus sellest, mida teadusuuringutega võimalik saavutada on. Võimaliku lahendusena nähakse võimalikult varajast ootuste ühtlustamist.

„Võib-olla see on vahepealne koostöö, /.../ et enne kui hakatakse midagi uurima või sinna aruandesse kirjutama, võiks natuke täpsemalt vastava valdkonna läbi rääkima, et mis need täpsemad ootused on. Teadlase vaade ja tellija vaade võivad natuke erinevast aspektist olla. Kui täpne näide tuua – teaduse poole pealt vaadatakse, mis on n-ö teaduskirjanduses kirjas, aga meie huvi oleks täpsemalt, et mis olukord on Eestis. Me ei saa endale poliitiliste otsuste jaoks mittekohalikku infot niivõrd hästi alati rakendada.“ – ministeeriumi esindaja

2. RITA tegevus 2 – Poliitikakujundamise uuringud

RITA tegevus 2 (edaspidi RITA2) raames toetatakse rakendusuuringuid, mille teemad on poliitikakujundamise seisukohast aktuaalsed ning vajavad kiiremat sekkumist, nt on vajalikud uute regulatsioonide või meetmete ettevalmistamiseks ja kujundamiseks. Tegevuse eesmärgiks on muuhulgas tugevdada ministeeriumite kompetentsi ja võimekust rakendusuuringute korraldamiseks ja nende kasutamiseks sotsiaalmajanduslike probleemide lahendamisel. RITA2 uuringute lähteülesanded ja eesmärgid tulenevad ministeeriumite arengukavades ja/või tööplaanides paika pandud strateegilistest huvidest ning vajadustest või tekivad töö käigus, nt mõne äkitselt tekkinud kriisi või muu ettenägematu olukorra raames, mida ei ole strateegiates loetletud.

RITA2 tegevusele on seatud järgnevate eesmärkide saavutamine:

- 1) suurendada riiklike ja sotsiaalmajanduslike eesmärkidega rakendusuuringute mahtu, riik on rakendusuuringute ja arendustööde tark tellija ja uuringutulemuste kasutaja;
- 2) otsustusprotsessid on teadus- ja tõenduspõhised;
- 3) sotsiaalmajanduslikel eesmärkidel tehtavate rakendusuuringute korraldus on viidud süstemaatilistele alustele ning ministeeriumite roll TAI prioriteetide määratlemisel on suurenenud;
- 4) teadusasutused on motiveeritud rakendusuuringuteks ja tulemuslikuks koostööks valitsusasutustega.

2022. jaanuari seisuga on RITA2 raames rahastatud kokku 118 uuringut, millest lõpetatud on 87 projekti. Aktiivsemad tellijad on olnud Rahandusministeerium (18 projekti), Maaeluministeerium (12 projekti), Sotsiaalministeerium (12 projekti) ja Keskkonnaministeerium (11 projekti). Ühe projekti maksimaalne pikkus on piiratud ning ei tohi ületada kahte aastat. Seni on projektide pikkus varieerunud kolme kuu kuni pooleteise aasta vahel.

RITA2 projektide elluviimiseks on korraldatud taotlusvoorusid jooksvalt, vastavalt programmis vabalenenud vahenditele. Projektide puhul on ministeeriumitele seatud omaosaluse kohustus, mille suurust on erinevates voorudes muudetud, kuid reeglina lasub ministeeriumitel 50% suurune omafinantseeringu kohustus. RITA2 uuringute maksumuseks on keskmiselt 50 000 eurot.

2.1. RITA tegevus 2 uuringute protsess

RITA2 protsessi etappides on kaasatud ETAg, ministeeriumid, teemade hindamiseks moodustatud hindamispaneel (mis koosneb peamiselt ministeeriumite teadusnõunikest) ning hanke kaudu leitud uuringu teostaja. Teatud juhtudel on võimalik hange korraldada ka lihtsustatud korras, riigihangete seaduses sätestatud teadus- ja arendusteenuse erandiga.

RITA2 uuringute protsess algab programmi taotlusvooru avamisega, milleks RITA programmijuht saadab teadusnõunikele välja teate, et ministeeriumid saavad alustada uuringuteemade väljapakkumistega. Uuringuteemade väljapakkumisel saavad osaleda kõik ministeeriumid. Seni on olnud eesmärk korraldada igal aastal kaks suuremat taotlusvooru. Samas, lähtuvalt RITA2 eesmärgist, mille kohaselt on see pigem kiiremate ja akuutsemate probleemide lahendamiseks mõeldud meede, on ministeeriumid taotlusi esitanud ka jooksvalt.

RITA2 teemade valiku protsess toimub ministeeriumites lõikes sarnase praktika alusel. Teemade valiku korralduse eest vastutab valdavalt ministeeriumi teadusnõunik. Kuigi toimub ka eraldi ideekorjeid,

siis valdavalt lähtutakse ministeeriumi uuringuplaanidesse koondatud vajadustest, mis on varasemalt plaani kokkupanemisel kaardistatud (uuringuplaanide koostamine kirjeldatud peatükis RITA tegevus 1 uuringute protsess. Voores avanemisel vaatavad ministeeriumid esmalt oma uuringuplaanid üle ning hindavad, kas selles on RITA2 alla sobivaid teemasid. Peamiselt on hindajaks ministeeriumi teadusnõunik, kelle ülesandeks jääb ka esmase lähteülesande koostamine, vormistamine ja hindamiseks esitamine. Akuutsemate probleemide esinemisel koostatakse ja esitatakse taotlus ETAg-ile jooksvalt.

RITA2 uuringute ettepanekud kogub kokku RITA programmijuht ning annab neile oma esmase tagasiside. Ettepanekute piisava põhjendatuse ja sobivuse korral liiguvad need edasi teadusnõunikest moodustatud hindamispaneeli. Hindamispaneeli kokkukutsumise eest vastutab RITA programmijuht.

Ettepaneku esitanud ministeeriumil tuleb enda esitatud lähteülesannet tutvustada ja kaitsta teadusnõunikest koosneva hindamispaneeli ees. Uuringu ettepanekut tutvustab tavaliselt vastava ministeeriumi teadusnõunik. Selleks, et ideed paremini tutvustada või vajadusel küsimustele paremini vastata, võib teadusnõunik idee tutvustamiseks kaasata ka asjakohaseid sisuosakondade või haldusala eksperte. Hindamispaneeli tulemusel tehakse otsus, kas projekt saab rahastuse. Otsustamise juures on hääleõiguslikud vaid hindamispaneeli alalised liikmed, eksperdid hääleõiguslikud ei ole. Positiivse otsuse jaoks on vaja saavutada hindamispaneeli lihthälte enamus. Hääletusel peab osalema minimaalselt seitse inimest. Projekti rahastusotsuse vormistab ETAg vastavalt hääletustulemuste põhjal.

RITA2 projektide puhul vastutab projekti edasise juhtimise eest vastav ministeerium, ministeeriumite ülese projekti puhul lepitakse omavahel kokku juhtministeerium. Ministeeriumi kanda jääb nii lõpliku lähteülesande vormistamine, hanke korraldamine kui hankepakkumiste hindamine. Ministeeriumite esindajad tõid välja, et valdavalt on lähteülesande koostajaks sisuosakonna esindaja, kuid kasutatakse ka teiste osakondade abi. Ministeeriumite esindajad märkisid, et sisuosakondade poolt tuleb lähteülesande eesmärgid ning sisu, teadusnõuniku abi vajatakse metodoloogiliste ja tehniliste tingimuste seadmisel. Hanketingimuste kirjeldamisel ja hanke korraldamisel kasutatakse kas ministeeriumis olevat hankeosakonda või selle puudumisel Riigi Tugiteenuste Keskust. Hanke võitjaga sõlmib lepingu vastav ministeerium ning jääb projekti tellijapoolseks vastutajaks nii tehnilise kui sisulise täitmise poolel.

Protsessi viimane etapp hõlmab uuringu läbiviimist ning uuringu valmimisel tulemuste avalikustamist. Nendesse tegevustesse on peamiselt kaasatud vastav ministeerium (või ministeeriumid) ning uuringu teostaja. ETAg sekkub antud etapis vaid vajadusel, nt kui projekti teostamise käigus on esinenud probleeme lepingu täitmisega.

Ministeeriumite sõnul on RITA2 teostusprotsess üsna sarnane tavahanke korras tellitava uuringu või analüüsiprojektiga. Ministeeriumite esindajad tunnistasid, et nende jaoks oluline erisus teistest rahastusallikatest läbiviidavate uuringutega puudub. Nende jaoks ei ole oluline, millisest rahastusallikast projekt on finantseeritud. Toodi välja, et võrreldes enda eelarvest finantseeritud uuringutega lisandub RITA2 puhul mõnevõrra rohkem aruandlust, kuid see on tavapärane välisrahastusega kaasnev tegur. Mitmed ministeeriumite esindajad märkisid, et tegelikkuses on RITA programmi puhul bürokraatlikkust võrreldes teiste välisrahastusega programmidega vähem.

PROTSESSI TUGEVUSED

RITA2 uuringu ettepaneku tegemiseks kasutatav vorm on loogiline ja aitab uuringuvajadust piisvalt põhjendada. RITA2 projektide taotlusvorm on üsna lühike ja konkreetne, mis teeb selle täitmise ministriumite jaoks suhteliselt lihtsaks ja vähe aega nõudvaks. Samas sunnib konkreetne vorm ministriume oma lähteülesandeid põhjalikult läbi mõtlema ja sõnastama, mis toetab omalt poolt rakendusuringu kvaliteetsete tulemuste saavutamist ja nende ootustele vastamist. Mitmed teadusnõunikud selgitasid, et nad on ka ministriumite siseste ja muudest allikatest rahastatud uuringuvajaduste sõnastamiseks ministriumi siseselt võtnud kasutusele RITA2 sarnase vormi, mis aitab piisavalt detailset uuringu ideed lahti mõtestada.

Paindlik taotlusprotsess võimaldab algatada uuringuid vastavalt vajaduse tekkimisele. Toetust on võimalik taotleda ka taotlusvooru välisel ajal, mis toetab just väga akuutsete probleemide kiiret uurimist. Teadusnõunikud tõid esile COVID-19 olukorrast või päevapoliitikast tingitud kiiret reageerimist vajavaid teemasid. Selline korraldus on eelkõige soodus nendele ministriumitele, kus uuringuvajaduste väljaselgitamine ja nende läbiviimiseks vajaliku eelarve kinnitamine toimub kord aastas.

Uuringu läbiviimisel on juhtpositsioon tellija ehk ministriumi käes, mis aitab tagada parema koostöö ja tulemuste vastavuse ootustele. Juhtpositsiooni omamine suurendab oluliselt ministriumi omanikutunnet ja vastutust ning võimaldab pakkujatega otse suhelda juba lepingu sõlmimise faasis. Samuti aitab see juhtministriumil protsessi ise suunata (võrreldes RITA1 protsessiga), mis soodustab ministriumi esindajate hinnangul lõpptulemuste ootuspärasust ministriumi enda vajaduste suunas.

Projektide kompaktsus ning konkreetsus soodustab soovitud eesmärkide saavutamist ning tulemuste rakenduslikkust. Kõik ministriumid on märkinud, et RITA2 uuringud on kiired, efektiivsed ning väga rakendusliku suunitlusega. Tulenevalt ministriumi enda tugevast huvist ning seotusest projekti läbiviimisel ja suunamisel on tulemused ka enam ministriumi vajadustele vastavad.

PROTSESSI KITSASKOHAD

Teadusnõunikel on hindamispaneelis keeruline teiste ministriumite projekte sisuliselt hinnata. Ministriumite tegevusvaldkonnad on väga spetsiifilised, kuid teadusnõunikel on üldjuhul vaid enda valdkonna alased põhjalikumad teadmised. Eriti spetsiifiliste teemade uurimise ettepanekute hindamine on paljude teadusnõunike arvates keeruline, kuna vajalikud teadmised valdkonnast puuduvad. Sama probleemi tunnistasid ka teised uuringus osalenud osapooled. Mõnikord jagavad teadusnõunikud enne hindamispaneeli toimumist teiste ministriumite tehtud ettepanekuid enda sisuosakondadega, et saada sisulisemat eksperthinnangut uuringu vajalikkuse ja teostatavuse kohta. Mitmed teadusnõunikud tunnistasid, et hääletavad ettepanekute osas vahel siiski vaid lihtsalt üldise mulje põhjal, võttes aluseks vaid meetoodilist lähenemist, vormistust ja tehnilisi detaile. Senise praktika alusel on mõnel üksikul juhul kasutatud hindamiseks ka välist ekspertii juhuil kui teadusnõunikel puuduvad vajalikud teadmised või ei jõua nõunikud omavahel ühisele kokkuleppele (nt võetud ekspertarvamused kahelt valdkonna eksperdilt), mille võimalust võiks kaaluda ka tulevikus.

Uuringute väiksem eelarve maht ja meeskonnale seatud tingimused võivad kitsendada võimalike pakkujate ringi. Kõikidest seni lõpetatud RITA2 projektidest on 40% juhtudel teostajaks ülikool või ülikoolide konsortsium ning 60% juhtudel uuringufirma(d). RITA2 projektid on ülikoolide mõistes mahult

suhteliselt väikesed ja liiga kiireloomulised. Seetõttu on nende haldamine ülikoolide jaoks suhteliselt kulukas ja keeruliseks võib osutuda niivõrd kiiresti nõuetele vastava tööjõu leidmine. Sellest lähtuvalt pole teadusasutustel piisavalt motivatsiooni ennast projekti teostajaks pakkuda. Uuringu- ja konsultatsioonifirmade esindajad tõid välja, et kohati on tingimused just vastupidiselt suunatud ülikooli soosivaks. Sarnaselt RITA1 osas välja tooduga, võivad siin väga kitsalt teostajale ja meeskonnale määratud tingimused eesmärgile hoopis vastu töötada ning pädeva teostaja leidmist pärssida.

Akuutsetele uuringuideedele paindlik rahastuse taotlemine ei soodusta teemade konsolideerimist ministeeriumide vahel. Vajadusest lähtuv ja paindlik taotlemisprotsess on RITA2 tegevuse tugevuseks. Samas jäetakse vahel enda kiirete uuringuvajaduste võrdlemine teiste ministeeriumitega piisavalt põhjalikult läbi arutamata ning kaalumata kas ja kuidas oleks otstarbekas uuringut läbi viia nii, et selle tulemusi saaks hiljem mitmes ministeeriumis kasutada.

Uuringute algatamise ja läbiviimise protsess eeldab ministeeriumitelt lisategevusi, mida peetakse välise rahastuse puhul paratamatuks. Võrreldes ministeeriumi enda vahenditest rahastatavate uuringutega kaasneb programmi rahastuse poolelt ministeeriumitele lisa aruandlust, alustades taotluste koostamisest kuni uuringutulemuste raporteerimiseni välja. Ministeeriumite esindajad ja teadusnõunikud, kel on rohke kogemusi välisprojektiga kinnitasid, et RITA2 aruandlus on võrreldes nendega muudetud väga lihtsaks ja vähekoormavaks.

Teadusasutuste hinnangul ei ole uuringute sisu piisavalt teadusele suunatud. Teadlased tunnevad, et RITA2 uuringute puhul kirjutab tellija lähteülesandes liiga palju ette, sh millise meetodikaga tulemusteni jõudma peab. Teadlaste hinnangul jätavad niivõrd konkreetsed lähteülesanded neile n-ö teaduse tegemiseks vähe ruumi (ehk protsess, mis puudutab uuringute teoreetilist ning meetodilist, mitte empiirilist poolt). Ministeeriumite esindajad on seevastu sellise korraldusega väga rahul, kuna see võimaldab neil protsessi enda vajadustele vastavalt juhtida.

Mitme ministeeriumi vahelisi valdkondade üleseid projekte on keeruline juhtida. Ministeeriumite esindajad märkisid, et RITA2 uuringud on üldjuhul piisavalt kiireloomulised ja väiksed, kuid mitme ministeeriumi osalemisel erinevate huvidega arvestamine ning omavaheline tegevuste ja otsuste koordineerimine võtab siiski aega. Tõdeti, et sarnaselt RITA1 uuringutega võivad kompromisside tegemise tulemusel kaduda ministeeriumite esialgsed vajadused ja fookus, juhtministeeriumi huvid võivad hakata domineerima ning selle tulemusel kaob teiste ministeeriumite huvi projekti panustada. Koostöö sujub paremini nende ministeeriumite vahel ja inimeste tasandil, kel on juba ühiseid koostöö kogemusi kas varasemate rakendusuuringu või muude tegevuste kaudu. Tulenevalt RITA2 uuringute konkreetsest ja jagatud projektide juhtimise keerukusest on RITA2 projektid jäänud pigem ühe ministeeriumi keskeks ega ole maksimaalselt soodustanud laiemat ministeeriumide vahelist koostööd laiapõhjaliste ühiskondlike probleemide lahendamisel.

2.2. RITA tegevus 2 uuringute tulemuste rakendamine

RITA2 uuringute eesmärk on aidata efektiivsemalt ja teadmuspõhiselt kujundada valdkondlikke poliitikaid, mis tõttu on oluline analüüsida kuivõrd on RITA2 uuringute tulemusi realselt poliitikakujundamises kasutatud.

Intervjueeritud ministeeriumite esindajad olid kokku puutunud 20 ning teostajad 15 erineva RITA2 projektiga (sh projekte, millega olid seotud nii intervjueeritud ministeeriumite kui teostajate esindajad

olid viis). Ootuspäraselt tulemuslikuks peeti neist 20st projektist 80% (16 projekti) ja osaliselt tulemuslikuks 5% (1 projekt). Kahe projekti (10%) tulemuste rakendamisele ei osanud intervjueeritavad hinnangut anda.

Täielikult tulemuslikuks on esindajad pidanud projekte, mille tulemused on rakendatavad. RITA2 uuringud on üldjuhul tellitud konkreetsete poliitikakujundamise otsuste tegemisel sisendi saamiseks või millegi reaalse ja praktilise väljatöötamiseks (erinevad meetodikad, mudelid või tööriistad), mille on ministeeriumid oma töös kasutusele võetud. Konkreetsete näidetena saab välja tuua näiteks

- militaarpärandi uuring⁹, mille käigus kaardistati ära militaarpärandi alla kuuluvad projektid ning mille tulemusel arendati välja militaarpärandi andmebaas;
- välismaalaste eriolukorrast teadlikkuse uuring¹⁰, kus uuriti, kuidas kriisiinfo jõuab muukeelsete elanikeni ning kuivõrd teadlikud kriisist ollakse. Uuringu tulemuste põhjal tehti konkreetsed soovitusel efektiivsema kommunikatsioonistrateegia kasutamise suunal, millest paljud asutused (k.a telliv ministeerium) kommunikatsioonis edaspidi lähtusid;
- teavituskampaaniate neurouuring¹¹, mille eesmärgiks oli saada sisendit, kuivõrd hästi erinevad teavituskampaaniad sihtrühmani jõuavad. Kuigi projekt oli intervjuerimise käigus veel pooleli, siis telliva ministeeriumi projektijuhi sõnul oli juba vahearuannete käigus saadud väga head teaduslikku sisendit selle osas, miks erinevad kampaaniad ei ole töötanud ning kuidas tulevikus sihtrühmadele paremini jõuda;
- avalike teenistuse töötajate pühendumuse uuring¹², mille tulemusel välja töötatud meetodika on kasutusele võetud lisaks tellivale ministeeriumile ka teistes avaliku teenistuse asutustes;
- aastaaruannete mitte esitamise analüüsi uuring¹³, mille käigus töötati välja konkreetsed soovitusel aastaaruannete esitamise suurendamiseks

“Minu uuring oli üle ootuste hea. Väga hea koostööpartner oli, tegi rohkem kui ma oleks oodanud. /.../ Väga palju oleme saanud kasutada neid soovitusi, mida nad meile tegid, et edasi minna selle teemaga. Näited – uurisime, et miks aastaaruandeid ei esitatud ja kuidas panna neid tähtaegselt esitama, et mis on „piits ja präänik“. Kõige parem uuringu juures oli see, et nad testisid – neil oli palju ideid, kutsusid erinevad osapooled kohale – et kas nad on päriselus rakendatavad. Sain päris soovitusel, mis on mingi valideerimise juba läbinud. Sealt oli lihtne edasi minna. Pehmed soovitusel olid nt kommunikatsioon, teadlikkuse kasvatamine. Jõulisemad meetmed, et rohkem karistust, rohkem meeldetuletusi, uus äriregister. Seda on tehtud ja nüüd on ka erinevad infokirjad selle kohta välja läinud. Liigume väga edukalt selles suunas. See uuring oli ikkagi nii hea uuring, mul tõesti pole siin midagi halba välja tuua.” – ministeeriumi esindaja

RITA2 uuringute juures hinnatakse kõige kõrgemalt just tulemuste rakendatavust.

⁹ Eesti Muinsuskaitse Selts (2018). „Eesti sõjaajaloolise arhitektuuripärandi kaardistamine ja kasutusvõimaluste analüüs. 19. ja 20. sajand“. [<link>](#)

¹⁰ Akkadian (2020). “Eestis elavate välismaalaste eriolukorra teadlikkuse uuring 2020”. [<link>](#)

¹¹ Tartu Ülikool (2021). “Neuouuringute kasutamine siseturvalisuse teavituskampaaniate tõhustamiseks”. [<link>](#)

¹² CentAR (2018). “Teenistujate pühendumus ja tööga rahulolu avalikus teenistuses”. [<link>](#)

¹³ TalTech (2020). “Majandusaasta aruannete mitte esitamise mõjuanalüüs Rahandusministeeriumile”. [<link>](#)

Osaliselt tulemuslikuks on ministeeriumite esindajad pidanud vaid ühte uuringut. Probleemina toodi välja tulemuste hüplikku kvaliteeti erinevate teemade osas.

3. RITA tegevus 3 – teadusnõunike ametikohtade toetamine ministeeriumites

RITA programmi¹⁴ tegevuse 3 raames toetatakse ministeeriumites ja Riigikantseleis **kõrgetasemelisi teadusnõunike ametikohti**, teadusnõunike siseriiklikel ja rahvusvahelistel koolitustel osalemist, rahvusvahelistel õppevisiitidel osalemist; valdkonna TA sidusrühmadega seotud teavitustegevusi; elluviija korraldatud teaduspoliitikaalaste seminaride ja koolituste läbiviimist ja ministeeriumitevahelisi TA alaseid koordineerivate tegevusi.

Programmi toetuse andmise tingimuste kohaselt on teadusnõunike ametikoha toetamise eesmärk tõsta ministeeriumite võimekust TA küsimustes.

Teadusnõunike tööülesanneteks on:

- nõustada ministeeriumi TA küsimustes,
- planeerida ning korraldada rahvusvahelist ja siseriiklikku TA alast koostööd,
- töötada välja oma valitsemisala TA uuringute kavasid ja viia neid koostöös erinevate osapooltega ellu ning
- esindada Eestit rahvusvahelistes TA koostöö algatustes.

RITA tegevuse 3 tulemusena on:

- kasvanud ministeeriumite võimekus oma valitsemisala TA koordineerimisel,
- ministeeriumil on ülevaade ministeeriumi valitsemisala TA kompetentsidest ning riigi TA vajadustest,
- loodud ministeeriumite vahelised koostöövormid TA lisarahastamiseks ja paremaks korraldamiseks valitsemisalades,
- saavutatud suurem teadlikkus rahvusvahelise koostöö osas.

RITA programmi toetuse andmise tingimused näevad ette, et esimese kahe aasta jooksul rahastatakse programmi vahenditest 100% teadusnõuniku ametikoha kuludest. Järgneva kahe aasta jooksul toetatakse teadusnõuniku ametikohaga seotud kulusid 50% ulatuses ning sellele järgnevatel aastatel kaetakse kulud ministeeriumite endi vahenditest, kusjuures kahe aasta jooksul peale RITA rahastuse lõppemist peavad need kulud olema võrdväärsed RITA vahenditest tehtud kulutustega. Juhul, kui ministeeriumi TA kulutuste osakaal on ministeeriumite keskmisest TA panusest kõrgem ning kui ministeeriumi valitsemisalasse kuuluvad väga erinevad valdkonnad toetatakse erandina samas ministeeriumis kuni kahe teadusnõuniku ametikohta. Aastal 2020 muudeti programmi toetuse andmise tingimusi ja juurde võeti kaks uut teadusnõunikku, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumisse ja Riigikantseleisse, kelle ametikohti rahastatakse 2 aasta jooksul 100%. Uute loodud ametikohtade puhul 50% rahastusperioodi ei ole, kuna programmi rahastusperiood lõpeb enne ära.

Teadusnõuniku ametikohal töötamise eelduseks on magistri-, soovitatavalt doktorikraad ja vähemalt nelja aastane teadustöö kogemus.

¹⁴ „Valdkondliku teadus- ja arendustegevuse tugevdamine” (RITA) toetuse andmise tingimused [<link>](#)

Alates 2015. aastast kuni mõjuanalüüsi läbiviimiseni on 10 ministeeriumis ja Riigikantseleis¹⁵ töötanud teadusnõunikuna 28 inimest, kellest 13 on sellelt ametikohalt lahkunud. Teadusnõunike liikumist ei ole toimunud Rahandusministeeriumis ja Välisministeeriumis ning ka Riigikantseis, kus teadusnõunik alustas tööd alles 2021. aastal. 2021. a detsembri seisuga töötab 10 ministeeriumis ja Riigikantseis kokku 14 teadusnõunikku, kusjuures Sotsiaalministeeriumis töötab kolm¹⁶ ning Keskkonnaministeeriumis ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumis kaks teadusnõunikku. Lisaks on teadusnõunik Kultuuriministeeriumis, kelle ametikoht ei ole rahastatud RITA programmist vaid riigieelarvest.

3.1. Teadusnõuniku tööülesanded

Teadusnõunike arusaam RITA programmist tulenevatele ootustele ja eesmärkidele on varieeruv. Kuigi kõik teadusnõunikud tegelevad RITA programmi toetuse andmise tingimustes nimetatud tegevustega, siis nende töö fookus ja ülesannete tähtsuse määratlus on erinevad. Puudub ühtne arusaam, millised peaksid olema teadusnõuniku tööülesanded. Osad intervjueritud teadusnõunikud leiavad, et RITA eesmärkide täitmiseks on vajalik teadusnõunikul keskenduda uuringuplaanide ja lähteülesannete koostamisele. Teised leiavad jälle, et uuringuteemade valiku ja tellimisega peaksid tegelema sisuosaonnad ning teadusnõuniku ülesanne on analüüsida valdkondade üleseid vajadusi, tuua organisatsiooni akadeemilist vaadet ja uusi lähenemisi. Tekkinud on olukord, kus teadusnõunike töö sisu on väga erinev, kuid vastab nende enda hinnangul kõikidel juhtudel RITA programmi eesmärkidele. Olukorda ilmestavad ka teadusnõunike poolt nimetatud töövõidud (vt lisa 3), kus enda töö olulisema saavutuseksena on esitatud väga erinevaid teemasid.

Ministeeriumite hinnangul on teadusnõunikud üldiselt neile seatud ootused täitnud. Kuid seejuures tuleb arvestada, et ministeeriumite ootused teadusnõuniku töö sisu osas on erinevad – osades ministeeriumites nähakse teadusnõunikus erapooletut hindajat, kes aitab valideerida uuringuvajadusi ja lähteülesannete kvaliteeti. Teistes eeldatakse, et teadusnõuniku roll on juhtida tähelepanu horisontaalselt kõikide valdkondade strateegilises planeerimises TA tegevustele.

Tööülesannete kujunemist on mõjutanud teadusnõunike varasem taust ja organisatsiooni ootused. Enamik teadusnõunike on ise enda rolli ja ülesanded aja jooksul kujundanud. Intervjuude põhjal saab teha üldistuse, et kui teadusnõunik on ametikohale värvatud organisatsiooni seest, siis on temaga kaasa liikunud ülesandeid tema eelmiselt ametikohalt (nt sisemised analüüsid, administratiivsed tegevused, seotus eelmiste pikaajaliste projektidega) ja ta on jäänud pigem reaametniku rolli. Kui teadusnõunik on liikunud ministeeriumisse väljast, siis on tema tööülesanded pigem strateegilisemat laadi, suunatud rohkem koostööle teadusasutustega ja rahvusvaheliste partneritega ning tema positsiooni tajutakse rohkem osakonnajuhtidega võrdsena.

Ebaselged eesmärgid ja ootustele mittevastav töö sisu põhjustab teadusnõunike rahulolematust ja isegi ametikohalt lahkumist. Teadusnõunike erinev töö sisu, sellest tulenevad erinevused koormuse, vastutuse ja arenguvõimaluste osas tekitavad teadusnõunike vahel ebaõigluse tunnet ja avaldavad negatiivset mõju koostööle. Pikaajalise akadeemilise taustaga teadusnõunikud tunnetavad, et neil ei ole võimalik kasutada täiel määral enda akadeemilist potentsiaali vaid nad peavad tegelema administratiivsete tegevustega ja üksikküsimuste lahendamisega.

¹⁵ Riigikantseleisse loodi teadusnõuniku ametikoht alates 2021. juuni.

¹⁶ Sotsiaalministeeriumi üks teadusnõunik töötab osalise koormusega.

Erinevatele ülesannetele kuluvat tööaega ei ole võimalik määrata. Teadusnõunike ülesanded sõltuvad käimasolevate uuringuprojektide etappidest, rahvusvahelise koostöö võimaluste avanemisest, organisatsiooni planeerimisprotsesside rütmist jms asjaoludest, mistõttu on eri ülesannetele kuluv aeg pidevalt muutuv.

Teadusnõunike ja ministeeriumite teenistujate tihe vahetumine mõjub negatiivselt teadusnõunike töö tulemustele. Teadusnõuniku töö tulemuslikkus sõltub sellest kui hea kontakti ta saavutab sisuosakondade võtmeinimestega ja teiste ministeeriumite teadusnõunikega. Koostöö kaudu õpib teadusnõunik tundma sisuosakondade vajadusi, saab pakkuda enda tuge, anda juhised uuringute lähteülesannete kirjutamisel jms. Hea koostöö ja usalduse saavutamine on pikaajaline protsess. Kuna ministeeriumites vahetuvad inimesed või toimuvad struktuurimuutused üsna tihti, siis tunnetavad teadusnõunikud, et nad justkui peaksid iga kord enda tööga otsast alustama. Samalaadne olukord tekib kui teadusnõunik vahetub. Ministeeriumites, kus töötab kaks või enam teadusnõunikku ei ole kirjeldatud probleem nii terav.

3.2. Teadusnõuniku positsioon ja roll

Teadusnõunike ametikohtade loomine ministeeriumi tugistruktuuri üksustesse toetab ministeeriumi sisest koostööd. Algselt loodi kahes ministeeriumis teadusnõuniku ametikoht otse kantseri alluvusse, mis tingis olukorra, kus teadusnõunik jäi sisulistest tegevustest kaugele. Samuti puudus meeskond, kuhu kuuluda, kellega nõu pidada ja tuge saada. Kahes ministeeriumis loodi ametikoht alguses sisuosakonda, mille tulemusel tekkis organisatsioonis arusaam, et teadusnõunik töötab vaid konkreetse valdkonnaga, mitte kõikide valitsemisala teemade üleselt. Tänapäevaks on kõikides ministeeriumites teadusnõuniku ametikoht tugistruktuuri üksuses – üldiselt analüüsi-, arendus- või strateegiaosakonnas, mis võimaldab neil olla erapooletu ja toetada kõiki teemavaldkondi.

Teadusnõuniku võimalused kaasa rääkida olulistes TA küsimuses sõltuvad organisatsiooni juhtimiskultuurist. Vaatamata sellele, et kõik teadusnõunikud asuvad tugistruktuuri üksuses ei ole neil samad võimalused teha koostööd ministeeriumi juhtkonnaga ja olla kaasatud otsustusprotsessidesse. Mõnes ministeeriumis on teadusnõunikul võimalus suhelda otse kantsleriga; teistes toimib kindel juhtimishierarhia, kus suhtlemine toimub rangelt läbi osakonnajuhi ja asekanterri. Erinev positsioneerimine põhjustab olukorra, kus osad teadusnõunikud tunnetavad enda rolli vähem tähtsana, saavad vähem kaasa rääkida olulistes küsimuses ning nendeni ei jõua alati oluline informatsioon.

Teadusnõuniku kaasatus ja mõjukus sõltuvad olulisel määral tema taustast ja isikuomadusest. Akadeemilise kraadi ja varasema teadustöö kogemus on teadusnõuniku ametikohal vajalikuks eelduseks, sest see aitab mõista teadusasutuste töö eripärasid, tõstab teadlaste silmis teadusnõuniku mainet ning võimaldab osaleda uuringute metoodikate koostamisel. Äärmiselt oluliseks peavad teadusnõuniku erialase doktorikraadi olemasolu ja teadustöö kogemust intervjuueeritud ülikoolide esindajad. Enamik seniseid teadusnõunikke valitigi ametisse nende pikaajalise akadeemilise töö kogemuse tõttu.

Samavõrd olulised on teadusnõuniku isikuomadused nagu hea suhtlemisoskus, avatus, initsiatiivsus. Enda töö tulemuste ja koostööga rahulolevad teadusnõunikud nimetavad end lobistiks ja müügiinimeks ning tõdevad, et hea koostöö saavutamine on nõudnud suurt pingutust ja initsiatiivi.

Parema koostöö sisuosakondadega on saavutanud teadusnõunikud, kes on tööle asudes korraldanud sihipärased personaalsed kohtumised sisuosakondade juhtide ja võtmeisikutega. Vahetu tutvumine võimaldab sisuosakondadele selgitada millist tuge neil on võimalik teadusnõunikult saada ja teadusnõunikul on võimalik end kiiresti kurssi viia sisuosakondade vajaduste ja eesmärkidega. Sellised kohtumised on olnud eriti kasulikud olukorras, kus teadusnõunikul puudub varasem avalikus sektoris töötamise kogemus.

Loodusteadustega tihedamalt seotud valitsemisalade ministeeriumite teadusnõunikel on paremad võimalused TA tegevuse arendamiseks. Loodusteaduste, IT, tehnika, kommunikatsiooni ja kaitsetööstusega seotud valdkondades toimub teadustegevust üldiselt rohkem. Nende valdkondadega seotud teadusnõunikel on suuremad võimalused koostööks teadusasutustega ja osalemiseks rahvusvahelistes teadusprojektides. Teadusnõunike hinnangul eelistatakse uuringute rahastusotsuste tegemisel loodusteadustega seotud uuringuid, sest otsustusprotsessi on kaasatud pigem loodusteaduste esindajad (näiteks TAN koosseis RITA1 uuringute teemade valiku puhul) ning nende valdkondade uuringutel on selgemad ja käegakatsutavamad tulemused (näiteks RITA2 teemade valiku korral). Seetõttu tunnetavad sotsiaalteadustega seotud ministeeriumite teadusnõunikud, et nende valdkond ei ole samaväärselt väärtustatud ning neil ei ole võrdseid võimalusi RITA programmist enda valdkonna uuringutele rahastuse saamiseks.

Tugeva TA tegevuse fookusega allasutused aitavad võimendada teadusnõuniku tegevuse mõju. Näiteks Kaitseministeeriumi haldusalas tegutsevad Kaitseväe Akadeemia, Rahvusvaheliste Kaitseuuringute Keskus ja Sõjaajaloo muuseum, mis tegelevad iseseisvalt teadustegevusega. Siseministeeriumi allasutustes on loodud TA tegevuste soodustamiseks teadusnõunikule sarnane ametipositsioon. Mõlema ministeeriumi teadusnõunikul on seeläbi tekkinud toimiv haldusala sisene koostöö võrgustik, kellele jagada informatsiooni rahvusvaheliste ja ministeeriumite ülestest koostöö võimaluste ning vajaduste kohta ning mis on aidanud võimendada teadusnõuniku rolli ja tegevuste mõju.

Ministeeriumites ei ole tehtud selgeid otsuseid kas ja kuidas säilitatakse teadusnõuniku ametikoht peale RITA programmi perioodi. Teadusnõunikud ning intervjuudes osalenud teadusnõunike otsesed juhid on siiski üsna kindlad, et tulevikus teadusnõunike ametikohti ei kaotata, sest tänaseks on ministeeriumites selgelt juurdunud arusaam teadmuspõhise poliitikakujundamise olulisusest. Siiski võib eeldada, et teadusnõunike töö sisu võib hakata rohkem sõltuma ministeeriumi sisemistest vajadustest ja suunistest. Teadusnõuniku töötasudeks leitakse loodetavalt vajalikud vahendid (vähemalt osaliselt) ministeeriumi eelarvest, kuid osalemist võrgustiku töös, ministeeriumi välises koostöös jms tegevustes ei ole ministeeriumitel võimalik toetada.

3.3. TA tegevuste koordineerimine ja koostöö

Teadusnõunikud koordineerivad ministeeriumi sisest TA tegevust vastavalt enda tööülesannete fookusele. Kuigi teadusnõunike kaasatus ja töö sisu on ministeeriumite lõikes erinev, siis on kõikides ministeeriumites märgata suuremal või väiksemal määral teadmuspõhise poliitikakujundamise varasemast paremat teadvustamist ja senisest süsteemsemat lähenemist TA tegevustele. Tänu teadusnõunike tegevusele on ministeeriumites korrastanud uuringute tellimisega seotud tööprotsessid. Heade näidetena on ministeeriumites teadusnõuniku eestvedamisel loodud erinevaid TA tegevust koordineerivaid strateegilisi dokumente, tööjuhiseid uuringuvajaduste väljaselgitamiseks ja uuringute tellimiseks, RITA2 taotlusvormi näitel on kasutusele võetud uuringuvajaduste kirjeldamise vorm.

Kokkuvõtvalt sõltub ministeeriumites valdkondlike TA tegevuste eesmärgistamine ja teadvustamine paljudest teguritest, sh näiteks juhtkonna ja sisuosakonna juhtide hoiakutest, varasematest kogemustest TA alases koostöös, üldistest ministeeriumi sisestest hoiakutest ja suundadest poliitikakujundamises, aga ka teadusnõuniku rollist ja taustast. Teadusnõunik saab võimendada ja toetada TA tegevussuuni, kuid tema võimalused selleks sõltuvad paljuski omakorda ministeeriumi avatusest ja teaduspõhise poliitikakujundamise olulisuse teadvustamisest.

**Ministeeriumite vahelist koostööd on suurendanud teadusnõunike võrgustik ja ühised RITA uurin-
guprojektid.** Teadusnõunike võrgustik pakub hea võimaluse kindla kontaktpunkti kaudu teise ministeeriumi poole pöörduda ja sealt edasi õige spetsialistini jõuda. Võrgustiku kaudu otsivad ühendust ka sisuosakondade töötajad. Tihedam koostöö on nende ministeeriumite vahel, mille valitsusalade teemad rohkem omavahel kattuvad. Justiitsministeeriumiga, kus ainsana teadusnõuniku ametikohta ei ole, tuntakse üksikute juhtudel puudust konkreetse kontakti osas. Kuigi ministeeriumite ülene koostöö on tänu RITA programmile viimaste aastatega paranenud, on siin arenguruumi – näiteks ei ole ülevaadet millised uuringuvajadused võiksid kattuda, mis teadmus on teistes ministeeriumites juba olemas. Samuti ei tee ministeeriumid ühiselt koostööd teadusasutustega või rahvusvaheliste TA partneritega.

Tänu RITA programmile on enamikes ministeeriumites hakanud liikuma rohkem informatsiooni rahvusvahelise koostöö võimaluste kohta. Oluliseks informatsiooni allikaks ja nõustajaks peetakse ETagi meeskonda. Kuid rahvusvahelise koostöö aktiivsus sõltub teadusnõuniku taustast ja ministeeriumi valdkonnast. Teadusnõunike osalemine rahvusvahelistes teadusprojektides on üsna varieeruv – mõned ei puutu sellega üldse kokku, mõned vahendavad infot sisuosakondadele ja mõned osalevad ise aktiivselt. Ministeeriumites, kus sisuosakonnad juba enne teadusnõunike ametikohtade loomist osalesid rahvusvahelistes projektides, ei ole teadusnõunikul üldiselt tekkinud aktiivset rahvusvahelise koostöö rolli. Enamasti seisneb väliskoostöö Euroopa Liidu teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammide (ehk nn Horisont programmide) partnerluste ettevalmistamises ja programmi projektides osalemises. Valdcondades, kuhu nende raamprogrammide teemad ei ole otseselt suunatud, on ka väliskoostöö osakaal madal.

Koostöö teadusasutustega toimub üldiselt läbi ühekordsete teadus- ja uuringuprojektide. Kõikides ministeeriumites teadvustatakse ülikoolidega koostöö olulisust, kuid koostööd iseloomustavad mitmed kitsaskohad. Näiteks:

- Mõnes ministeeriumis suhtlevad sisuosakondade võtmeisikud otse enda isiklike kontaktidega ülikoolidest. Selline olukord tekitab küsimusi, et kas nõuandeid annavad ikka konkreetsetes küsimuses kõige pädevamad teadlased või tellitava töö hind vastab turuhinnale.
- Ministeeriumi sisuosakonnad ei mõista akadeemilise valdkonna töökorralduse omapärasid, mistõttu ei osata pakkuda ülikoolidele sobivaid koostöötingimusi, projektide tingimusi, rahastusskeeme jms.
- Ministeeriumites nähakse vajadust, et koostöö teadusasutustega oleks järjepidev ja partnerluse vormis (nt pikaajaline raamleping vajadusel kiireks nõustamiseks, ilma eraldi hankemenetlust läbi viimata).
- Koostöö teadusasutustega toimub pigem kaootiliselt (vajaduspõhiselt, eri osapoolte vahel, vormis ja kanalite kaudu), mistõttu teadusnõunikul puudub tavaliselt terviklik ülevaade mis teemadel ja kelle vahel teadusasutustega üldse koostööd tehakse.
- Teadusasutuste prioriteetsed uurimisvaldkonnad ja ministeeriumite strateegilised tegevussuunad ei kattu.

Teadusnõunikud tunnevad nende kitsaskohtade pärast muret, kuid enamasti ei ole nende ametiposit-siooni võimuses olukorda muuta.

Kahe ministeeriumi teadusnõunikud jagasid enda kogemust, kus korraldati eraldi sisuosakondade ja ülikooli(de) kohtumine, eesmärgiga tutvustada ministeeriumi strateegilisi tegevussuundi ja ülikooli(de) viimasel ajal tehtud teadustööde tulemusi. Kuigi sellised kohtumised ei muutunud regulaarseteks, päl-visid need osalejatelt positiivset tagasisidet ja suurendasid teadlikkust koostöö võimalustest.

Teadusasutuste vaatest toimub koostöö teadusnõunikega peamiselt RITA programmist rahastatud uuringute raames. Kõik intervjueritud teadusasutuste esindajad olid üldiselt teadlikud teadusnõunike ametikoha olemasolust ministeeriumites, kuid enamiku koostöö oli piirdunud läbi RITA programmist rahastatud uuringute juhtkomisjonide. Vaid kolm ülikoolide esindajat tõid näiteid, kus nad olid kontak-tis teadusnõunikuga RITA uuringu väliselt, et arutada konkreetse teema uurimisvõimalusi. Neist kahe juhtumi puhul oli teadusasutuse esindaja juba varasemast ajast isiklikult teadusnõunikuga tuttav. Tea-dusasutustega peetud intervjuude põhjal võib järeldada, et ülikoolid eelistavad koostööd ministeeriu-mitega pigem kantslerite ja osakonnajuhtide tasandil, keda peetakse teemade võtmeisikuteks ja sisu-teemade eestvedajateks. Teadusnõunikke nähakse pigem administratiivses rollis, kel ei ole piisavalt valdkondlikke sisuteadmisi ja ametikohast tulenevat võimu vajalikke otsuste tegemiseks.

3.4. Teadusnõunike võrgustik

Teadusnõunike võrgustik toimib, kuid selles on oluliselt suurem potentsiaal. Võrgustiku töös näevad teadusnõunikud enda jaoks kolme olulist kasutegurit: 1) igas ministeeriumis on konkreetne kontaktisik, kelle poole pöörduda; 2) RITA2 projektide rahastustaotluste hindamistelt saab asjalikku tagasisidet enda lähtearuannete kvaliteedi parandamiseks ja tekib koostöövõimalusi sama teema uurimiseks; 3) saab ülevaatlikku informatsiooni kuidas teistes ministeeriumites TA tegevused on korraldatud. Samas oleks võimalik võrgustiku tööd oluliselt tõhustada läbi regulaarsete (näiteks iganädalaste) kohustuslike kohtumiste ja ühtse elektroonilise suhtluskanali/platvormi kaudu. Kohtumiste sisuteemad ei paku praegu alati samaväärselt huvipakkuvat sisendit kõikidele teadusnõunikele – kuna taust ja kogemused on erinevad, siis oodatakse ka erinevat tasemel ja teemadel arutelusid. Teadusnõunikud, kelle tööüle-sanded on suunatud pigem ministeeriumi sisestele tegevustele, hindavad võrgustiku olulisust mada-lamat ja identifitseerivad end pigem enda osakonna kui võrgustiku meeskonnaliikmena.

Teadusnõunike vahelist aktiivset koostööd on soodustanud silmast-silma kohtumised. Vahetute kohtumiste ajal on tekkinud teadusnõunike vahel kõige tugevamad sidemed. Eriti kõrgelt hinnatakse paaripäevaste kohtumiste ja välisriiki tehtud õppevisiitide kasutegurit. COVID-19 tõttu ei ole õnnestu-nud viimasel ajal silmast-silma kohtumisi korraldada, mistõttu tunnetatakse, et koostöö aktiivsus on vähenenud. Viimase kahe aasta jooksul liitunud teadusnõunikud, kes ei ole silmast-silma kohtumistel saanud osaleda, hindavad võrgustiku kasutegurit madalamalt kui need, kes alguses toimunud kohtu-mistel osalesid.

Võrgustiku töövorm vastab teadusnõunike vajadustele paremini kui selle aruteludes osalevad vaid teadusnõunikud ja võrgustiku koordinaator. Lisaks RITA tegevus 2 raames rahastud uuringute tee-made valimisele ja TA suunaliste koostöövõimaluste kohta informatsiooni jagamisele on teadusnõu-nike jaoks võrgustiku kohtumised oluliseks võimaluseks jagada avatult ja usaldusväärses ringkonnas

jagada enda ametikoha tegevusega seotud murekohti, töövõite ja praktikaid. Teadusnõunikud tunnevad, et kolmandate osapoolte juuresolek seab paratamatult vabale vestlusteemade valikule teatud barjäärid, muudab kohtumised liialt formaalseks ning need ei täida enam täiel määral oodatud eesmärki. Riigikantselei ja Haridus- ja Teadusministeeriumi roll võrgustiku töös on jäänud enamikele teadusnõunikele ebaselgeks.

Võrgustiku töö senise edu saavutamises on oluline roll ETAg-i RITA programmi juhi aktiivses tegevuses. ETAg-i meeskond on lisaks võrgustiku kohtumiste vedamisele pakkunud teadusnõunikele informatsiooni, aidanud üksikküsimuste lahendamisel, toetanud programmi aruandluse koostamisel jms tegevustega, mida hinnatakse kõrgelt. Teadusnõunike töö tõhustamiseks tuleks võrgustiku koordinaatoril jõulisemalt toetada nende tegevust väljastpoolt – näiteks tõstma ministeeriumite juhtkondade teadlikkust teadusnõunike ja võrgustiku rollist ning tõstatama ministeeriumite üleseid teadusnõunike tööd puudutavaid teemasid läbi Riigikantselei, kantslerite, Haridus- ja Teadusministeeriumi. Teadusnõunike tegevus vajab ka peale RITA programmi lõppu neutraalset ministeeriumite ülest tegevuste koordineerijat ning vajalikke ressursse (nt teadusnõunike kohtumiste korraldamiseks jms).

4. RITA tegevus 4 – TAI poliitika seire uuringud

RITA tegevuse 4 (edaspidi RITA4) eesmärk on jälgida TAI strateegia poliitika eesmärkide täitmist ja anda soovitusi uute poliitikate kujundamiseks. Uuringute lähteülesanded koostab üldjuhul telliv või vastutav asutus, milleks on TAI strateegia rakendamise eest vastutavad ministeeriumid (Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium). Analüüse ja uuringuid teostavad Eesti Teadusagentuur või partnerid (Tartu Ülikool, Tallinna Ülikool, Tallinna Tehnikaülikool ning Eesti Teaduste Akadeemia) või partnerite konsortsium. Vajadusel kaasatakse uuringute läbi viimiseks hanke alusel ka teisi asutusi.

RITA4 tegevusele on seatud järgnevate eesmärkide saavutamine:

- 1) on tagatud TAI poliitika seire ning TAI strateegia rakendamise eest vastutavate ministeeriumite, TAN-i ja elluviija sõnastatud eesmärkidel uuringute läbiviimine ning uuringute tulemuste kasutamine TAI strateegia rakendamisel;
- 2) on välja töötatud poliitikasoovitused tuginedes analüüsidele ja uuringutele;
- 3) on toetatud järelkasv teadus- ja innovatsioonipoliitikate uurimise suundades.

2022. aasta jaanuari seisuga on RITA4 tegevuse alt rahastatud kokku 26 uuringut, millest lõpetatud on 21 ja pooleli viis projekti. Esimesed projektid lõpetati 2017. aasta lõpus ning viimased projektid on plaanis lõpetada 2022. aasta lõpus. Uuringute kestvus on olnud erinev, varieerudes reeglina poolest aastast kuni pooleteise aastani.

RITA4 uuringud on rahastatud täielikult RITA4 programmi eelarvevahenditest. Uuringu maksumused on jäänud vahemikku 20 000 – 80 000 eurot.

4.1. RITA tegevuse 4 uuringute protsess

RITA4 tegevusprotsessi on kaasatud ETAg, TAI strateegia rakendamise eest vastutavad ministeeriumid ja RITA4 partnerid.

RITA4 raames koostab ETag koostöös vastutavate ministeeriumitega uuringute plaani, mille alusel pannakse kokku iga-aastane tegevuskava. Tegevuskavas pannakse paika iga-aastaselt kavandatavad analüüsid ja uuringud ning ETag-i ülesanded lähtuvalt RITA tegevuse 4 raames korraldatava TAI poliitika-seire vajadustest.¹⁷ Uuringute plaanis peaks olema läbimõeldud uuringuvajadused järgneviks kaheks aastaks.

Uuringuplaan koostatakse ideekorje tulemusel. Ideekorje korraldamisele on lähenetud erinevalt. Esimesel perioodil korraldati ideekorje alt üles ehk ideed koguti ülikoolide käest. Antud meetod ei osutunud ministeeriumite hinnangul edukaks, kuna esitatud uurimisteed ei vastanud ministeeriumite vajadustele. Seetõttu otsustati, et edaspidi pakuksid ideid vastutavad ministeeriumid, kellel on uuringuprobleemide sõnastamise osas õigus ülikoolidega konsulteerida. Uuringute ideed koostatakse ETag-i ja vastutavate ministeeriumite vahel, vajadusel on võimalik kaasata ka TAN-i, kuid osapoolte sõnul pole seda seni süsteemselt tehtud.

Esitatud ja valitud ideede põhjal lähteülesande koostamisel osalevad nii ETag kui vastutavad ministeeriumid. Lähteülesande koostamisel on suurem roll idee esitajal.

RITA4 tegevusi võib läbi viia ETag, mõni RITA4 partneritest või partnerite konsortsium¹⁸ või tellib elluviija need teenusena.¹⁹ ETag teostab peamiselt RITA4 tegevuse alla kuuluvaid seiretegevusi. Uuringuprojektide teostamiseks kaasatakse partneritest ülikoolid või korraldatakse hange. Viimast kasutatakse peamiselt juhtudel, kui uuringuprojektides esineb huvide konflikt – heaks näiteks käesolev uuring, mille üheks eesmärgiks on RITA tegevuste raames peamiselt ülikoolide poolt läbiviidud uuringute tulemuslikkuse hindamine. Pakkumuste hindamiseks jaoks moodustab RITA programmijuht hindamispaneeli ning pakkumusi hinnatakse etteantud kriteeriumite alusel, mis on leitavad ETag-i kodulehel.²⁰ Hindamisprotokollide koostamise ja lepingu sõlmimise eest vastutab ETag.

Protsessi viimane etapp hõlmab uuringu läbiviimist ning uuringu tulemuste avalikustamist. Antud etappi on peamiselt kaasatud ETag, vastutavad ministeeriumi esindajad ning uuringu teostajad. Uuringutulemuste tutvustamiseks toimub avalik tutvustusüritus või esitletakse tulemusi mõne temaatilise konverentsi raames.

Vastutavad ministeeriumid ja ETag-i esindaja kuuluvad juhtkomisjoni, mille koosolekud toimuvad kvartaalselt. Juhtkomisjoni ülesandeks on osaleda projekti vahe- ja lõpparuande aruteludes ning anda tagasisidet projekti tegevustele ja tulemustele.

TUGEVUSED

2018. aastal läbiviidud RITA4 vahehindamise käigus selgunud kitsaskohtade lahendamiseks tehti protsessis mitmed muudatused. Peamisteks vahehindamise käigus selgunud kitsaskohtadeks olid ootustele mittevastavad tulemused, mis tulenesid paljuski liiga üldsõnalistest lähteülesannetest; liiga pikad uuringuraportid, mis tegi olulise informatsiooni leidmise keeruliseks; mitme uuringu venima jäämine; suurte konsortsiumite ja/või meeskondade koostöö ebaefektiivsus.

¹⁷ Valdkondliku teadus- ja arendustegevuse tugevdamine” (RITA) toetuse andmise tingimused [<link>](#)

¹⁸ RITA4 partneriteks on Tartu Ülikool, TalTech, Tallinna Ülikool ja Eesti Teaduste Akadeemia

¹⁹ ETag-i koduleht, RITA tegevus 4: TAI poliitika seire [<link>](#)

²⁰ ETag-i koduleht, RITA tegevus 4 uuringute taotluste hindamiskriteeriumid [<link>](#)

Nende probleemide vältimiseks ning projektide kvaliteedi tõstmiseks töötati vahehindamise tulemusel välja soovitusel, mida edaspidi RITA4 uuringute tellimisel ning läbiviimisel kasutusele võeti. Antud uuringu tulemuste põhjal saab kinnitada, et RITA4 pakkumiste esitamise tingimused on muutunud konkreetsemaks ja kvaliteedikontroll nõudlikumaks. Muuhulgas on täiendatud lähteülesande koostamise ning projektide järelevalve ja aruandluse põhimõtteid (sh vahekohtumiste ning vahearuanete esitamise regulaarsuse osas), töötatud välja lävend uuringupakkumiste hindamiskriteeriumite osas ning kehtestatud kriteeriumid raportite struktuuri ning pikkuse osas. Konkurentsi suurendamiseks on kindlad uuringud avatud ka hangetele, kus saavad osaleda nii teadus- ja arendusasutused kui erasektoris tegutsevad uuringu- ja konsultatsioonifirmad. Objektiivsuse tagamiseks seati sisse tingimus, et uuringus võivad osaleda vaid pakkujad, kellel puudub huvide konflikt.

Lisaks peab RITA4 uuringu tellija rollis olnud ministeerium protsessi mugavaks ja kiireks, kuna hankeprotsessi läbiviimise eest vastutab ETAg. Ministeeriumi ülesandeks jääb lähteülesande koostamine, uuringu protsessis osalemine ning tulemuste rakendamine.

KITSASKOHAD

Uuringu algatusprotsess alates ideekorjest kuni lähteülesande koostamiseni on ebasüsteemaatiline ja seetõttu väga ajamahukas. Vaja luua süsteemaatilisus kogu algatusprotsessi efektiivsemaks muutmisel, samal ajal säilitades paindlikkust, et vajadusel saaks erakorralisemaid ja akuutsemaid teemasid samuti plaani lisada. Peamise probleemina on siinkohal väljatoodud lähteülesannete koostamist, mis on väga ajamahukas, kuid ministeeriumil puuduvad tihti selleks nii inim- kui ajaressurs. Üks seotud ministeeriumitest tõi lähteülesannete koostamisega veel välja, et paaril juhul on nende poolt koostatud lähteülesanded jäänud mingil põhjusel „ripakile“, mille põhjuseid pole neile kommunikeeritud.

Kohati ebaselge juhtimisstruktuur. Mõlemad seotud ministeeriumid on märkinud, et kohati on neile arusaamatuks jäänud, kuidas vastutus kolme asutuse vahel täpsemalt jaotub. Nt kellel on õigus või kohustus võtta vastu administratiivseid otsuseid (nt kui on vaja välja vahetada teostajapoolne projektijuht). Vaja on selget vastutajat ja juhti, kes selliste probleemidega võimalikult kiiresti tegeleks. Toodi välja, et ETAg võiks siin konkreetsemat rolli võtta.

Mitme tellijaga uuringu puhul vajavad tulemused ühtlustamist ja kesket koordineerimist. Lõpuks peavad uuringute sisu ja raportid moodustama ühise terviku, kuid erinevate tellijate puhul ollakse huvitatud vaid oma tulemustest. Antud juhul oleks samuti vaja enam kesksemat juhtimist, mis jälgiks uuringutulemuste ühtsuse jälgimist ning kes aitaks teostajat või osapoolte koostööd omalt poolt suunata.

Partnerite ring on väike, pakujate hulgas ei ole tihti piisavat konkurentsi. Kitsamate või spetsiifilisemate teemade puhul võib pakkumisi tulla üsna vähe, mis piirab oluliselt tellijate valikuid teostaja leidmisel. Konkurents on tihti parima kvaliteedi saavutamise aluseks. Samuti on näiteid, kus konkursi tulemusel pole esitatud ühtegi pakkumist. See muudab omakorda algatusprotsessi veelgi pikemaks ning lisab ETAg-ile koormust juurde. Samuti mõjutab pakujate ringi piiratus tulemuste objektiivsust. Ministeeriumite esindajad märkisid, et samade koostööpartnerite kaasamisel võib sealt tulenev sisend hakata väsima.

4.2. RITA tegevuse 4 uuringute tulemuste rakendamine

RITA4 uuringute tulemuste rakendamise analüüsimine on oluline, et hinnata kuivõrd tulemuslikuks erinevad osapooled uuringuid peavad ning mil määral ja kuidas on uuringu tulemusi realselt rakendatud. Andmekogumise käigus oli kokku esindatud 12 erineva RITA4 projektiga seotud ministeeriumite esindajat. Projekte peeti valdavalt osaliselt tulemuslikeks.

Sarnaselt RITA1-ga on ka siin peamiseks küsimuseks tulemuste rakendatavus. Tulemused, mis andsid praktilised soovitusel ja väljundi, peeti tulemuslikuks.

Osaliselt tulemuslikuks hinnati uuringuid, mis andsid juurde teadmist ja konteksti, kuid soovitusel rakenduslikkuse osas esines küsitavusi. Rakenduslike soovitusel tegemisel nähakse peamise pärssiva tegurina teadlaste vähest teadlikkust sellest, kuidas poliitilisi otsuseid on võimalik Eesti kontekstis rakendada. Samuti on takistanud uuringute tulemuslikkust ning nende rakendatavust teostajapoolse projekti juhi pädevus, teostajapoolne arusaamine uuringu eesmärgist ja tulemustele seatud ootustest.

„Üldjoontes on koostöö sujunud. Siiski on teatav lõhe akadeemilise ja avaliku sektori vahel, sh uuringu teostajad ei oma piisavalt teadlikkust, kuidas avalik sektor toimib. Sellest tulenevalt ei pruugi olla ka tulemused rakendatavad, piisavalt põhjendatud või süsteemi sobituvad.“ – ministeeriumi esindaja

„Takistused ilmnesid esimestel kuudel uuringu käivitumisel, kus selgus, et projekti meeskond (juht) ei olnud vaatamata uuringu tellimuses kirjeldatule ja sissejuhatavale kohtumisele tellijaga aru saanud oma töö sisust ja eesmärgist. Esimesed kuud tegeleti tegevustega, mis olid fookusest väljas ja ei aidanud jõuda selle tulemuseni, mida oodati. Sealt edasi tekkis uurimismeeskonna juhi ja tellija vahel teatavaid pingeid, mille tulemusena juht lõpuks vahetus ja hakkasid toimuma arutelukohtumised, et tellija saaks olla kindel projekti edenemises ja selles, et ülesandest saadakse õigesti aru. /.../ pärast meeskonna juhi vahetumist olid kohtumised sisukad ja meeldivad, kuid lõppkokkuvõttes ei olnud tulemus ikkagi päris see, mida oli oodatud (tundus, et teatud ettepanekuid meeskond ei arvestanud ja polnud aru saada, miks; meeskond ei olnud väga veenev ja enesekindel oma metoodiliste valikute põhjendamisel jne)“ – ministeeriumi esindaja

Mitmed projektid olid andmekogumise ajal veel pooleli, mistõttu oli nende tulemuste rakendamist keeruline kommenteerida. Samuti toodi välja, et kõikide uuringute eesmärk ei olegi alati kohene rakendus, vaid valdkonna tundmaõppimine või uute teadmiste saamine. Sellised uuringud osutuvad tihti kasulikuks tulevikus ning on alusmaterjaliks erinevates valdkondades eelnõude koostamisel, erinevate seisukohtade või otsuste vastuvõtmisel jne.

„Muidugi võivad uuringud ka anda tulemusi mis viivad konkreetse meetme väljatöötamisele. Nt selline tuli teadlaste karjääriuuringust. /.../ Aga neil uuringutel ei olegi konkreetset väljundit, et selle põhjal peaks tegema uue seaduse vms. Need ongi laiad ja eri tegevusteks kasutatavad. Nt praegu andmeid kasutan ühest RITA4 hoopis ühe teise eelnõu jaoks. /.../ Vahel ongi nii et kui ma kohe 6 kuu jooksul määrust ei kirjuta, et siis läks uuring luhta, see ei ole nii; vahel ongi midagi vaja uurida

esmalt, et üldse selle teemaga hakataks tegelema. Ja siis vaikselt kusagil järk-järgult või laiemalt läheb vaja neid andmeid või tulemusi” – ministeeriumi esindaja

5. Projektide tulemuslikkust mõjutavad tegurid

Kuna RITA1, RITA2 ja RITA4 uuringute tulemuste rakendamist mõjutavad tegurid osutusid paljuski katuvaks, on neid tegureid käsitletud antud peatükis ühiselt. Vajadusel on välja toodud tegevuste vahel esinevad erinevused.

Kvaliteetset, läbimõeldud ning osapoolte huvisid arvestavat lähteülesannet peetakse uuringu tulemuslikkuse juures üheks olulisemaks teguriks. Kui lähteülesanne on halvasti koostatud, siis ei pruugi teostaja saavutada planeeritud tegevuste kaudu tellija ootustele vastavaid tulemusi. Isegi kui projekti keskel teostaja ja tellija täpsustavad omavahel ootusi tulemustele ning selgub, et algselt planeeritud tegevusplaanis on vajalik teha muudatusi, siis ei ole see tavaliselt enam võimalik. Kirjeldatud probleem ei ole RITA programmi spetsiifiline, vaid kaasneb üldiselt kõikide välisrahastusega või hangete kaudu algatatud projektidega.

Lähteülesande konkreetset ja kvaliteeti mõjutab vahel negatiivselt ka mitme ministeeriumi osalemine selle koostamises. Valdkonnaüleste uuringute lähteülesannetes kõikide osapoolte huvisid arvesse võttes võib uuring paisuda liiga suureks ja selle hilisemal läbiviimisel ei moodusta uuringu osad enam ühtset tervikut. Või vastupidi, uuringu kompaktsuse säilitamise eesmärgil tuleb teha niivõrd palju kompromisse, et osapoolte algne huvi või vajadus kaob lähteülesande konsolideerimise käigus ära.

Tugeva ja kvaliteetse lähteülesande koostamine nõuab häid teadmisi teadustöö läbiviimisest. Teadusnõunike näol on vajalikku kompetentsi ministeeriumitesse lisandunud, kuid lähteülesannete koostamine on valdavalt sisuosakonna inimeste töö, kellel ei pruugi vastavaid teadmisi või kogemusi olla. Seni on RITA programmijuhi sõnul ministeeriumite esitatud uuringuteemad ja nende alusel koostatud lähteülesanded läbi taotlusvoorude olnud kõikuva kvaliteediga. Iga lähteülesande tagasisidestamise käigus õpitakse, lisaks korraldab ETAg vastavaid koolitusi. Siiski ei ole kõikide teenistujateni võimalik jõuda. Lisaks kipuvad teadmised aja jooksul ununema ning üldlasele teadlikkuse kinnistumisele ei aita kaasa ka inimeste pidev liikumine. Ministeeriumite esindajate hinnangul on nende enda pädevus küll iga kogemuse kaudu kasvanud, kuid nii teadmiste kui ajaressursi puudumise tõttu vajatakse lähteülesande koostamise juures siiski tuge. Sealjuures kinnitati, et uurimisülesande metodoloogilistes küsimustes ning lähteülesande RITA programmi tingimustele vastavaks vormistamise juures pöörduakse üldjuhul teadusnõuniku poole. Hanke korraldamisega seotud küsimustes (RITA2 osas) pöörduakse teiste tugiosakondade poole – olgu selleks ministeeriumi hankeosakond, Riigi Tugiteenuste Keskus või mõni kogenum kolleeg oma osakonnast.

Lähteülesandele eelnevad turukonsultatsioonid ja eelläbirääkimised aitavad parandada lähteülesannete kvaliteeti. Teadusasutused ja ministeeriumid tõid näiteid projektidest, kus soovitud tulemuslikkus saavutati tänu eel-läbirääkimiste võimaluse kasutamisele. Selliste arutelude kaudu on võimalik juba lähteülesandele eelnevalt ühtlustada ootusi ja selgitada välja uuringu teostatavus. Parimad lähteülesanded sünnivad osapoolte sõnul mõlema osapoole (nii teostaja kui tellija) koostöö tulemusel.

Uuringu tulemuslikkust mõjutab tellija aktiivne ja sisuline osalemine kogu projekti jooksul. Tellijal on võimalik enda aktiivse osalemise kaudu projektis paremini tagada, et selle tulemused vastaksid

ootustele. Mida rohkem tunnevad tellijad projekti tulemuste kasutamise osas reaalset vajadust, seda motiveeritumad on nad terve projekti jooksul sisuliselt osalema. Seda on eriti märgata RITA2 projektide puhul, mille eesmärk on toetada konkreetset sekkumist (nt mõne regulatsiooni, meetme vmt ettevalmistamiseks), mida ametnikel oma töö tegemiseks tarvis on. Sellistel projektidel on olnud väga kindel fookus ja eesmärk ning nende saavutamiseks on ametnikud üldiselt valmis aktiivselt koos teostajaga kaasa mõtlema. See omakorda tagab, et tulemused on ootuspärased ja rakendatavad.

Tellija aktiivse osalemise ja protsessi sujuvuse tagamiseks on samuti oluline, et tellijal oleks projekti suhtes tugev omanikutunne. Omanikutunde saavutamiseks on oluline, et juhtimisstruktuur ning rollide jaotus oleks kõigile osapooltele selge. RITA tegevuste puhul on märgata, et kõrgem omanikutunne saavutatakse RITA2 uuringute puhul. Esiteks on RITA2 puhul ministeeriumitel endil kogu protsessis suurem roll nii tehniliselt kui sisuliselt, siis tuntakse siin automaatselt rohkem kohustust ning vastutust sellega tegeleda. Sama mõju on RITA2 puhul kehtiv finantseeringu omaosaluskohustusel, mis suurendab samuti vastutustunnet. Kolmas põhjus, miks omanikutunne on RITA2 puhul suurem, tuleneb uuringuteemade vajaduslävendist – akuutsetes ning konkreetseid vajadusi või probleeme lahendavates uuringutes, on ka ministeeriumi huvi lõpptulemuse väljakujunemisesse suurem. RITA1 puhul on vastutus ja juhtimisstruktuur erinevate osapoolte vahel jaotatud ning sellest lähtuvalt enam hajuv. Ministeeriumi esindajate hinnangul ei ole alati osapoolte rollid selgelt jaotatud ning seetõttu otsuste tegemine ning reageerimine võib selle tulemusel venida.

Uuringute edukat läbiviimist pärsivad ministeeriumite ja teadusasutuste töö eripärad ja sellest tulenev teineteise mitte mõistmine. Ülikoolide esindajad tõid välja, et omavahelisele kommunikatsioonile ning üleüldiselt kogu projekti edukusele aitab kaasa, kui tellija meeskonnas on inimene, kel on doktorikraad või akadeemilise teadustöö kogemus ning seega mõistab n-ö teadlaste keelt. Ministeeriumite sisuosakondades ei tööta üldjuhul teadusliku kompetentsiga inimesi, mistõttu nende teadlikkus teaduse tegemisest ja teadustöö eripäradest on madal. Valdavalt on teadusnõuniku rolli loomine ministeeriumite ja teadusasutuste vahelist mõistmist suurendanud.

Ministeeriumite seisukohast keskenduvad teadlased kohati liiga palju protsessile, sh näiteks teooriale, teaduskirjanduse ja rahvusvahelistele praktika analüüsile jms ning liiga vähe tulemuste kvaliteedile ja rakenduslikkusele. Kuigi rahvusvaheline praktika on oluline, siis oodatakse muuhulgas eestikesksemat lähenemist ja rohkem Eesti kontekstile vastavaid tulemusi. Samuti toodi välja, et teadlased ei ole piisavalt teadlikud poliitikakujundamise eripäradest, mistõttu ei ole väljatöötatud soovitusi vahel võimalik reaalselt poliitikakujundamise protsessides kasutada. Uuringute tulemustega ollakse rohkem rahul nende projektide puhul, kus meeskonda on kaasatud nii teadlaseid kui praktikuid ning seekaudu saavutatud tulemustes parem tasakaal teoreetiliste ja praktiliste osade vahel.

Kogenud esindaja tellija poolt tagab ministeeriumi ootustele vastavad tulemused ja hoiab projektis tasakaalu teadustöö ja rakenduslikkuse vahel. Kui uuringul puudub tugev juht tellija poolelt, siis võib projekti sisuline vedamine liikuda täitja esindaja kätte ning tulemused jääda liialt teoreetiliseks. Teadusasutused on tavaliselt pigem huvitatud oma teadustööst, mistõttu võib uuring sel juhul kalduda tugevalt neile huvipakkuvate või parasjagu käsil olevate teadusteemade suunas.

Uuringu teostaja konsortsiumi sisene sujuv koostöö toetab ühtlase kvaliteediga ja omavahel seotud tulemuste saavutamist. Ülikoolid näevad üksteist teatud valdkondades vahel konkurentidena, mistõttu nende varasem koostöökogemus võib olla suhteliselt nõrk ning vajab n-ö sisseharjutamist. Samuti on ülikoolide ja erasektori töökultuur üsna erinev, mis teadlastest ja praktikutest koosnevate meeskondade koostööd võivad pärssida. Konsortsiumite sisese sujuva koostöö juhtimisel on oluline roll teostaja tugeval ja pädeval projektijuhil, kes oleks võimeline osapoolte tööd koordineerima nii, et projekti sisu ja kvaliteet oleks ühtlane.

Avatud ja tihe kommunikatsioon tellija ja teostaja vahel aitab saavutada mõlemale poolele ootuspärased tulemused. Tellija peab olema projekti sisuga pidevalt kursis ning vajadusel suunama teostajate tööd õiges suunas. Edukamad ja ootustele vastavad on need projektid, kus suhtlemine toimub tihedamalt ja erinevatel tasanditel (nt lisaks juhtkomisjonide või vahetulemuste üleandmiseks toimuvatele kohtumistele regulaarne tagasiside andmine ja arutelu ka jooksvate sisutegevuste osas vms).

6. Hinnang programmi tulemuslikkusele ja soovitused

Kokkuvõtvalt saab RITA programmi hinnata hästi korraldatud ning mõjusaks meetmeks. Programmi seni saavutatud mõju ja tulemuste jätkuvaks suurendamiseks tuleks sarnaste tegevustega kindlasti jätkata. Eriti asjakohane on, et RITA tegevused on mõnevõrra erineva suunitlusega ja võimaldavad seeläbi katta erinevaid vajadusi.

RITA1 tegevuse tugevuseks on interdistsiplinaarsete uuringuprojektide kaudu valdkonnaülese koostöö suurendamine ning teadusasutuste ja ministeeriumite vaheliste kontaktide loomine. Peamiseks kitsaskohaks veelgi suurema koostöö saavutamisel on samade osapoolte vaheline huvide kooskõla puudumine, teadlaste ja poliitikute erinevad vajadused ning sellest tulenevad erinevad arusaamad ja ootused uuringute tulemuste suhtes.

RITA2 tegevuse peamiseks tugevuseks on projektide lihtsus ja konkreetsus, mis võimaldab ministeeriumitel lahendada kiireloomulisi probleeme. Võtmesõnaks on tulemuste rakendatavus. RITA2 peamiseks miinuseks on ülikoolide vähene motivatsioon suhtelise väikese mahuga ja kiireloomulistes projektides osaleda. Samuti ei soodusta kiire uuringu alustamise vajadus ja võimalus projekti osas koostöövõimaluste põhjalikku arutamist teiste ministeeriumitega.

RITA3 tegevust saab hinnata programmi üldeesmärkide saavutamisele enim positiivset mõju omanud tegevuseks. Teadusnõunike rolli hinnatakse kõrgelt, sh nende rolli ministeeriumisisese TA alase töö koordineerimisel kui ministeeriumite vahelise kommunikatsiooni ja infovahetuse suurendamisel. Tegevuse eesmärkide veelgi paremat saavutamist on pärssinud ebaselgus teadusnõuniku rolli eesmärkide ja ootuste osas. Tihti on teadusnõunikud ministeeriumites ülekoormatud ja märkimisväärse osa nende tööülesannetest moodustavad administratiivse iseloomuga tegevused.

RITA4 tegevuse eesmärkide saavutamisel on olnud väga suur mõju ETag-i juhtrollil uuringute administratiivsel juhtimisel, mis muudab selle formaadi ministeeriumite jaoks mugavamaks. Seejuures tuleb märkida, et see on omakorda ETag-i jaoks väga ajamahukas protsess. Tegevuse olulisemateks kitsaskohtadeks on koostööpartnerite piiratud ring ning senisel kujul ebaefektiivselt toimiv teemade formuleerimise ja valiku protsess.

RITA PROGRAMMI TULEMUSLIKKUS PROGRAMMI EESMÄRKIDE TÄITMISEL

RITA programmi tegevuste üleselt saab kokkuvõttes järeldada, et RITA programmi tegevused toetavad programmi eesmärkide saavutamist.

RITA programm on andnud laiemad võimalused teaduspõhiseks poliitikakujundamiseks. Peamise mõjuna on pea kõikide ministeeriumite esindajad märkinud võimaluse viia läbi palju rohkem vajalikke uuringuid, mida pole piiratud eelarvete tõttu olnud varem võimalik teha või mille teostamine oleks võtnud oluliselt rohkem aega. Muuhulgas on RITA projektid andnud võimaluse uurida või lahendada laiapõhjalisi, valdkonnaüleseid poliitilisi küsimusi, mida ministeeriumid poleks muidu motiveeritud ressursside piiratuse tõttu koos algatama. RITA programm on läbi uuringute aidanud elavdada või esile tõsta varasemalt uurimata valdkondasid ja luua uusi teadmisi.

RITA programm on suurendanud TA tegevuste tähtsuse teadvustamist ja teaduslike uuringute läbiviimise võimekust ministeeriumites. Teadusnõunikud levitavad ja kinnistavad ministeeriumites teadus- ja tõenduspõhise poliitika kujundamist ning üleüldist teadmispõhist mõtteviisi. Pea kõikides ministeeriumites on kasutusele võetud või täiustatud uuringute planeerimise tööriist, kuhu kogutakse ministeeriumi uurimisvajadused. Teemade valiku protsess toimub ministeeriumites süstemaatilistel alustel. Muuhulgas on tõusnud RITA programmi raames läbiviidud projektide käigus ka ametnike teadlikkus ja kogemused teadusuuringute läbiviimisel, mis valmistab neid paremini ette järgnevateks projektideks. RITA programmi jooksul on märgata lähteülesannete koostamise osas toimunud selge kompetentside kasv. Kui RITA1 esimese vooru käigus tuli ministeeriumite edastatud ideedest kvaliteetsed lähteülesanded välja töötada ETAg-il endal, siis viimase vooru käigus tegid ministeeriumid seda juba üsna iseseisvalt. Ministeeriumite iseseisev lähteülesannete kokkupaneku võimekus ning kvaliteet on iga taotlusvooruga raames paranenud.

Suurenenud on valitsusasutuste vaheline ja valdkondade ülene koostöö. Lähtuvalt RITA tegevuste interdistsiplinaarsusest ning laiapõhjalistest valdkondade ülestest uurimisprobleemidest suunab meede ministeeriume omavahel koostöökohti otsima. Heaks näiteks on RITA1 kolme taotlusvooruga võrdluses toimunud areng – esimese vooru käigus vajas teemade konsolideerimine palju ETAg-i poolset suunamist, samas kui kolmandaks vooruks olid paljud ministeeriumid tulnud juba eelnevalt ühiste ideedega. Samas rõhutati ministeeriumite endi poolt, et koostöökohti on otsitud ka varem ning otsitakse ka edaspidi RITA programmi väliselt, kuid RITA programmi puhul on tegemist olulise motivaatoriga.

Suurenenud ministeeriumite vaheline koostöö on parandanud teadlikkust sellest, millised on teiste haldussalade vajadused ning praktikad ning aitab seeläbi üksteist paremini mõista. RITA projektide kaudu on paranenud valitsusasutuste vaheline suhtlus ja on sündinud mitmed siiani tegutsevad töögrupid või muud koostöövormid. Teadlikkuse kasvatamisel on olnud suur roll teadusnõunike võrgustikul ning RITA2 raames toimuval hindamispaneelil, mis on heaks platvormiks teiste ministeeriumite tegevustest ja plaanidest ülevaate saamiseks. Üksteise parem mõistmine aitab kaasa ühiste valdkonnaüleste strateegiate ja tegevuste loomisele ning vähendab uuringute tellimise dubleerimist.

Avaliku sektori ja teadusasutuste vahel on tekkinud varasemast rohkem kontakte. Haldussalade lõikes on koostöö TA asutustega erinev – osades ministeeriumides peetakse valdkondlike koostöölepingute olemasolu optimaalseks ja koostöö suurendamise järele otsest vajadust ei nähta; teistes toimub

Interdistsiplinaarsed uurimisteemad suunavad omavahelisele koostööle ka teadusasutusi. RITA programmi uuringuprojektid on laiapõhjalised ning on nende läbi viimiseks on vaja erinevate teadmiste ja kogemustega teadlasi ning eksperte. Selliste kriteeriumitele täitmiseks tuleb teadusasutustel omavahel koostööd teha, mis aitab luua uusi teadusasutuste vahelisi suhteid. Tõusnud on teadlikkus teiste teadusasutuste tegevustest, kompetentsidest ja võimalustest. Positiivse kogemuse korral soodustab see koostöö jätkumist ka tulevikus.

Kuigi üldiselt vastavad RITA tegevused seatud eesmärkidele, on programmi käigus selgunud kitsaskohti, millele tulevikus enam tähelepanu pöörata. Järgnevalt on esitatud soovitusel, mis keskenduvad valdavalt RITA tegevuste protsessi kitsaskohtade leevendamisele ning projektide tulemuslikkust enam mõjutavatele teguritele.

33

NR	PROBLEEM	SOOVITUS	ADRESSAAT
2.	Mitu aastast kestvate RITA1 projektide vältel võib uuringuvajadus muutuda, kuid lähteülesandes etteantud eesmärgi ja tegevusplaani ei ole võimalik muuta. Mitme aasta pikkuste ja üle ühe miljoni euro eelarvega projektide juhtimisel on keeruline tagada projekti osade ja tulemuste terviklikus.	2.2. Lähteülesannetes planeerida uuringu läbiviimine selliselt, et projekt etappide täpsemaid eesmärke ja tegevusplaane oleks võimalik täpsustada juhtkomisjoni-des töö käigus, sõltuvalt vahepeal muutunud vajadustest ja/või eelmiste etappide tulemustest. 2.1. Suuremahuliste uuringuvajaduste planeerimisel ja tellimisel kaaluda võimalusi projekt teostada kahe-kolme eraldi osana.	Ministeeriumid ja ETAg
3.	RITA1 teemade valiku põhjenduste kommunikatsioon ja tagasiside lähteülesande kirjutanud ministeeriumitele on puudulik, mis muudab protsessi ministeeriumite jaoks läbi-paistmatuks.	3.1. Koostada iga esitatud uuringu-idea kohta sisuline põhjendus ja tagasiside selle valituks või mittevalituks osutumise kohta. Kirjalik tagasiside saata uuringu-idea esitanud ministeeriumite esindajatele ning võimalusel avalikustada kõikidele huvilistele.	ETAg
4.	Ministeeriumite sisuosakondade ametnike jaoks on uurin-gute lähteülesannete koosta-mine jätkuvalt keeruline. Ametnikud on pädevad panus-tama lähteülesande sisulisse poolde, kuid vajavad olulist tuge tehnilistes ning metoodi-listes küsimustes. Lisaks mõjub negatiivselt läh-teülesannete kvaliteedile ametnike tihe vahetumine. Läbimõttlemata lähteülesanne on uuringu tulemuslikkuse juures üheks olulisemaks probleemkohaks.	4.1. Pakkuda jätkuvalt regulaarseid teadu-suuringute lähteülesannete koostamisega seonduvaid koolitusi. Seejuures laiendada koolitusel osalejate sihtgruppi lisaks teadusnõunikele ka si-suosakondade ametnikele (eriti neile, kes teadaolevalt eeloleval perioodil on läh-teülesannetega seotud või hiljuti vastavale ametikohale liikunud). Võimalusel kaasata koolituste koostamisse ja läbiviimisse uuringute teostajaid, mis soodustab ka projektide käigus paremat tellija ja teostaja omavahelist mõistmist. 4.2. Taha koolituste pakkumisel loodud õppematerjalid ministeeriumitele kät-te-saadavaks (nt videokoolituste, kirjalike ju-histe vms vormis) iseseisvaks kasutami-seks. 4.3. Jätkuvalt kasutada uuringuideede esi-tamisel struktureeritud kohustuslikku vormi, mis suunab idee esitajad võimali-kult varases faasis läbi mõtlema kõiki hea	ETAg ja ministeeriu-mid

NR	PROBLEEM	SOOVITUS	ADRESSAAT
		lähteülesande kokupanemiseks vajalikke komponente. 4.4. Jätkata ETag-i poolt ministeeriumite esitatud uuringute ideede ja lähteülesannete sisulist tagasisidestamist, et parandada ja ühtlustada lähteülesannete kvaliteeti.	
5.	Osaliselt on läbiviidud uuringute tulemuste praktikas rakendamine eeldanud jätku-uuringute tegemist, kuid nende tellimiseks ei ole leitud vajalikke ressursse.	5.1. Nõuda juba uuringuidee esitamisel esmast informatsiooni selle kohta, kas tulemuste rakendamine eeldab jätkutegevusi, kuidas need on planeeritud korraldada ja millistest allikatest rahastada.	ETAg
6.	Lähteülesannetes projekti teostaja meeskonnale seatud tingimused võivad tekitada olukorra, kus: - Eesti väiksust arvestades puudub pakkujate vahel konkurents või - meeskonda lisatakse kõrge kvalifikatsiooniga teadlased, kes tegelikult ei osale.	6.1. Vajadusel seada lähteülesandes meeskonna tingimuseks ja/või hindamiskriteeriumiks välisriigi eksperdi kaasamine. 6.2. Nõuda hanke tingimustes, et pakkumises esitatud meeskonnaliikmed peavad neile planeeritud rolli ja tegevusi isikuliselt täitma ning nõuda pakkumise koosseisus selget töömahu plaani meeskonnaliikmete lõikes.	ETAg
PROJEKTIJUHTIMINE			
7.	Valdkonnaüleste projektide puhul võib tellijapoolne vastutus ja omanikutunne hajuda.	7.1. Erinevate osapoolte panuse kindlustamiseks on oluline, et osapoolte huvid oleksid lähteülesandes kaetud ning rollid selged.	Ministeeriumid
8.	Valdkonnaüleste uuringute edukus on paljuski projektijuhi sõltuv – projektijuht peab olema tugev nii teostaja kui tellija poolel.	8.1. Tagada, et projektijuhtide kompetents ja projekti juhtimiseks kasutatav ajaline ressurss oleksid kooskõlas projekti sisu ja keerukusega.	Ministeeriumid ja teostajad
KOOSTÖÖ EDENDAMINE			

NR	PROBLEEM	SOOVITUS	ADRESSAAT
9.	Ministeeriumite vahelise koostöö aktiivsus ja sisu sõltub vajadusest ning ei ole alati süsteemne ja planeeritud.	9.1. Luua ministeeriumite ülene keskne uuringuvajaduste ja TA koostöötegevuste andmebaas, et soodustada info vahetamist ja koostööalgatuste tekkimist. 9.2. Kasutada jätkuvalt teadusnõunike võrgustikku, et kujundada arvamust ja jagada regulaarselt infot valdkonnaülestest strateegilistest TA suundade kohta	ETAg ja HTM Teadusnõunikud
UURINGUPROJEKTIDE TULEMUSLIKKUS			
10.	Osades valdkondades on Eesti teadlaste ring suhteliselt väike, millest tulenevalt on koostööpartnerite ring piiratud. Selle tulemusel võib kannatada uuringutulemuste objektiivsus ning uute teadusuundade ja –tulemustega arvestamine.	10.1. Vt soovitus 6.1. 10.2. Uuringute tellijatel kaasata juhtkomisjonidesse või tulemuste valideerimisse välisriigi või erasektoris tegutsevaid eksperte.	ETAg Ministeeriumid
11.	Uuringuprojektide tulemuslikkust pärsib vahel tellija ja teostaja huvid ja ootuste lahknevus.	11.1. Võimalusel teostada enne lähteülesande koostamist potentsiaalsete teostajate hulgas turu-uuring või eel-läbirääkimised, et saada tagasisidet uuringu teostatavuse kohta. 11.2. Kutsuda alati projekti avakohtumisele ja juhtkomisjoni kohtumistele kõik osapooled. 11.3. Kasutada lisaks juhkomisjoni kohtumisele alternatiivseid suhtluskanaleid ja vorme (nt online vestlusgrupid, meililistid, silmast-silma kohtumisi väiksemad ringis jne).	ETAg Ministeeriumid
TEADUSNÕUNIKE TÖÖ KORRALDAMINE			
12.	Teadusnõunike tihe vahetumine, ootustele mittevastav töö sisu ja madal positsioon ministeeriumis pärsib ametikohtade tulemuslikkust ja seadud ootuste täitmist.	12.1. Suurendada ministeeriumites teadlikkust sellest, millised on teadusnõunike võimalused ja kogemused TA tegevuse koordineerimisel ja koostöö eestvedamisel.	ETAg Ministeeriumid ja teadusnõunikud

NR	PROBLEEM	SOOVITUS	ADRESSAAT
		12.2. Saavutada koostöös ministeeriumi- tega suurem selgus ja konkreetsus teadus- nõuniku ametikohale ja ülesannetele sea- tud ootustele, eesmärkidele ja töö sisule, lähtudes seejuures ministeeriumide eripä- radest. 12.3. Võimalusel ühtlustada teadusnõu- nike rolli ja vastutust ministeeriumites nii, et teadusnõunikud oleksid strateegiliste TA tegevuste eestvedajad ja/või nendes teemades sisuosakondade võrdväärsed partnerid ja vähendada nende administra- tiivsete ülesannete mahtu.	
13.	Teadusnõunike võrgustik toe- tab koostööd ja TA võimekuse suurendamist, kuid võrgustiku potentsiaali tuleks veelgi tuge- valt kasutada just personaal- sete kontaktide loomiseks ja igapäevase praktika vahetami- seks.	13.1. Parima TA tegevuste koordineeri- mise ja koostöö praktikate jagamiseks jät- kata teadusnõunike võrgustiku tööd. Sealhulgas: - Teadusnõunike vahelise tugevama koos- töö saavutamiseks korraldada regulaar- seid silmast-silma kohtumisi, võimalusel paaripäevaseid koolitusi või seminare või õppevisiite välisriiki. - Jätkata teadusnõunike võrgustiku kesk- set koordineerimist ja teadusnõunike toetamist ETAg koordinaatori kaudu. - Eraldada vajalikke ressursse teadusnõu- nike võrgustiku kohtumiste, koolituste ja keske koordinaatori rahastamiseks.	ETAg ja HTM
14.	Teadusnõunikud on ülekoor- matud erinevat laadi tööüle- sannetega, mistõttu ei ole või- malik piisavalt põhjalikult ja regulaarselt tegeleda TA alase koostööga sh väliskoostööga.	14.1. Luua suuremates ja mitme erineva spetsiifilise haldusalaga ministeeriumites mitme teadusnõuniku ametikoha loomist. 14.2. Valida teadusnõunikud nende vara- sema akadeemilise ja valdkondliku koge- muse ning isikuomaduste põhjal, et tea- dusnõunik saaks olla usaldusväärseks part- neriks ministeeriumite sisuosakondadele ja TA asutustele. 14.3. Vt soovitus 12.3.	Ministeeriumid

7. Summary

Overall, the RITA program is considered to be a well-organized and effective measure. Similar activities should definitely be continued in order to further increase the impact and results of the program so far. It is particularly relevant that RITA's activities have a slightly different focus and thus cover different needs.

The strength of RITA1 is the increase of cross-sectoral cooperation and the establishment of contacts between research institutions and ministries through interdisciplinary research projects. The main obstacle in achieving even greater collaboration is the lack of coherence of interests between the same parties, the different needs of researchers and politicians, and the resulting different perceptions and expectations of research results.

The main strength of RITA2 is its simplicity and specificity, which allows ministries to solve urgent problems. The key word is the applicability of the results. The main disadvantage of RITA2 is the low motivation of universities to participate in these relatively small and fast paced projects. Also, the urgency of these studies does not facilitate a thorough discussion of the possibilities for cooperation with other ministries regarding these projects.

According to all parties, RITA3 is the activity with the most positive impact of the RITA program. The role of research advisers is highly valued, including their role in coordinating work on intra-ministerial R&D and increasing inter-ministerial communication and information exchange. Uncertainty about the role and expectations of the scientific adviser position has somewhat hampered the even better achievement of the operational objectives. Scientific advisers in ministries are often overburdened and a significant part of their work is of an administrative nature.

The leading role of ETAg in the administrative management of projects has had a major impact on the achievement of RITA4 objectives, making this format more convenient for ministries. It should be noted that this, in turn, is a very time consuming process for ETAg. The most important bottlenecks are the limited number of cooperation partners and the inefficient process of formulating and selecting research topics.

THE EFFECTIVENESS OF THE RITA PROGRAM IN MEETING THE OBJECTIVES OF THE PROGRAM

In conclusion, it can be said that the activities of the RITA program support achieving the objectives of the program.

The RITA program has provided wider opportunities for a more science-based policy making. As a main effect, almost all the representatives of ministries have mentioned the possibility of carrying out much more necessary research projects, which due to limited budgets could not have been carried out otherwise or which would have taken significantly longer to get to. Among other things, RITA projects have provided an opportunity to explore or address broad-based, cross-cutting policy issues that ministries would not otherwise be motivated to initiate together due to limited resources. Through research, the RITA program has helped to revitalize or highlight previously unexplored areas and generate new knowledge.

RITA program has increased awareness of the importance of R&D activities and the ability to conduct research in ministries. Scientific advisers disseminate and consolidate the development of a more science- and evidence-based policy-making and a knowledge-based thinking in ministries on a general level. Almost all ministries have introduced or improved a research planning tool that gathers the research needs of the ministry. The process of selecting research topics takes place in the ministries on a systematic basis. Among other things, the awareness and experience of officials in conducting research has increased during the projects carried out under the RITA program, which will better prepare them for future projects. During the RITA program, there has been a clear increase in competencies in the preparation of terms of reference. While in the first round of RITA1, ETAg had to develop high-quality terms of reference from the ideas submitted by the ministries themselves. However, in the last application round, the ministries did it quite independently. The capacity and competence of the ministries to assemble quality terms of reference has improved within each application round.

Inter-governmental and cross-sectoral co-operation has increased. Based on the interdisciplinarity of RITA's activities and the wide-ranging cross-disciplinary research problems, the measure directs ministries to seek cooperation with each other. A good example here is the development that has taken place in the comparison of the three application rounds of RITA1 – in the first round, the consolidation of topics required a lot of guidance from ETAg, while in the third round many ministries had already come up with common ideas. At the same time, it was emphasized by the ministries themselves that co-operation has also been sought before in the past and will continue to be sought outside the RITA program. However, RITA is an important motivator.

Increased inter-ministerial co-operation has raised awareness of the needs and practices of other administration areas and thus contributes to a better understanding of each other. Through RITA projects, communication between government agencies has improved and a number of existing working groups or other forms of co-operation have emerged. The network of scientific advisers and the evaluation panel within RITA2, which is a good platform for gaining an overview of the activities and plans of other ministries, have played a major role in raising awareness. Better understanding of each other will help to develop common cross-cutting strategies and activities and reduce duplication of research commissioning.

More contact between the public sector and research institutions than before. By administrative areas, co-operation with R&D institutions differs – in some ministries the existence of sectoral co-operation agreements is considered optimal and there is no direct need to increase co-operation; in others, co-operation with R&D institutions is based on individual research projects. Coherence between research and policy-making has been rather lacking in the past. RITA program has provided here an opportunity to increase collaboration both through research projects and through scientific advisers, which has led to some improvements in knowledge of sectoral competencies and new contacts. In the case of a few examples, further co-operation in the form of a working group or follow-up project have grown out of the project.

Interdisciplinary topics also guide research institutions to cooperate with each other. Research projects of the RITA program are broad-based and require researchers and experts with different knowledge and experience to carry them out. In order to meet such criteria, research institutions need to

work together to help build new relationships between research institutions. Awareness of the activities, competencies and opportunities of other research institutions has increased. In the case of a positive experience, this will encourage continued cooperation in the future.

RECOMMENDATIONS

Although RITA's activities are broadly in line with its objectives, the program has identified bottlenecks that need to be addressed in the future. The following are recommendations that focus mainly on alleviating bottlenecks in RITA's operations process and on factors that have a greater impact on project performance.

NR	PROBLEM	RECOMMENDATION	ADRESSEE
SELECTION OF TOPICS AND PREPARATION OF TERMS OF REFERENCE (TOR)			
1	When choosing RITA1 research topics, TAN-s (Research and Development Council) decisions remained unclear and opaque to ministries' representatives, considering both the scientific and strategic directions. In addition, the divergent interests and needs of government and research institutions hindered the smooth selection of topics. When selecting RITA2 research topics, scientific advisors sometimes lacked sectoral expertise.	1.1. Choose research topics in a composition that includes at least: - Representatives of all ministries so that their interests are equally represented - Representatives of ETAg and the State Chancellery - Sector experts from Estonia or abroad according to the topics presented - Representatives of elected R&D institutions 1.2. Organize a meeting at least once a year between the ministries, ETAg and the State Chancellery, R&D institutions and research and consulting companies to mutually introduce the directions of policy and research in the coming years. The meeting would also improve future co-operation during the projects.	ETAg HTM, ETAg and other ministries
2	During RITA1 projects which last for several years, the need for research may change, but it is not possible to change the goal and action plan set in the TORs. It is difficult to manage projects with a budget made for several years and ha-	2.1. In the TORs, plan the implementation of the study in such a way that the more detailed goals and action plans of the project stages could be specified in the work of the steering committees, depending on the needs that have changed in the meantime and / or the results of the previous stages. 2.2. When planning and commissioning large-scale research needs, consider the possibility	Ministries, ETAg

NR	PROBLEM	RECOMMENDATION	ADRESSEE
	ving the size of more than EUR 1 million, so that the parts of the project and the result form a whole.	of carrying out the project in two or three separate parts.	
3	The communication concerning the decisions around the selection of RITA1 topics and giving feedback to the representative ministries who have submitted research topics and TORs to RITA1 is lacking, which makes the process opaque for the ministries.	3.1. Prepare a argued feedback for each research idea submitted, whether it was selected or not. Send written feedback to the representatives of the ministries that submitted the research idea and, if possible, disclose it to all interested parties.	ETAg
4	Composing quality TORs remains a challenge for ministry officials. Officials' competencies lie in the subjects themselves, but need significant help in putting together the technical and methodological aspects in research projects' TORs. In addition, the quality of a TOR is also negatively affected by the high turnover of officials. A well thought-out TOR is one of the most important factors in the success of a study.	4.1. Continue to provide regular training to ministries on the design of research TORs. At the same time, expand the target group of participants in the training not only to scientific advisors but also to officials in the content departments (especially those who are known to have been involved in composing TORs in the previous period or have recently moved to their respective position). If possible, involve researchers in the preparation and conduct of trainings, which also promotes a better mutual understanding between the client and the contractor during the projects. 4.2. Make the study materials created during the trainings available to the ministries (eg in the form of video trainings, written instructions, etc.) for independent use. 4.3. Continue to use a structured mandatory format for submitting research ideas which will guide the proposers to think through all the components needed to put together a good TOR at the earliest possible stage. 4.4. Continue substantive feedback on the research ideas and TORs submitted by the ministries to ETAg in order to improve and harmonize the quality of the TORs.	ETAg, ministries
5	Some of the conducted research projects have required further research for	5.1. Require initial information on whether the implementation of the results requires	ETAg

NR	PROBLEM	RECOMMENDATION	ADRESSEE
	putting the results into practice, but the necessary resources have not been found to commission them.	follow-up activities, how they are planned to be organized and from which sources to finance them when submitting a research idea.	
6	The conditions set for the project team in the TORs may lead to a situation where: - Given the small size of Estonia, there is no competition between bidders, or - Highly qualified researchers will be added to the team who will not actually participate in the project later.	6.1. If necessary, make the involvement of a foreign expert a condition and / or evaluation criterion for the team in the TOR. 6.2. Require in the terms of the procurement that the team members submitted in the tender must personally perform the planned role and activities, and require a clear work plan for the team members in the tender.	ETAg
PROJECT MANAGEMENT			
7	In the case of cross-sectoral projects, the responsibility and ownership of the contracting authority may be dispersed.	7.1 In order to secure the contribution of the different parties, it is important that the interests of the parties are covered in the TOR and that their roles are clear.	Ministries
8	The success of cross-disciplinary projects largely depends on the project manager. The project manager must be strong on both the contractor's and the client's side.	8.1. Ensure that the competence of project managers and the time resources used to manage the project are commensurate with the content and complexity of the project.	Ministries, researchers
PROMOTING CO-OPERATION			
9	The activity and content of inter-ministerial co-operation depends on necessity and is not always systematic and planned.	9.1. Establish a central database of research needs and R&D co-operation activities across ministries in order to facilitate the exchange of information and the emergence of co-operation initiatives. 9.2. Continue to use the network of scientific advisors to form opinions and regularly share information on cross-cutting strategic R&D orientations.	ETAg and HTM Scientific advisers
PERFORMANCE OF THE PROJECTS			
10	The circle of researchers is small in certain fields, which means that the circle of partners is limited for certain	10.1. See recommendation 6.1.	ETAg

NR	PROBLEM	RECOMMENDATION	ADRESSEE
	activities. As a result, the objectivity of research results and the consideration of new research trends may suffer.	10.2. Involve foreign or private sector experts in steering committees or in the validation of results.	Ministries
11	The effectiveness of research projects is hampered by the divergence of interests and expectations between the client and the contractor.	11.1. If possible, conduct a market study or pre-negotiation with potential contractors before preparing the TORs to obtain feedback on the feasibility of the study. 11.2. Always invite all parties to the inaugural project meeting and steering committee meetings. 11.3. Use alternative communication channels and forms in addition to the steering committee meeting (eg online chat groups, mailing lists, smaller face-to-face meetings, etc.).	ETAg Ministries
ORGANIZATION OF THE WORK OF SCIENTIFIC ADVISERS			
12	The frequent turnover of scientific advisers, the unexpected content of the work and the low position in the ministry hamper the performance and the fulfillment of set expectations.	12.1 Increase awareness on the management level in the ministries about the possibilities and experiences of scientific advisers in coordinating the activities of the R&D. 12.2. Come to an agreement in the clarity and specificity of the expectations, goals and content of the work set for the position and tasks of the scientific adviser, in co-operation with the ministries. 12.3. Where possible, harmonize the role and responsibilities of scientific advisers in ministries so that scientific advisers are leaders of strategic R&D activities and / or equal partners of content departments in these topics, and not only perform administrative tasks related to research projects.	ETAg, ministries, scientific advisers
13	The network of scientific advisers supports cooperation and R&D capacity building, but the potential of the network should be further used to establish personal contacts and exchange daily practice.	13.1. Continue the work of the network of scientific advisers to share best practices for the coordination and cooperation of R&D activities. Including: Organize regular face-to-face meetings, possibly a few days of training	ETAg, HTM

NR	PROBLEM	RECOMMENDATION	ADRESSEE
		as a seminar or study visit abroad in order to achieve stronger cooperation between scientific advisers. • Continue central coordination of the network of scientific advisers and support for scientific advisers through the coordinator by ETAg. • Allocate the necessary resources to fund the meetings, training and central coordinator of the network of scientific advisers.	
14	Scientific advisers are overwhelmed with different types of tasks, which is why co-operation in the field of R&D, including foreign co-operation, is not regularly and thoroughly carried out.	14.1. Encourage the creation of more scientific advisers in larger ministries with different specific administrations. 14.2. Select scientific advisers on the basis of their previous academic and sectoral experience and personal qualities, so that the adviser can be a reliable partner for R&D institutions. 14.3. See recommendation 12.3.	Ministries

Lisa 1. Intervjuukavad

Eesti Teadusagentuuri, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Teadus- ja arendusnõukoja ning kantslerite intervjuukava

PROGRAMMI „VALDKONDLIKU TEADUS- JA ARENDUSTEGEVUSE TUGEVDAMINE (RITA)“ MÕJU- JA TULEMUSLIKKUSE ANALÜÜS

Poolstruktureeritud intervjuu kava

ETAg, HTM, TAN, kantslerid

Intervjueeritav:

Koht:

Aeg:

Intervjuu läbiviija:

TAUST

RITA on Euroopa Regionaalarengu Fondist toetatav programm, mille eesmärk on suurendada riigi rolli teaduse strateegilisel suunamisel ning teadus- ja arendusasutuste võimekust ühiskondlikult oluliste uuringute läbiviimisel. Rohkem infot leiab siit: <https://www.ETAg.ee/rahastamine/programmid/rita/>

RITA programmi mõju- ja tulemuslikkuse analüüsi eesmärgid on 1) RITA programmi eesmärkide täitmise hindamine, sh uuringute tellimise otstarbekuse ning läbiviimise protsessi tõhususe analüüsimine; 2) anda hinnang RITA uuringute mõjule teaduspõhise poliitika kujundamisel ning RITA tulemuste rakendamise ulatusele ja 3) teadusnõunike toetamise ja nende tegevuse mõju hindamine.

Analüüsitakse järgmiseid RITA tegevusi:

- **Tegevus 1: Strateegilise teadus- ja arendustegevuse toetamine** | Toetatakse Eesti riigi vajadustest lähtuvate sotsiaalmajanduslike eesmärkidega interdistsiplinaarsete rakendusuuringute läbiviimist.
- **Tegevus 2: Teadmispõhise poliitikakujundamise toetamine** | Kasutatakse kiiret sekkumist vajavate teemade adresseerimiseks. Toetatavate projektide valikul on põhirõhk relevantsusel ja päevakajalisusel: toetatavad projektid on ajendatud konkreetse sekkumise (regulatsiooni, meetme, vms) ettevalmistuseks.
- **Tegevus 3: Teadusnõunike ametikohtade toetamine ministeeriumites** | Tegevuse raames toetatakse muuhulgas ministeeriumites ja Riigikantseleis kõrgetasemelisi teadusnõunike ametikohti, teadusnõunike siseriiklikel ja rahvusvahelistel koolitustel osalemist, rahvusvahelistel õppeviisidel osalemist.
- **Tegevus 4: TAI poliitika seire** | Tegevuse raames teostatakse teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni (edaspidi TAI) poliitika seiret läbi ETAG ja RITA programmi partnerite analüüside ja uuringute, osaletakse temaatilistes (sh rahvusvahelistes) töögruppides, võrgustikes ja analüüsiprojektides; toetatakse välisekspertide kaasamist mh analüüside tegemisse ja ekspertarvamuste võtmiseks ning teavitussürituste ja seminaride korraldamist.

RITA tegevustega 1, 3 ja 4 alustati 2015 aastal teises pooles, tegevusega 2 alustati 2016 aasta alguses.

RITA programmi rakendusasutus on **Haridus- ja Teadusministeerium** (edaspidi HTM) ja rakendusüksus Riigi Tugiteenuste Keskus. **Tegevuste elluviija on ETAg.** Tegevus 1 raames läbiviidavate rakendusuuringute valikuks teevad ettepanekud ETAg-ile **ministeeriumid**. Tegevuste 2 ja 3 läbiviimiseks kaasab ETAG ministeeriumeid ja Riigikantseleid. Tegevus 4 partnerina on kaasatud HTM ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium.

RITA PROGRAMMI TEGEVUSED 1, 2 JA 4

1. Palun kirjeldage milline on Teie roll ja peamised tööülesanded TAN-is seoses RITA programmiga üldiselt ja eraldi seoses:

- RITA tegevus 1: Strateegilise TA tegevuse toetamine
 - Kui palju puutub kokku –
 - RITA tegevus 2: Teadmistepõhise poliitikakujundamise toetamine
 - RITA tegevus 4: TAI poliitika seire

Järgnevad küsimused esitatakse vastavalt intervjuueeritava kokkupuutele ja kogemustele RITA programmi tegevusega.

RITA tegevus 1: Strateegilise TA tegevuse toetamine

2. Kirjeldage lühidalt kogu RITA tegevus 1 raames rahastatud projektide vajaduste väljaselgitamise ja teemade välja valimise protsessi

- Millised on RITA tegevus 1 raames projektide algatamise ja läbiviimise protsessi tugevad küljed?
 - Mis konkreetselt on aidanud kaasa nende saavutamisele?
- Millised on RITA tegevus 1 raames projektide algatamise ja läbiviimise protsessi nõrgad küljed?
 - Milliseid kitsaskohad Teie hinnangul esinevad ja kuidas neid lahendada?

3. Kuivõrd soodustab RITA tegevus 1 projektide ettepanekute kogumise ja projektide läbiviimise protsessis asutustevahelist koostööd ja toetab ühiste huvide välja selgitamise võimalusi?

- Kas protsess võimaldab kaasata ja arvesse võtta kõikide oluliste osapoolte ettepanekuid ja vajadusi?
- Millised osapooli oleks vajalik lisaks kaasata?

4. Kuivõrd aktiivselt osalevad ministeeriumid RITA tegevus 1 projektide kohta ettepanekute tegemises?

- Kas esitatud ettepanekud on üldjuhul piisavalt põhjendatud ja kooskõlas riigi strateegiliste TA tegevuste suundadega?

5. Milliseks hindate ministeeriumite kompetentsi ja võimekust projektide vajaduste väljaselgitamisel ja läbiviimises osalemisel?

- Millised on erinevused ministeeriumite lõikes?
- Kuidas saaks võimekust suurendada?

6. Kuidas hindate koostööd RITA tegevus 1 korraldamisel ETAg-i ja HTM-iga?

- Kas koostöö sujuv?
- Millises osas oleks vajalik koostööd ETAg-i ja HTM-iga tõhustada?

7. Kuidas RITA tegevus 1 toetuse andmise tingimused toetavad vajadustele vastavate projektide läbiviimist (projekti teemade valiku tingimused, rahatuse piirmäär, nõuded konsortsiumitele, uuringuettepanekute hindamiskriteeriumid vms)?
 - Milliseid toetuse andmise tingimusi tuleks muuta, et veelgi paremini toetada ministeeriumite teadmistepõhist poliitikakujundamist ja asutustevahelist koostööd?
8. Kui edukaks hindate koostööd projekti läbiviimisel ETAg-i, konsortsiumi ja ministeeriumi kontaktisiku(te) vahel?
 - Millised probleemid on esinenud projektide praktilisel korraldamisel või osapoolte koostöös?
 - Kuidas need on lahendatud?
9. Kuivõrd vastavad RITA tegevus 1 projektide kvaliteet ja tulemused riigi ootustele?
 - Millised tegurid on põhjustanud puudujääke?
 - Kuidas neid edaspidi on võimalik vältida?
10. Kuidas teile teadaolevalt on poliitikakujundamisel kasutatud RITA tegevus 1 raames teostatud projektide tulemusi? Palun tooge näiteid.
 - Mis osas on jäänud tulemused täiel määral või osaliselt poliitikakujundamises kasutamata? Mis on selle põhjused?
11. Kuivõrd teadlikud ollakse RITA 1 tegevustest ja nende tulemustest? Kuidas saaks teadlikkust suurendada?

RITA tegevus 2: Teadmistepõhise poliitikakujundamise toetamine

12. Kuivõrd aktiivselt osalevad ministeeriumid RITA tegevus 2 uuringute kohta ettepanekute tegemises?
 - Kas esitatud ettepanekud on üldjuhul piisavalt põhjendatud ja kooskõlas ministeeriumite arengukava või tööplaaniga?
 - Kuidas ministeeriumeid motiveerida veelgi aktiivsemalt rakendusuringuteks ning koostööks teadusasutustega?
13. Milliseks hindate ministeeriumite üldist kompetentsi ja võimekust rakendusuringute vajaduste väljaselgitamisel ja läbiviimises osalemisel (sh tellija rolli täitmisel)?
 - Millised on erinevused ministeeriumite lõikes?
 - Kuidas saaks seda võimekust veelgi suurendada?
14. Kuidas RITA tegevus 2 toetuse andmise tingimused toetavad ministeeriumite vajadustele vastavate uuringute tellimist ja läbiviimist (projekti teemade valiku tingimused, rahatuse piirmäär vms)?
 - Milliseid toetuse andmise tingimusi tuleks muuta, et veelgi paremini toetada ministeeriumite teadmistepõhist poliitikakujundamist ja asutustevahelist koostööd?
15. Kuivõrd vastavad teile teadaolevalt RITA tegevus 2 uuringute kvaliteet ja tulemused ministeeriumite ootustele?
 - Millised tegurid on põhjustanud puudujääke?
 - Kuidas neid edaspidi on võimalik vältida?
16. Kuidas teile teadaolevalt on ministeeriumid kasutatud poliitikakujundamisel RITA tegevus 2 raames teostatud uuringute tulemusi? Palun tooge näiteid.
 - Mis osas on jäänud tulemused täiel määral või osaliselt kasutamata? Mis on selle põhjused?

RITA tegevus 4: TAI poliitika seire

- 17.** Kirjeldage lühidalt kogu RITA tegevus 4 raames rahastatud projektide vajaduste väljaselgitamise ja teemade välja valimise protsessi?
- Millised on RITA tegevus 4 raames uuringute algatamise ja läbiviimise protsessi tugevad küljed?
 - Mis konkreetselt on aidanud kaasa nende saavutamisele?
 - Millised on RITA tegevus 4 raames uuringute algatamise ja läbiviimise protsessi nõrgad küljed?
 - Milliseid kitsaskohad Teie hinnangul esinevad ja kuidas neid lahendada?
- 18.** Kuivõrd soodustab RITA tegevus 4 uuringute ettepanekute kogumise ja projektide läbiviimise protsess asutustevahelist koostööd ja toetab ühiste huvide välja selgitamise võimalusi?
- Kas protsess võimaldab kaasata ja arvesse võtta kõikide oluliste osapoolte ettepanekuid ja vajadusi?
 - Millised osapooli oleks vajalik lisaks kaasata?
- 19.** Kuidas hindate RITA tegevus 4 korraldamisel koostööd ETag-i, MKM-i ja HTM-iga? Millises osas oleks vajalik koostööd tõhustada?
- 20.** Millised probleemid ja takistused on esinenud tegevuste läbiviimisel?
- Millised takistused ja probleemid on esinenud uuringute tellimisel partneritelt või teenusena?
 - Kuidas neid edaspidi vältida?
- 21.** Kuivõrd vastavad RITA tegevus 4 projektide kvaliteet ja tulemused riigi ootustele?
- Millised tegurid on põhjustanud puudujääke?
 - Kuidas neid edaspidi on võimalik vältida?

RITA PROGRAMMI TEGEVUS 3 – TEADUSNÕUNIKE TEGEVUS

- 22.** Palun kirjeldage millised on teie kokkupuuted ja teadlikkus teadusnõunike tegevusest?
- Milliste tegevuste ja teemade raames puutute nendega kokku?
- Juhul, kui intervjueeritav on teadusnõunike tegevusega sisulisemalt kursis, siis:**
- 23.** Mil määral vastavad teadusnõunike roll ja peamised tööülesanded sellele ametikohale seatud ootustele?
- Mis on Teie hinnangul teadusnõunikule seatud ootuste täitmist takistanud ja mis on sellele kaasa aidanud?
- 24.** Kuivõrd on teie hinnangul teadusnõunike tegevus kaasa aidanud ministeeriumite sisese, ministeeriumite välise (sh koostöö TA asutustega ja ministeeriumitevaheline koostöö) ja rahvusvaheliste TA tegevuste koordineerimisele?
- Kirjeldage millised muutused on toimunud tänu teadusnõunike tegevusele.
- 25.** Kuivõrd on muutunud tänu teadusnõunike tööle ministeeriumite kompetents ja võimekus strateegilise TA tegevuse korraldamisel (sh näiteks rakendusuuringute planeerimisel ja tellimisel)?
- 26.** Millised ministeeriumite vahelised koostöövormid TA lisarahastamiseks ja paremaks korraldamiseks on loodud teadusnõunike töö tulemusel?
- Kuivõrd on loodud koostöövormid avaldanud mõju strateegilise TA tegevuse kujundamisele?

- Kas see mõju on olnud ootuspärane?
- 27.** Kuidas teie kirjeldatud tulemused erinevad ministeeriumite lõikes?
 - Kuidas ministeeriumite valitsemisalast tulenevad erisused mõjutavad teie arvates teadusnõunike tegevust?
- 28.** Millistest teguritest sõltub teie hinnangul kõige enam teadusnõuniku töö tulemuslikkus ja eesmärkide saavutamine?
- 29.** Milliseid muudatusi tuleks teie hinnangul teha teadusnõunike töö korraldamisel või rahastamisel, et teadusnõunikud toetaks senisest veelgi paremini valitsemisala TA koordineerimist?

RITA PROGRAMMI TULEMUSLIKKUS

- 30.** Millised on tänased suurimad väljakutsed strateegilise teadus- ja arendustegevuse (edaspidi TA tegevuse) korraldamisel?
- 31.** Millised on olnud strateegilise TA tegevuse korraldamisel olulisemad muutused viimase 3-4 aasta jooksul?
 - Millised probleemid on suudetud lahendada?
 - Kas on tekkinud uusi kitsaskohti?
- 32.** Milliseks hindate valitsusasutuste, teadlaskonna ja ettevõtluse omavahelist koostööd TA alastes tegevustes?
 - Kuidas saaks osapoolte omavahelist koostööd soodustada?
- 33.** Kuivõrd motiveeritud on teie hinnangul ministeeriumite võtmeisikud strateegilise TA tegevuse korraldamisel (nt kui oluliseks peetakse rakendusuuringute tellimist ja teadmispõhist poliitikakujundamist) ning koostöös teiste ministeeriumite, Riigikantselei, ETAg-i, HTM-i, teadusasutuse jt osapooltega?
 - Kuidas saaks motivatsiooni veelgi tõsta?
 - Millised on erinevused ministeeriumite lõikes?
- 34.** Kuivõrd on teie hinnangul muutunud RITA tegevuste tulemusel viimase 3-4 aasta jooksul otsustusprotsessid ministeeriumites varasemast rohkem teadus- ja tõenduspõhisemaks? Palun tooge näiteid.
- 35.** Mil määral on teie hinnangul suurenenud RITA tegevuste tulemusel viimase 3-4 aasta jooksul ministeeriumite roll TAI prioriteetide määramisel?
 - Selgitage milles see on avaldunud, mis mõju see on poliitikakujundamises kaasa toonud.
- 36.** Palun tooge välja kokkuvõtvalt milles on Teie hinnangul kõige enam avaldunud RITA programmi mõju?
- 37.** Millised muudatused on Teie hinnangul vajalikud RITA programmi järgmises rahastusperioodis, et veelgi paremini toetada ministeeriumite teadmispõhist poliitikakujundamist ja asutustevahelist koostööd?

KOKKUVÕTE

- 38.** Kas soovite midagi lisada?

Täname osalemast!

PROGRAMMI „VALDKONDLIKU TEADUS-JA ARENDUSTEGEVUSE TUGEVDAMINE (RITA)“ MÕJU- JA TULEMUSLIKKUSE ANALÜÜS

Poolstruktureeritud intervjuu kava

Teadusnõunikud ja endised teadusnõunikud

Intervjueeritav:

Koht:

Aeg:

Intervjuu läbiviija:

TAUST

RITA PROGRAMM | RITA on Euroopa Regionaalarengu Fondist toetatav programm, mille eesmärk on suurendada riigi rolli teaduse strateegilisel suunamisel ning teadus- ja arendusasutuste võimekust ühiskondlikult oluliste uuringute läbiviimisel. Rohkem infot leiab siit: <https://www.ETAg.ee/rahastamine/programmid/rita/>

RITA programmi mõju- ja tulemuslikkuse analüüsi eesmärgid on 1) RITA programmi eesmärkide täitmise hindamine, sh uuringute tellimise otstarbekuse ning läbiviimise protsessi tõhususe analüüsimine; 2) anda hinnang RITA uuringute mõjule teaduspõhise poliitika kujundamisel ning RITA tulemuste rakendamise ulatusele ja 3) teadusnõunike toetamise ja nende tegevuse mõju hindamine.

Analüüsitakse järgmiseid RITA tegevusi:

- **Tegevus 1: Strateegilise teadus- ja arendustegevuse toetamine** | Toetatakse Eesti riigi vajadustest lähtuvate sotsiaalmajanduslike eesmärkidega interdistsiplinaarsete rakendusuuringute läbiviimist.
- **Tegevus 2: Teadmisepõhise poliitikakujundamise toetamine** | Kasutatakse kiiret sekkumist vajavate teemade adresseerimiseks. Toetatavate projektide valikul on põhirõhk relevantsusel ja päevakajalisusel: toetatavad projektid on ajendatud konkreetse sekkumise (regulatsiooni, meetme, vms) ettevalmistuseks.
- **Tegevus 3: Teadusnõunike ametikohtade toetamine ministeeriumites** | Tegevuse raames toetatakse muuhulgas ministeeriumites ja Riigikantseleis kõrgetasemelisi teadusnõunike ametikohti, teadusnõunike siseriiklikel ja rahvusvahelistel koolitustel osalemist, rahvusvahelistel õppevisiitidel osalemist.
- **Tegevus 4: TAI poliitika seire** | Tegevuse raames teostatakse teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni (edaspidi TAI) poliitika seiret läbi ETAG ja RITA programmi partnerite analüüside ja uuringute, osaletakse temaatilistes (sh rahvusvahelistes) töögruppides, võrgustikes ja analüüsiprojektides; toetatakse välisekspertide kaasamist mh analüüside tegemisse ja ekspertarvamuste võtmiseks ning teavitusürituste ja seminaride korraldamist.

RITA tegevustega 1, 3 ja 4 alustati 2015 aastal teises pooles, tegevusega 2 alustati 2016 aasta alguses.

RITA programmi rakendusasutus on **Haridus- ja Teadusministeerium** (edaspidi HTM) ja rakendusüksus Riigi Tegeviiruste Keskus. **Tegevuste elluviija on ETAG**. Tegevus 1 raames läbiviidavate rakendusuringute valikuks teevad ettepanekud ETAG-ile **ministeeriumid**. Tegevuste 2 ja 3 läbiviimiseks kaasab ETAG ministeeriumeid ja Riigikantseleid. Tegevus 4 partnerina on kaasatud HTM ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium.

RITA TEGEVUS 3 | RITA tegevus 3 raames toetatakse ministeeriumites ja Riigikantseleis kõrgetasemelisi teadusnõunike ametikohti, teadusnõunike siseriiklikel ja rahvusvahelistel koolitustel osalemist, rahvusvahelistel õppevisiitidel osalemist. Teadusnõunike ametikoha toetamise eesmärk on tõsta ministeeriumite võimekust TA küsimustes. Teadusnõunike tööülesannete hulka kuuluvad ministeeriumi nõustamine TA küsimustes; rahvusvahelise ja siseriikliku TA alase koostöö planeerimine ja korraldamine; valitsemisala TA uuringute kavade välja töötamine ja nende elluviimine koostöös erinevate osapooltega; Eesti esindamine rahvusvahelistes TA koostöö algatustes.

Taotledes teadusnõuniku ametikoha toetust, võtab ministeerium kohustuse katta 50% omafinantseeringuna peale 2 aasta möödumist ning sealt alates rahastada ametikohta oma vahenditest, ilma RITA toetuseta vähemalt kahe aasta jooksul. Ministeeriumi kohta toetatakse üht, erandina kuni kaht teadusnõuniku ametikohta.

Teadusnõunike tööülesannete hulka kuulub:

- nõustada ministeeriumi TA küsimustes;
- planeerida ning korraldada rahvusvahelist ja siseriiklikku TA alast koostööd;
- töötada välja oma valitsemisala TA uuringute kavasid ja viia neid koostöös erinevate osapooltega ellu;
- esindada Eestit rahvusvahelistes TA koostöö algatustes.

Tegevuse 3 tulemusena:

- on kasvanud ministeeriumi võimekus oma valitsemisala TA koordineerimisel, ministeeriumil on ülevaade ministeeriumi valitsemisala TA kompetentsidest ning riigi TA vajadustest;
- on loodud ministeeriumite vahelised koostöövormid TA lisarahastamiseks ja paremaks korraldamiseks valitsemisalades;
- on saavutatud suurem teadlikkus rahvusvahelise koostöö (sh Euroopa Teadusruumi ja Horisont 2020 algatuste) osas.

INTERVJU KÜSIMUSED

1. Kirjeldage lühidalt millised on teadusnõunikuna Teie peamised tööülesanded ning nendele kuluv aeg? Millistes teemades ja otsustusprotsessides Te tavaliselt osalete?
2. Millised on Teie võimalused kaasa rääkida olulistest strateegilistes TA küsimustes? Mil määral Teid kaasatakse ministeeriumi TA alastes otsustusprotsessidesse? Palun tooge näiteid.
3. Kuivõrd ja mis teemadel sõltub Teie töö ministeeriumi valitsemisalast, juhtimisstruktuurist või muudest eripäradest? Millistest teguritest sõltub teie hinnangul kõige enam teadusnõuniku töö tulemuslikkus ja eesmärkide saavutamine?
4. Kuivõrd vastavad Teie praegune roll ja ülesanded RITA programmiga teadusnõunikele seatud ootustele ja ülesannetele? Mis on Teie hinnangul teadusnõunikule seatud ootuste täitmist takistanud ja mis on sellele kaasa aidanud?

5. Kirjeldage palun kuidas toimub Teie ministeeriumis TA uuringute vajaduste väljaselgitamine ning uuringute elluviimine? Mis on teadusnõuniku roll selles protsessis? Kuidas on protsess muutunud peale teadusnõuniku ametikoha loomist?
6. Kuivõrd on Teie arvates muutunud tänu teadusnõuniku tööle ministeeriumi kompetents ja võimekus strateegilise TA tegevuse korraldamisel? Kuidas need muutused on avaldunud? Mis faktorid täpsemalt on positiivseid muutuseid põhjustanud või hoopis takistanud?
7. Kuivõrd on muutunud viimase 3-4 aasta jooksul TA alane koostöö Teie ministeeriumi siseselt (nt osakondade vahel) ja valitsemisalade vahel? Palun tooge näiteid. Mis on neid muutuseid põhjustanud? Millised on võimalused TA alast koostööd veelgi tugevdada?
8. Mil määral olete teinud koostööd teadusasutustega? Kas ja kuidas oleks vajalik ministeeriumite ja teadusasutuste vahelist koostööd süvendada?
9. Millised on Teie kogemused osalemises rahvusvahelises TA koostöös?
10. Mil määral on Teie arvetes teadusnõunike tegevuse tulemusel tõusnud ministeeriumis teadlikkus rahvusvahelise TA koostöö võimalustest (nt Euroopa Teadusruumi ja H2020)? Milles see väljendub?
11. Kuivõrd tõhus ja efektiivne on praegune teadusnõunike võrgustik? Mis on teadusnõunike vahelise hea koostöö edutegurid ja mis takistab võrgustiku toimimist?
12. Milliseid muudatusi tuleks teha teadusnõunike töö korraldamisel või rahastamisel, et teadusnõunikud toetaks senisest veelgi paremini valitsemisala TA koordineerimist?
13. Millisena näete teadusnõuniku rolli Teie ministeeriumis peale RITA programmi lõppu, kui tema ametikoht on täies ulatuses ministeeriumi rahastatud?
14. Milliseks Te hindate RITA programmi edukust ja mõju tervikuna? Palun hinnake kokkuvõtvalt milles on Teie hinnangul kõige enam avaldunud RITA programmi mõju?
15. Millised muudatused on Teie hinnangul vajalikud RITA programmi järgmises rahastusperioodis, et veelgi paremini toetada ministeeriumite teadmispõhist poliitikakujundamist ja asutustevahelist koostööd?
16. Projekti käigus planeerime intervjuuerida ministeeriumite töötajaid, kes on olnud otseselt seotud RITA tegevuste 1, 2 ja 4 uuringute läbiviimisega. Palun jagage informatsiooni, kes Teie ministeeriumist on nende uuringutega seotud olnud, et saaksime neile intervjuu kutsed saata.
Küsimusele lisatakse RITA tegevuste 1, 2 ja 4 uuringute nimekiri, millega vastav ministeerium on seotud olnud.
17. Kas soovite midagi lisada?

Täname osalemast!

PROGRAMMI „VALDKONDLIKU TEADUS- JA ARENDUSTEGEVUSE TUGEVDAMINE (RITA)“ MÕJU- JA TULEMUSLIKKUSE ANALÜÜS

Poolstruktureeritud intervjuu kava

Teadusnõunike otsesed juhid

Intervjueeritav:

Koht:

Aeg:

Intervjuu läbiviija:

TAUST

RITA PROGRAMM | RITA on Euroopa Regionaalarengu Fondist toetatav programm, mille eesmärk on suurendada riigi rolli teaduse strateegilisel suunamisel ning teadus- ja arendusasutuste võimekust ühiskondlikult oluliste uuringute läbiviimisel. Rohkem infot leiab siit: <https://www.ETAg.ee/rahastamine/programmid/rita/>

RITA programmi mõju- ja tulemuslikkuse analüüsi eesmärgid on 1) RITA programmi eesmärkide täitmise hindamine, sh uuringute tellimise otstarbekuse ning läbiviimise protsessi tõhususe analüüsimine; 2) anda hinnang RITA uuringute mõjule teaduspõhise poliitika kujundamisel ning RITA tulemuste rakendamise ulatusele ja 3) teadusnõunike toetamise ja nende tegevuse mõju hindamine.

Analüüsitakse järgmiseid RITA tegevusi:

- **Tegevus 1: Strateegilise teadus- ja arendustegevuse toetamine** | Toetatakse Eesti riigi vajadustest lähtuvate sotsiaalmajanduslike eesmärkidega interdistsiplinaarsete rakendusuuringute läbiviimist.
- **Tegevus 2: Teadmisepõhise poliitikakujundamise toetamine** | Kasutatakse kiiret sekkumist vajavate teemade adresseerimiseks. Toetatavate projektide valikul on põhirõhk relevantsusel ja päevakajalisusel: toetatavad projektid on ajendatud konkreetse sekkumise (regulatsiooni, meetme, vms) ettevalmistuseks.
- **Tegevus 3: Teadusnõunike ametikohtade toetamine ministeeriumites** | Tegevuse raames toetatakse muuhulgas ministeeriumites ja Riigikantseleis kõrgetasemelisi teadusnõunike ametikohti, teadusnõunike siseriiklikel ja rahvusvahelistel koolitustel osalemist, rahvusvahelistel õppevisiitidel osalemist.
- **Tegevus 4: TAI poliitika seire** | Tegevuse raames teostatakse teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni (edaspidi TAI) poliitika seiret läbi ETAG ja RITA programmi partnerite analüüside ja uuringute, osaletakse temaatilistes (sh rahvusvahelistes) töögruppides, võrgustikes ja analüüsiprojektides; toetatakse väliseksperptide kaasamist mh analüüside tegemisse ja ekspertarvamuste võtmiseks ning teavitussürituste ja seminaride korraldamist.

RITA tegevustega 1, 3 ja 4 alustati 2015 aastal teises pooles, tegevusega 2 alustati 2016 aasta alguses.

RITA programmi rakendusasutus on **Haridus- ja Teadusministeerium** (edaspidi HTM) ja rakendusüksus Riigi Tugiteenuste Keskus. **Tegevuste elluviija on ETAG**. Tegevus 1 raames läbiviidavate rakendusuuringute valikuks teevad ettepanekud ETAG-ile **ministeeriumid**. Tegevuste 2 ja 3 läbiviimiseks kaasab ETAG ministeeriumeid ja Riigikantseleid. Tegevus 4 partnerina on kaasatud HTM ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium.

RITA TEGEVUS 3 | RITA tegevus 3 raames toetatakse ministeeriumites ja Riigikantseleis kõrgetasemelisi teadusnõunike ametikohti, teadusnõunike siseriiklikel ja rahvusvahelistel koolitustel osalemist, rahvusvahelistel õppevisiitidel osalemist. Teadusnõunike ametikoha toetamise eesmärk on tõsta ministeeriumite võimekust TA küsimustes. Teadusnõunike tööülesannete hulka kuuluvad ministeeriumi nõustamine TA küsimustes; rahvusvahelise ja siseriikliku TA alase koostöö planeerimine ja korraldamine; valitsemisala TA uuringute kavade välja töötamine ja nende elluviimine koostöös erinevate osapooltega; Eesti esindamine rahvusvahelistes TA koostöö algatustes.

Taotledes teadusnõuniku ametikoha toetust, võtab ministeerium kohustuse katta 50% omafinantseeringuna peale 2 aasta möödumist ning sealt alates rahastada ametikohta oma vahenditest, ilma RITA toetuseta vähemalt kahe aasta jooksul. Ministeeriumi kohta toetatakse üht, erandina kuni kaht teadusnõuniku ametikohta.

Teadusnõunike tööülesannete hulka kuulub:

- nõustada ministeeriumi TA küsimustes;
- planeerida ning korraldada rahvusvahelist ja siseriiklikku TA alast koostööd;
- töötada välja oma valitsemisala TA uuringute kavasid ja viia neid koostöös erinevate osapooltega ellu;
- esindada Eestit rahvusvahelistes TA koostöö algatustes.

Tegevuse 3 tulemusena:

- on kasvanud ministeeriumi võimekus oma valitsemisala TA koordineerimisel, ministeeriumil on ülevaade ministeeriumi valitsemisala TA kompetentsidest ning riigi TA vajadustest;
- on loodud ministeeriumite vahelised koostöövormid TA lisarahastamiseks ja paremaks korraldamiseks valitsemisalades;
- on saavutatud suurem teadlikkus rahvusvahelise koostöö (sh Euroopa Teadusruumi ja Horisont 2020 algatuste) osas.

INTERVJU KÜSIMUSED

1. Kirjeldage lühidalt millised on Teie ministeeriumis teadusnõuniku peamised tööülesanded?
2. Millistes teemades ja otsustusprotsessides teadusnõunik tavaliselt osaleb? Millised on teadusnõuniku võimalused kaasa rääkida olulistest strateegilistes TA küsimustes? Palun tooge näiteid. Kas need võimalused on Teie arvates piisavad?
3. Kuivõrd ja mis teemadel sõltub teadusnõuniku töö ministeeriumi valitsemisalast, juhtimisstruktuurist või muudest eripäradest? Millistest teguritest sõltub kõige enam teadusnõuniku töö tulemuslikkus ja eesmärkide saavutamine?
4. Kuivõrd vastavad ministeeriumi ootused teadusnõunikule RITA programmis teadusnõunikele seatud ootuste ja ülesannetega? Juhul kui esineb olulisi erinevusi, siis millest need on tingitud?
5. Mis on Teie hinnangul teadusnõunikule seatud ootuste täitmist takistanud ja mis on sellele kaasa aidanud?

6. Milliseks hindate enda ministeeriumi võtmeisikute teadlikkust teadusnõuniku ametikohast ja rollist? Kas olulistes TA küsimuses pöörduakse üldiselt aktiivselt teadusnõuniku poole toe saamiseks?
7. Kirjeldage palun kuidas toimub Teie ministeeriumis TA uuringute vajaduste väljaselgitamine ning uuringute elluviimine? Mis on teadusnõuniku roll selles protsessis? Kuidas on protsess muutunud peale teadusnõuniku ametikoha loomist?
8. Kuivõrd on Teie arvates muutunud tänu teadusnõuniku tööle ministeeriumi kompetents ja võimekus strateegilise TA tegevuse korraldamisel? Kuidas need muutused on avaldunud? Mis faktorid täpsemalt on positiivseid muutuseid põhjustanud või hoopis takistanud?
9. Kuivõrd on muutunud viimase 3-4 aasta jooksul TA alane koostöö Teie ministeeriumi siseselt (nt osakondade vahel) ja valitsemisalade vahel? Palun tooge näiteid. Milline on olnud teadusnõuniku roll? Millised on võimalused TA alast koostööd veelgi tugevdada?
10. Mil määral teete koostööd teadusasutustega? Kas ja kuidas oleks vajalik ministeeriumite ja teadusasutuste vahelist koostööd süvendada? Kuidas teadusnõunik saaks selles toetada?
11. Millistes rahvusvahelises TA koostöö algatustes on Teie ministeeriumi teadusnõunik osalenud? Mil määral on Teie arvates teadusnõunike tegevuse tulemusel tõusnud ministeeriumis teadlikkus rahvusvahelise TA koostöö võimalustest (nt Euroopa Teadusruumi ja H2020)? Milles see väljendub?
12. Milliseid muudatusi tuleks teha teadusnõunike töö korraldamisel või rahastamisel, et teadusnõunikud toetaks senisest veelgi paremini valitsemisala TA koordineerimist?
13. Millisena näete teadusnõuniku rolli Teie ministeeriumis peale RITA programmi lõppu, kui tema ametikoht on täies ulatuses ministeeriumi rahastatud?
14. Millised on Teie kokkupuuted RITA programmi ja selle raames läbiviidud uuringutega? Millisel eesmärgil olete RITA programmi raames rahastatud uuringute tulemusi kasutatud?
Küsimusele lisatakse vastava ministeeriumi tellitud uuringute nimekiri.
15. Juhul kui olete lähemalt kursis RITA programmi ja selle raames läbi viidud uuringutega:
 - milliseks Te hindate RITA programmi edukust ja mõju tervikuna? Milles on Teie hinnangul mõju kõige enam avaldunud?
 - milliste meetmetega oleks võimalik senisest veelgi paremini toetada ministeeriumite teadmispõhise poliitika kujundamist ja asutustevahelist koostööd?
16. Kas soovite midagi lisada?

Täname osalemast!

PROGRAMMI „VALDKONDLIKU TEADUS- JA ARENDUSTEGEVUSE TUGEVDAMINE (RITA)“ MÕJU- JA TULEMUSLIKKUSE ANALÜÜS

Fookusgrupi intervjuu kava

Uuringute tellijad ministeeriumites

Fookusgrupi intervjuu osalejad:

Koht:

Aeg:

Intervjuu läbiviija:

TAUST

RITA PROGRAMM | RITA on Euroopa Regionaalarengu Fondist toetatav programm, mille eesmärk on suurendada riigi rolli teaduse strateegilisel suunamisel ning teadus- ja arendusasutuste võimekust ühiskondlikult oluliste uuringute läbiviimisel. Rohkem infot leiab siit: <https://www.ETAg.ee/rahastamine/programmid/rita/>

RITA programmi mõju- ja tulemuslikkuse analüüsi eesmärgid on 1) RITA programmi eesmärkide täitmise hindamine, sh uuringute tellimise otstarbekuse ning läbiviimise protsessi tõhususe analüüsimine; 2) anda hinnang RITA uuringute mõjule teaduspõhise poliitika kujundamisel ning RITA tulemuste rakendamise ulatusele ja 3) teadusnõunike toetamise ja nende tegevuse mõju hindamine.

Analüüsitakse järgmiseid RITA tegevusi:

- **Tegevus 1: Strateegilise teadus- ja arendustegevuse toetamine** | Toetatakse Eesti riigi vajadustest lähtuvate sotsiaalmajanduslike eesmärkidega interdistsiplinaarsete rakendusuuringute läbiviimist.
- **Tegevus 2: Teadmispõhise poliitikakujundamise toetamine** | Kasutatakse kiiret sekkumist vajavate teemade adresseerimiseks. Toetatavate projektide valikul on põhirõhk relevantsusel ja päevakajalisusel: toetatavad projektid on ajendatud konkreetse sekkumise (regulatsiooni, meetme, vms) ettevalmistuseks.
- **Tegevus 3: Teadusnõunike ametikohtade toetamine ministeeriumites** | Tegevuse raames toetatakse muuhulgas ministeeriumites ja Riigikantseleis kõrgetasemelisi teadusnõunike ametikohti, teadusnõunike siseriiklikel ja rahvusvahelistel koolitustel osalemist, rahvusvahelistel õppevisiitidel osalemist.
- **Tegevus 4: TAI poliitika seire** | Tegevuse raames teostatakse teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni (edaspidi TAI) poliitika seiret läbi ETAG ja RITA programmi partnerite analüüside ja uuringute, osaletakse temaatilistes (sh rahvusvahelistes) töögruppides, võrgustikes ja analüüsiprojektides; toetatakse välisekspertide kaasamist mh analüüside tegemisse ja ekspertarvamuste võtmiseks ning teavitussürituste ja seminaride korraldamist.

RITA tegevustega 1, 3 ja 4 alustati 2015 aastal teises pooles, tegevusega 2 alustati 2016 aasta alguses.

RITA programmi rakendusasutus on **Haridus- ja Teadusministeerium** (edaspidi HTM) ja rakendusüksus Riigi Tugiteenuste Keskus. **Tegevuste elluviija on ETAG**. Tegevus 1 raames läbiviidavate rakendusuuringu valikuks teevad ettepanekud ETAG-ile **ministeeriumid**. Tegevuste 2 ja 3 läbiviimiseks kaasab ETAG ministeeriumeid ja Riigikantseleid. Tegevus 4 partnerina on kaasatud HTM ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium.

SISSEJUHATUS

1. Milliste RITA uuringutega olete isiklikult seotud olnud ja milline on olnud uuringu läbiviimisel Teie roll (projektijuht, juhtkomisjoni liige jne)?

UURINGUTE TEEMADE VALIK JA ALGATAMINE

2. Millises olukorras te oma töös kaalute uuringu tellimist? Millest lähtuvalt uuringu vajadus on ajendatud? (*Varasemate intervjuude põhjal: meetmete väljatöötamine, initsiatiiv teisest ministeeriumist, seos arengukava või tööplaaniga, teadusnõuniku või teadusasutuse soovitus vms*)
3. Millised on teie ministeeriumis uuringu teemade valiku protsessi tugevused ja millised nõrgad kohad? Kuidas on protsess muutunud viimase 2-3 aasta jooksul? Kuidas seniseid kitsaskohti lahendada?
4. Kes on peamine vastutaja uuringu lähteülesande koostamisel? Kuivõrd suurt tuge ja mille osas olete vajanud teadusnõunikult või teistelt kolleegidelt? Millist abi olete ise osutanud?
5. Kuidas on RITA programm muutnud uuringute teemad valiku aluseid ja lähteülesannete kvaliteeti?
6. Milliseks te hindate enda teadlikkust ja oskusi uuringute vajaduste ja võimaluste väljaselgitamisel ning lähteülesande koostamisel? Millist tuge vajaksite edaspidi? (*Varasemate intervjuude põhjal: kas ja mis tuge on vaja hanke korraldamisel?*)
7. Milliste teemade ja probleemide lahendamiseks RITA programm sobib ja millisteks mitte (nt pikajärgelised jätku-uuringud)?

PROJEKTIDE LÄBIVIIMINE

8. Kirjeldage palun kuidas on toimunud RITA programmist rahastatud uuringute läbiviimine? Millistes tegevustes te konkreetselt osalete, mis on erinevate osapoolte vastutus ja ülesanded?
9. Millised on olnud selle protsessi tugevad küljed? Tooge palun näiteid.
10. Millised on olnud selle protsessi nõrgad küljed? Milliseid kitsaskohti olete kogenud ja kuidas neid tulevikus lahendada? (*Varasemate intervjuude põhjal: RITA 1 puhul – kas ja kuidas on projekti pikk periood, „omaniku“ puudumine, suur konsortsium mõjutanud töö kulgu ja kvaliteeti?*)
11. Kuivõrd edukas ja efektiivne on projektide juhtimisstruktuur (eelkõige RITA 1 juhtkomisjoni töövorm)? Milliseid tõrkeid on esinenud juhtimisstruktuurist tulenevalt ja kuidas neid saaks vältida?

KOOSTÖÖ

12. Milline on Teie koostöö ministeeriumi teadusnõunikuga RITA programmist rahastatud uuringutele rahastuse taotlemisel, lähteülesande koostamisel ja töö läbiviimisel? Kui oluliseks hindate teadusnõuniku tuge selles protsessis? Millist tuge olekiste teadusnõunikult veel vajanud?
13. Kuivõrd soodustab RITA programm ministeeriumite vahelist koostööd ja toetab ühiste huvide välja selgitamise võimalusi? Millised tegurid konkreetset koostööd soodustavad ja millised piiravad? Palun tooge näiteid. Kuidas oleks võimalik koostööd veelgi tugevdada?

14. Kuivõrd piisavaks hindate koostööd teadusasutustega? Millises vormis koostööd teete uuringute väliselt? Millises vormis koostöö järele on senisest suurem vajadus?
15. Kuivõrd lihtne on leida teistest ministeeriumitest või asutustest partnereid uuringuidee välja arendamiseks ja uuringu läbiviimiseks? Mis seda soodustab ja mis takistab?

TULEMUSLIKKUS

16. Kuivõrd vastavad RITA programmist rahastatud uuringute kvaliteet ja tulemused teie ootustele? Millised tegurid on taganud ootuspäraseid ja kvaliteetsed tulemused? Millised tegurid on põhjustanud puudujääke? Kuidas on võimalik neid edaspidi vältida?
17. Mil määral ja kuidas on RITA programmi raames tellitud uuringute tulemused leidnud Teie ministeeriumis rakendust? Tooge palun näiteid.
18. Juhul kui tulemusi ei ole (täies ulatuses) kasutatud, siis mis on selle põhjused? Kuidas neid takistusi edaspidi vältida?
19. Kuidas on korraldatud uuringute tulemuste laiem kajastamine ja tutvustamine (sh teistele ministeeriumitele, allasutustele jms)?

LÕPETAMINE

20. Milliseks Te hindate RITA programmi edukust ja mõju tervikuna? Palun hinnake kokkuvõtvalt milles on Teie hinnangul kõige enam avaldunud RITA programmi mõju? Tooge konkreetseid näiteid, milles RITA programmi mõju on selgelt avaldunud.
21. Millised muudatused on Teie hinnangul vajalikud RITA programmi järgmises rahastusperioodis, et veelgi paremini toetada ministeeriumite teadmispõhist poliitikakujundamist ja asutustevahelist koostööd?
22. Kas soovite veel midagi lisada?

Täname osalemast!

PROGRAMMI „VALDKONDLIKU TEADUS-JA ARENDUSTEGEVUSE TUGEVDAMINE (RITA)“ MÕJU- JA TULEMUSLIKKUSE ANALÜÜS

Fookusgrupi intervjuu kava

Uuringute läbiviijad (ülikoolid ja uuringufirmad)

Fookusgrupi intervjuu osalejad:

Koht:

Aeg:

Intervjuu läbiviija:

TAUST

RITA PROGRAMM | RITA on Euroopa Regionaalarengu Fondist toetatav programm, mille eesmärk on suurendada riigi rolli teaduse strateegilisel suunamisel ning teadus- ja arendusasutuste võimekust ühiskondlikult oluliste uuringute läbiviimisel. Rohkem infot leiab siit: <https://www.ETAg.ee/rahastamine/programmid/rita/>

RITA programmi mõju- ja tulemuslikkuse analüüsi eesmärgid on 1) RITA programmi eesmärkide täitmise hindamine, sh uuringute tellimise otstarbekuse ning läbiviimise protsessi tõhususe analüüsimine; 2) anda hinnang RITA uuringute mõjule teaduspõhise poliitika kujundamisel ning RITA tulemuste rakendamise ulatusele ja 3) teadusnõunike toetamise ja nende tegevuse mõju hindamine.

Analüüsitakse järgmiseid RITA tegevusi:

- **Tegevus 1: Strateegilise teadus- ja arendustegevuse toetamine** | Toetatakse Eesti riigi vajadustest lähtuvate sotsiaalmajanduslike eesmärkidega interdistsiplinaarsete rakendusuuringute läbiviimist.
- **Tegevus 2: Teadmispõhise poliitikakujundamise toetamine** | Kasutatakse kiiret sekkumist vajavate teemade adresseerimiseks. Toetatavate projektide valikul on põhirõhk relevantsusel ja päevakajalisusel: toetatavad projektid on ajendatud konkreetse sekkumise (regulatsiooni, meetme, vms) ettevalmistuseks.
- **Tegevus 3: Teadusnõunike ametikohtade toetamine ministeeriumites** | Tegevuse raames toetatakse muuhulgas ministeeriumites ja Riigikantseleis kõrgetasemelisi teadusnõunike ametikohti, teadusnõunike siseriiklikel ja rahvusvahelistel koolitustel osalemist, rahvusvahelistel õppevisiitidel osalemist.
- **Tegevus 4: TAI poliitika seire** | Tegevuse raames teostatakse teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni (edaspidi TAI) poliitika seiret läbi ETAG ja RITA programmi partnerite analüüside ja uuringute, osaletakse temaatilistes (sh rahvusvahelistes) töögruppides, võrgustikes ja analüüsiprojektides; toetatakse välisekspertide kaasamist mh analüüside tegemisse ja ekspertarvamuste võtmiseks ning teavitusürituste ja seminaride korraldamist.

RITA tegevustega 1, 3 ja 4 alustati 2015 aastal teises pooles, tegevusega 2 alustati 2016 aasta alguses.

RITA programmi rakendusasetus on **Haridus- ja Teadusministeerium** (edaspidi HTM) ja rakendusüksus Riigi Tegeviiruste Keskus. **Tegevuste elluviija on ETAG**. Tegevus 1 raames läbiviidavate rakendusuuringu valikuks teevad ettepanekud ETAG-ile **ministeeriumid**. Tegevuste 2 ja 3 läbiviimiseks kaasab ETAG ministeeriumeid ja Riigikantseleid. Tegevus 4 partnerina on kaasatud HTM ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium.

SISSEJUHATUS

1. Milliste RITA uuringutega olete isiklikult seotud olnud ja milline on olnud uuringu läbiviimisel Teie roll?

UURINGUTE TEEMADE VALIK JA ALGATAMINE

2. Palun kirjeldage protsessi kuidas te osalesite RITA projekti hangetes või kuidas saite t o teostajaks?
3. Millised on antud protsessi tugevad küljed? Ja milliseid kitsaskohti olete siin kogunud? Kuidas erineb RITA projektidesse pakkumise esitamine või teostajaks kandideerimine?
4. Kuidas hindate RITA projektide hanketingimusi (sh vastavustingimused ja kvalifitseerumisn uded, meeskonnale ja pakkuja seatud nõudeid)?
5. Kuidas toimub partnerite leidmine? Kuivõrd lihtne või keeruline on antud uuringuprojektide tegemiseks partnerite leidmine?
6. Millised plussid ja miinused on Teie hinnangul RITA 1 puhul konsortsiumite koostamisega?
7. Milliste teemade ja probleemide lahendamiseks RITA programm sobib ja millisteks mitte (nt pikaajalised jätku-uuringud)?

PROJEKTIDE LÄBIVIIMINE

8. Kirjeldage palun kuidas on toimunud RITA programmist rahastatud uuringute läbiviimine? Kuidas jaotuvad erinevate osapoolte vastutus ja ülesanded, sh nii projekti täitja partnerite vahel kui täitja ja tellija vahel.
9. Millised on olnud selle protsessi tugevad küljed? Tooge palun näiteid.
10. Millised on olnud selle protsessi nõrgad küljed? Milliseid kitsaskohti olete kogunud ja kuidas neid tulevikus lahendada? (*Varasemate intervjuude põhjal: RITA 1 puhul – kas ja kuidas on projekti pikk periood, „omaniku“ puudumine, suur konsortsium mõjutanud t o kulgu ja kvaliteeti?*)
11. Kuivõrd edukas ja efektiivne on projektide juhtimisstruktuur (eelkõige RITA 1 juhtkomisjoni t ovorm)? Milliseid tõrkeid on esinenud juhtimisstruktuurist tulenevalt ja kuidas neid saaks vältida?

KOOST O

12. Kuivõrd soodustab RITA programm valitsusasutuste ja teadusasutuste vahelist koost od ja toetab ühiste huvide välja selgitamise võimalusi nii valitsusasutuste, teiste teadusasutuste kui ka erasektoriga? Millised tegurid konkreetset koost od soodustavad ja millised pidurdavad? Palun tooge näiteid.
13. Kas projektidele on järgnenud jätkutegevusi, koost od? Palun tooge näiteid.
14. Kuivõrd piisavaks hindate koost od valitsusasutustega? Millises vormis koost od teete uuringute väliselt? Millises vormis koost o järele on senisest suurem vajadus? Kuidas oleks võimalik koost od veelgi tugevdada?
15. Kuivõrd lihtne on leida valitsusasutustest või teistest teadusasutustest partnereid uuringuidee välja arendamiseks ja uuringu läbiviimiseks? Mis seda soodustab ja mis takistab?

TULEMUSLIKKUS

16. Kuidas on Teie hinnangul RITA programm muutnud ministeeriumitelt tulevad uuringute lähteülesandeid (eeskätt kvaliteeti)?
17. Kuivõrd tulemuslikuks hindate ise RITA programmi raames valminud projekte? Milline on olnud tellijate tagasiside läbiviidud uuringute tulemustele?
18. Mis on kvaliteetse tulemuseni jõudmist soodustanud, mis tekitanud? Kuidas on võimalik neid edaspidi vältida?

LÕPETAMINE

19. Milliseks Te hindate RITA programmi edukust ja mõju tervikuna? Palun hinnake kokkuvõtvalt milles on Teie hinnangul kõige enam avaldunud RITA programmi mõju? Tooge konkreetseid näiteid, milles RITA programmi mõju on selgelt avaldunud.
20. Millised muudatused on Teie hinnangul vajalikud RITA programmi järgmises rahastusperioodis, et veelgi paremini toetada ministeeriumite teadmispõhist poliitikakujundamist ja asutustevahelist koostööd?
21. Kas soovite veel midagi lisada?

Täname osalemast!

Lisa 2. Intervjuudes osalenud

Eesti Teadusagentuuri, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Teadus- ja Arendusnõukoja töötajad ning kantslerid

INTERVJUU	ASUTUS	AMET	NIMI	INTERVJUU AEG
1	Keskkonnaministeerium	Kantsler	Meelis Münt	09.09.2021
2	Siseministeerium	Kantsler	Lauri Lugna	31.08.2021
3	Sotsiaalministeerium	Kantsler	Ando Leppiman	10.09.2021
4	Rahandusministeerium	Kantsler	Merike Saks	25.08.2021
5	Maaeluministeerium	Kantsler	Tiina Saron	19.07.2021
6	Riigikantselei	Nõunik	Anne Jürgenson	11.08.2021
7	Teadus- ja arendusnõukogu	Nõukogu liige	Jaak Aaviksoo	16.07.2021
8	Eesti Teadusagentuur	RITA juht	Liina Eek	14.07.2021
9	Eesti Teadusagentuur	Teadusprogrammide osakonnajuht	Oskar Otsus	15.07.2021
10	Eesti Teadusagentuur	Analüütik	Loone Vilumaa	16.07.2021
11	Eesti Teadusagentuur	RITA konsultant	Kaidi Meus	19.07.2021
12	Haridus- ja Teadusministeerium	HTM Teadusosakonna juhataja	Katrin Pihor	15.07.2021
Kokku:			12	

Praegused ning endised teadusnõunikud ja nende otsesed juhid

INTERVJUU	ASUTUS	AMET	NIMI	INTERVJUU AEG
1	Haridus- ja Teadusministeerium	Teadusnõunik	Anneli Kährik	09.09.2021
2	Keskkonnaministeerium	Teadusnõunik	Tuuli Levandi	09.08.2021
3	Rahandusministeerium	Teadusnõunik	Reelika Vahopski	15.09.2021
4	Siseministeerium	Teadusnõunik	Kristiina Kütt	18.08.2021
5	Välisministeerium	Teadusnõunik	Erle Rikman	23.07.2021
6	Maaeluministeerium	Peaspetsialist osakonnajuhataja ülesannetes	Maarja Malm	10.08.2021
7	Kaitseministeerium	Teadusnõunik	Kairi Talves	27.07.2021
8	Kultuuriministeerium	Teadusnõunik	Aleksandr Aidarov	21.07.2021
9	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	Teadusnõunik	Mikk Vahtrus	21.07.2021
10	Sotsiaalministeerium	Teadusnõunik	Mari Teesalu	10.08.2021
11	Riigikantselei	Teadusnõuniku asendus	Anne Jürgenson	11.08.2021
12	Keskkonnaministeerium	Endine teadusnõunik	Ivo Krustok	22.07.2021
13	Tartu Ülikool	Endine teadusnõunik	Angela Ivask	18.08.2021
14	Tallinna Ülikool	Endine teadusnõunik	Marju Raju	08.09.2021
15	Kaitseministeerium	Teadusnõuniku otsene juht	Andres Sang	08.09.2021
16	Kultuuriministeerium	Teadusnõuniku otsene juht	Reelika Väljaru	27.07.2021
17	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	Teadusnõuniku otsene juht	Joonas Pärnson	27.07.2021
18	Sotsiaalministeerium	Teadusnõuniku otsene juht	Hede Sinisaar	16.08.2021
Kokku:			18	

Uuringute tellijad ministeeriumites

INTERVJUU	ASUTUS	OSALEJATE ARV	INTERVJUU AEG
1	Kaitseministeerium	5	01.11.2021
2	Keskkonnaministeerium	4	01.10.2021
3	Kultuuriministeerium	2	24.09.2021
4		2	29.09.2021
5	Maaeluministeerium	4	12.10.2021
6		3	11.10.2021
7	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	6	06.10.2021
8		5	15.10.2021
9	Rahandusministeerium	4	14.10.2021
10		2	13.10.2021
11	Siseministeerium	4	04.11.2021
12		3	01.11.2021
13	Sotsiaalministeerium	3	29.09.2021
Kokku:	13	8	47

Uuringute läbiviijad

INTERVJUU	ASUTUS	OSALEJATE ARV	INTERVJUU AEG
1	Tartu Ülikool	3	11.11.2021
2		3	10.11.2021
3	Tallinna Ülikool	3	17.11.2021
4	TalTech	4	19.11.2021
5		3	22.11.2021
6	Eesti Maaülikool	2	11.11.2021
7		4	17.11.2021
8	Cybernetica	2	10.11.2021
9	Praxis	2	16.11.2021
10	CentAR	2	08.12.2021
11	NOVE advokaadibüroo	2	22.12.2021
Kokku:	11	8	30

LISA 3. Väljavõtted teadusnõunike vastustest küsimusele „Palun kirjelda milline on olnud teie suurim töövõit teadusnõunikuna töötades. Mida peate enda suurimaks kordaminekuks sel ametikohal?“

- Ministeerium liitus kolme uue Horisondi programmi partnerlusega.
- Lõin ministeeriumi sisemise tööprotsessi, mis aitab uuringute tellimisel.
- Tänu minule võeti tööle teine teadusnõunik, et saaksime keskenduda paremini omavahel jagatud teemadele.
- Korraldasin ministeeriumi sisuosakondadele teabepäeva, kus ülikoolide esindajad tutvustasid enda viimase aja uuringute tulemusi.
- Inimesed tahavad uuringuid teha; toimunud on mõtteviisis muutus, et esmalt on vajalik uurida vajadusi ja mõju, alles siis tegutseda.
- Taaselustasime ministeeriumis teadus-arendusnõukogu, mille eesmärk on regulaarselt pakkuda ülevaadet, mida viimase poolaasta jooksul on TA valdkonnas tehtud.
- Suutsin veenda juhtkonda, et meil on teist teadusnõunikku juurde vaja.
- Lõime analüüsikomitee, mis aitab valida uuringuvajadusi.
- Korraldasime üle ministeeriumi mõttetalgud, et kokku koguda kõik uuringute ideed ja vajadused.
- Koostasime meie valitsemisala TA tegevuste kulude metoodika.
- Ministeeriumi sees on toimunud paradigma nihe – kuulame mida teadlased ütlevad, mitte ei tee asju kõhutunde pealt.
- Lõime konkreetsetes valdkonnas koordineerimiskogu, mis aitas kokku tuua valdkonna teadlased, ministeeriumi eksperdid ja muud osapooled.
- Minu töö tulemust näitab varasemast oluliselt suurem tellitud uuringute arv ja parem lähteülesannete kvaliteet.

LISA 4. Väljavõtted teadusnõunike vastustest küsimusele „Palun nimeta kolm konkreetset asja, milles on RITA programmi mõju kõige rohkem avaldanud?“

Kõikidel intervjueritud teadusnõunikel paluti välja tuua kolm kõige olulisemat teemat, milles RITA programmi mõju on kõige rohkem avaldanud. Alljärgnevas tabelis on grupeeritud teadusnõunike poolt nimetatud teemad nelja läbiva teema

TEADUSNÕUNIKUD	TA TEGEVUSTE TEADVUSTAMINE	KOOSTÖÖ	UURINGUD
Kiidaks teadusnõunike võrgustiku loomist, võrgustik on saanud positiivset vastukaja, et see on tekkinud ja aidanud kommunikatsiooni ministeeriumite vahel ja ka teadmiste siiret ministeeriumitesse	Valdkondlike TA tegevuse suu-rem teadvustamine, teaduspoliitika kujundamise taseme tõus. Ministeeriumite vajaduste ja TA tegevuste probleematika teadvustamine.	Suurem ministeeriumite vaheline koordineerimine TA teemadel, st suurem kui varem. See hõlmab ühisprojekte ja teadusnõunikke võrgustikku, see mõju võiks muidugi suurem olla.	Uuringute rahastamise võimalused on paremad. Võib-olla lõpuks ministeeriumid leiavad ise ka raha, aga kindlasti oleks siis uuringud palju pikema vinnaga.
Kontaktid on tekkinud, näeme kuidas teised asju teevad. Lihtsam on suhelda, kui oled juba kokku puutunud.	RITA on andnud ja loonud võimaluse helikopteri vaateks, horisontaalne vaade. See kaine mõistus, metoodiline mõtteviis, see on varem puudu olnud ja RITA on nagu abistanud.	Valdkondlike ministeeriumite vaheline suhtlus on suurenenud, varem HTM-iga oli küll koostööd, kuid nüüd on suurem ja rohkemate ministeeriumite vaheline.	Ühiseid uuringuid on rohkem kui enne.
ETAg-i suhtes ollakse kriitilised aga teadusnõunike võrgustikku ei oleks kui ETAg poleks sellega tegelenud. Ma ei ole üldse veendunud, et keegi teine suudab sellega paremini hakkama saada, ETAg on kõige neutraalsem seda vedama.	RITA2 on nagu filosoofiline meeldetuletus, et peame tegema TA osas ka praktiliste teadusuuringutega.	Mõju on omavahelise koostöö arendamine – nii RITA1 kui 2 raames eri ministeeriumite vahel. Väga huvitav oli näha kuidas leiame ühiseid teemasid.	Hea pool on see, et on võimalused saada lisaraha nende teemade jaoks. Teadusuuringute prestiiž on kasvanud just suurte summade kaudu.
Teadusnõunike olemasolu ministeeriumites. Teadlased ja poliitikud on erinevad, nende ootused ja vajadused on erinevad. Meie peame seal vahepeal leidma kesktee ja otsima teaduslikud põnevad eesmärgid, mis sobituksid ka poliitiliste vajadustega ja neid ühendama.	Suurem teadlikkus ja uuringute kvaliteet. Sisuinimeste kaasamine, kogemused uuringute lähtearuannete koostamises.	RITA on võimaldanud teadlaste ja poliitikakujundate koostööd, näiteks RITA1 raames.	Tõenäolisem uuringute tellimine, rahastus on olemas uuringute jaoks.
Kõige olulisem on see, et ministeeriumites on teadusnõunikud, see toob mingitki laiemat pilti ministeeriumitesse.	See väike paradigma nihe, et väikeses riigis on relvaks tarkus ja nutikus, aga seal peab sisu ka tekkima.	Kindlasti see, et ministeeriumite vaheline koostöö on parem; mis sellest, et teadusnõunike vahelisi kontakte on praegu COVID'i tõttu vähem aga ikkagi omavaheline suhtlus on hea, teame kust küsida ja kelle poole pöörduda.	Ma arvan, et uuringuid on rohkem ja uuringute tulemusi teadvustatakse rohkem, info jõuab laiemale ringi inimesteni, et see ei ole nii, et uuring on tehtud ja ootab sahtlis.
Teadusnõunikud kui kontakt koostöö teemadel, osakondade vahel ja ülikoolidega. Et teadusnõunik on keegi pädev ja neutraalne, kes vaatab asjad üle.	Poliitikakujundajad oskavad juba varasemas staadiumis hinnata tuleviku uuringute vajadusi ja juba varem hakkavad mõtlema.	Kuigi see on raske tulema, siis siiski liigutakse ühise eesmärgi poole. Tundub, et praegu kõik on huvitatud sellest, et TA rahad saaks ausalt jagatud, et TA tegevused saaks tehtud seal kus päriselt on vaja.	
Teadusnõunikuid juba teatatakse, et kes ta on, mitte ainult ministeeriumite enda inimesed vaid see maine on liikunud ka väljapoole. Näiteks teadlaste ringkondades juba öeldakse, et õnneks on ministeeriumitesse loodud üks ametikoht, kus on doktorikraadi vaja.	Osatakse nüüd defineerida, mis üldse TA on. Kui kunagi hakkame seda definitsiooni paremini mõistma, siis oskame ka probleemi läbi TA tegevuse ennetada.	Mõju on see, et on suurem teadmine, mida tehakse teistes ministeeriumites, just RITA1 ja RITA2 näol.	

TEADUSNÕUNIKUD	TA TEGEVUSTE TEADVUSTAMINE	KOOSTÖÖ	UURINGUD
<i>See on oluline samm, teadusnõuniku positsiooni loomine ja mida aeg edasi seda selgem ja olulisem on ka teadusnõuniku roll. Praegu on veel laiali valguliialt.</i>	<i>Toimunud on ministeeriumite juhtkondades mõttemaailma muutus. Võib-olla kasvõi seetõttu, et peab koostama TA tegevuseks enda eelarve.</i>	<i>Varasemat aega ma ise väga ei tea, aga vast ülikoolide inimesi kutsutakse ikkagi rohkem aruteludesse.</i>	
<i>Koostöö teiste ministeeriumitega. Selge, et meil on tekkinud parem ettekujutus, et mida tehakse teistes ministeeriumites. Saab helistada ja arutada.</i>	<i>Ühiskonna mõttes on need suured RITA1 teadusprojektid leidnud kõige rohkem kasutamist ja kajastamist, need on olnud edukad.</i>		
<i>Sellel on tulnud kaasa praktikate jagamine ministeeriumite vahel, just teadusnõunike kaudu.</i>			

